

แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับ
ผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

นางสาวภัทรนิษฐ์ จันพล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมการศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรมการ ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรมการ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

DESIGN GUIDELINES AND IMPROVEMENT OF OUTDOOR ENVIRONMENT AND
FACILITIES IN TEMPLES FOR THE ELDERLY

Miss Phattaranit Charpol

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Landscape Architecture Program in Landscape
Architecture

Department of Landscape Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด
โดย	นางสาวภัทรนิษฐ์ จันทพล
สาขาวิชา	ภูมิสถาปัตยกรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ จามรี อาระยานิมิตสกุล
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	อาจารย์ ดร. ฌมวรงค์ สุริยจันทร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงศ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นิลุบล คล่องเวสสะ)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ จามรี อาระยานิมิตสกุล)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร. ฌมวรงค์ สุริยจันทร์)
.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ไตรรัตน์ จารุทัศน์)
.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ กุสุมา ธรรมธำรง)

ภัทรนิษฐ์ จันทพล : แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด. (DESIGN GUIDELINES AND IMPROVEMENT OF OUTDOOR ENVIRONMENT AND FACILITIES IN TEMPLES FOR THE ELDERLY) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. จามรี อาระยานิมิตสกุล, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: อ. ดร. ฉมาวงศ์ สุริยจันทร์, 161 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาบริเวณพื้นที่วัดในปัจจุบันว่ามีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่วัดให้มีความเหมาะสมปลอดภัยสอดคล้องกับธรรมชาติร่างกายและช่วยส่งเสริมความสามารถในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้คัดเลือกวัดพระพุทธศาสนาในเขตกรุงเทพมหานครที่มีศักยภาพในการศึกษาวิจัยตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ เป็นวัดราษฎร์ที่มีการปฏิบัติธรรมทั้งแบบไปเข้าเฝ้ากลับและแบบค้างคืน ซึ่งสามารถคัดเลือกได้จำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดม่วง วัดเวฬุวนาราม วัดพรหมวงศาราม และวัดสุวรรณประสิทธิ์ โดยการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ และสำรวจภาคสนามด้วยการสังเกตและสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด รวมถึงสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องคือผู้บริหารวัดและผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่วัด

ผลการศึกษาพบว่าแต่ละวัดมีลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ยังไม่เอื้อต่อการใช้งานของผู้สูงอายุเท่าที่ควรคือไม่ได้จัดเตรียมสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมไว้ให้บริการแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ อาทิ ที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุซึ่งทุกวัดไม่มี ส่วนห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุมีเพียงวัดเดียวที่จัดเตรียมไว้แล้วแต่อยู่ในตำแหน่งที่ผู้สูงอายุไม่ได้ใช้งาน รวมถึงมีลักษณะไม่ตรงตามเกณฑ์ที่เหมาะสม และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารวัดทั้ง 4 วัด พบว่า ทุกวัดไม่มีนโยบายและแผนงานด้านการพัฒนาพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ และจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่วัดทั้ง 4 วัด พบว่า สิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้นมากที่สุดคือบริเวณห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งขนาดของห้องน้ำ อุปกรณ์ในห้องน้ำ หรือการใช้วัสดุพื้นผิวที่ลื่นอันเป็นจุดที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

บทสรุปได้เสนอแนะแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดในเรื่องของทางสัญจรและที่จอดรถ อาคารและสิ่งก่อสร้าง งานระบบ พืชพรรณ เพอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร และรายละเอียดภายในพื้นที่กิจกรรม

ภาควิชา ภูมิสถาปัตยกรรม

ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา ภูมิสถาปัตยกรรม

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ปีการศึกษา 2556

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

5573305325 : MAJOR LANDSCAPE ARCHITECTURE

KEYWORDS: PHYSICAL ENVIRONMENT / TEMPLES / THE ELDERLY

PHATTARANIT CHANPOL: DESIGN GUIDELINES AND IMPROVEMENT OF OUTDOOR ENVIRONMENT AND FACILITIES IN TEMPLES FOR THE ELDERLY. ADVISOR: ASSOC. PROF. CHAMREE ARAYANIMITSKUL, CO-ADVISOR: CHAMAWONG SURIYACHAN, Ph.D., 161 pp.

This research involved a study of temple areas at present to determine whether and in what ways the temple's physical environment is suitable for the elderly. In addition, it aimed to make recommendations regarding design and improvement of the physical environment and facilities in temple areas so that they are safe and suitable for the elderly based on their physical condition and way of living. The researcher selected Buddhist temples in Bangkok which based on the following criteria: private temple, offer meditation course, day course and stay overnight course. Four temples appropriate for the study: Wat Muang, Wat Weluwanaram, Wat Phrommawongsaram, and Wat Suwan Prasit. Research methodology included documentary study, field study through observation and survey of the physical characteristics of the temple areas, as well as interviews of the population concerned, namely the temple administrators and elderly visitors to the temples.

According to the research results, none of the four temples have a physical environment or facilities favorable to use by the elderly. In other words, a suitable physical environment and facilities to serve the elderly in particular have not been prepared or provided. For example, none of the temples have designated parking spaces for the elderly. Only one temple has restrooms suitable for the elderly but they are located in difficult-to-access areas. The restrooms were also not up to standard. Interviews of the temple administrators of all four temples revealed that none have policies or plans to develop temple areas to better serve the elderly. Meanwhile, interviews of elderly people visiting the temples and using the areas revealed that what they want most to see improved or redesigned is the restroom area, including the restroom size, equipment and fixtures, and the removal of slippery flooring which poses a risk of accidents.

In conclusion, this study recommends specific guidelines to be adopted for the design and improvement of the physical environment and facilities for the elderly in temple areas regarding traffic paths, parking, building and utilities systems, plants, outdoor furniture, and activity areas.

Department: Landscape Architecture

Field of Study: Landscape Architecture

Academic Year: 2013

Student's Signature

Advisor's Signature

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต (CU.GRADUATE SCHOOL THESIS GRANT) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทางผู้วิจัย นางสาวภัทรนิษฐ์ จันทพล จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจาก รศ. จามรี อาระยานิมิตสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ อ.ดร. ฌมาวงศ์ สุริยจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่กรุณาให้คำแนะนำ และ ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ พร้อมทั้งตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำ และ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบพระคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านทั้งพระผู้บริหารวัดและผู้สูงอายุ ตลอดจนบุคคลผู้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อนๆ และสมาชิกในครอบครัว สำหรับกำลังใจและกำลังใจในการจัดทำ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
สารบัญภาพ.....	ฑ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามในการวิจัย.....	2
1.3 วัตถุประสงค์.....	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	2
1.5 นิยามศัพท์.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย.....	4
1.8 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงาน.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ.....	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ.....	15
2.3 ความรู้เกี่ยวกับวัด.....	22
2.4 กฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับต่างๆที่เกี่ยวข้อง.....	27
2.5 วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	35
2.6 กรณีศึกษา.....	40
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	46
3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	46
3.2 การเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่าง.....	46

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	51
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	52
3.5 การศึกษา วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา	53
บทที่ 4 ผลการเก็บข้อมูล	54
4.1 กรณีตัวอย่างวัดม่วง	54
4.2 กรณีตัวอย่างวัดเวฬุวนาราม (วัดไผ่เขียว)	70
4.3 กรณีตัวอย่างวัดพรหมวงศาราม	85
4.4 กรณีตัวอย่างวัดสุวรรณประสิทธิ์	99
บทที่ 5 วิเคราะห์และสรุปผลการเก็บข้อมูล	113
5.1 สรุปข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่วัด	113
5.2 สรุปภาพรวมจากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุ	118
5.3 สรุปภาพรวมจากการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด	120
5.4 ข้อค้นพบจากการศึกษา	123
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	124
6.1 ทางสัญจรและที่จอดรถ	125
6.2 อาคารและสิ่งก่อสร้าง	129
6.3 งานระบบ	131
6.4 พืชพรรณ	133
6.5 เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร	134
6.6 รายละเอียดภายในพื้นที่กิจกรรม	137
6.7 ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้	139
รายการอ้างอิง	140
ภาคผนวก	143
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	161

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงาน.....	7
ตารางที่ 2.1 ความจำกัดและผลกระทบต่อผู้สูงอายุด้านสภาพแวดล้อม	19
ตารางที่ 3.1 รายชื่อวัดในเขตการปกครองที่มีความหนาแน่นของผู้สูงอายุอยู่ในเกณฑ์สูงเรียงลำดับ จากมากไปหาน้อย	48
ตารางที่ 3.2 เกณฑ์การเลือกวัดกรณีตัวอย่างโดยให้คะแนน	50
ตารางที่ 4.1 ช่วงอายุและเพศ.....	65
ตารางที่ 4.2 ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม.....	65
ตารางที่ 4.3 ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย.....	66
ตารางที่ 4.4 สภาพจิตใจในปัจจุบัน.....	66
ตารางที่ 4.5 เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด	67
ตารางที่ 4.6 วิธีการเดินทางมาที่วัด.....	67
ตารางที่ 4.7 อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ	67
ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด	68
ตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด..	68
ตารางที่ 4.10 กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด	68
ตารางที่ 4.11 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่ พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม	69
ตารางที่ 4.12 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องสิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยาก ให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ.....	69
ตารางที่ 4.13 เพศและช่วงอายุ.....	80
ตารางที่ 4.14 ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม.....	80
ตารางที่ 4.15 ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย.....	81
ตารางที่ 4.16 สภาพจิตใจในปัจจุบัน	81
ตารางที่ 4.17 เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด	82
ตารางที่ 4.18 วิธีการเดินทางมาที่วัด	82
ตารางที่ 4.19 อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ	82

ตารางที่ 4.20	ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด	83
ตารางที่ 4.21	ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	83
ตารางที่ 4.22	กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด	83
ตารางที่ 4.23	ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม	84
ตารางที่ 4.24	ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องสิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยาก ให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ	84
ตารางที่ 4.25	เพศและช่วงอายุ	94
ตารางที่ 4.26	ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม	94
ตารางที่ 4.27	ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย	95
ตารางที่ 4.28	สภาพจิตใจในปัจจุบัน	95
ตารางที่ 4.29	เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด	95
ตารางที่ 4.30	วิธีการเดินทางมาที่วัด	96
ตารางที่ 4.31	อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ	96
ตารางที่ 4.32	ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด	97
ตารางที่ 4.33	ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	97
ตารางที่ 4.34	กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด	97
ตารางที่ 4.35	ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม	98
ตารางที่ 4.36	ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องสิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยาก ให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ	98
ตารางที่ 4.37	เพศและช่วงอายุ	108
ตารางที่ 4.38	ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม	108
ตารางที่ 4.39	ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย	109
ตารางที่ 4.40	สภาพจิตใจในปัจจุบัน	109
ตารางที่ 4.41	เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด	109
ตารางที่ 4.42	วิธีการเดินทางมาที่วัด	110
ตารางที่ 4.43	อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ	110
ตารางที่ 4.44	ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด	111

ตารางที่ 4.45 ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	111
.....	111
ตารางที่ 4.46 กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด	111
ตารางที่ 4.47 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม	112
ตารางที่ 4.48 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องสิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยาก ให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ	112
.....	112
ตารางที่ 5.1 ช่วงอายุและเพศของผู้สูงอายุ	113
ตารางที่ 5.2 ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม	114
ตารางที่ 5.3 ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวมจำแนกตามช่วงอายุ	114
ตารางที่ 5.4 ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย	115
ตารางที่ 5.5 สภาพจิตใจในปัจจุบัน	116
ตารางที่ 5.6 เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด	116
ตารางที่ 5.7 วิธีการเดินทางมาที่วัด	116
ตารางที่ 5.8 อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ	118
ตารางที่ 5.9 กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด	118
ตารางที่ 5.10 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม	119
ตารางที่ 5.11 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องสิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยาก ให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ	120
ตารางที่ 5.12 สรุปปัญหาในพื้นที่วัดที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ	121
.....	121
ตารางที่ 6.1 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (ทางสัญจรและที่จอดรถ)	125
ตารางที่ 6.2 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (อาคารและสิ่งก่อสร้าง)	129
ตารางที่ 6.3 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (งานระบบ)	131

ตารางที่ 6.4 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก
 สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (พืชพรรณ) 133

ตารางที่ 6.5 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก
 สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร) 134

ตารางที่ 6.6 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก
 สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (รายละเอียดภายในพื้นที่กิจกรรม) 137

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 5.1 จำนวนผู้สูงอายุที่เดินทางมาที่วัดโดยมาเอง แบ่งตามช่วงอายุ.....	117
แผนภูมิที่ 5.2 จำนวนผู้สูงอายุที่เดินทางมาที่วัดโดยมีคนพามา แบ่งตามช่วงอายุ	117

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	6
ภาพที่ 2.1	สภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ เสนอโดย LAWTON	17
ภาพที่ 2.2	สภาพแวดล้อมเชิงประจักษ์ของผู้สูงอายุ เสนอโดย LAWTON	18
ภาพที่ 2.3	แผนผังการแบ่งพื้นที่ภายในวัดเทพธิดารามฯ กรุงเทพฯ	24
ภาพที่ 3.1	ตำแหน่งที่ตั้งของวัดกรณีตัวอย่างทั้ง 4 วัด.....	51
ภาพที่ 4.1	ผังที่ตั้งวัดม่วง.....	54
ภาพที่ 4.2	ผังบริเวณวัดม่วง	55
ภาพที่ 4.3	(ซ้าย) บริเวณวัดม่วง 1 (ขวา) บริเวณวัดม่วง 2.....	55
ภาพที่ 4.4	บรรยากาศบริเวณพื้นที่วัดม่วง	56
ภาพที่ 4.5	มีสิ่งกีดขวางที่เป็นอันตรายคือเสาไฟฟ้าอยู่บนถนน.....	59
ภาพที่ 4.6	มีการใช้พื้นผิวถนนเป็นทางเดินเท้า	59
ภาพที่ 4.7	ศาลาพักผ่อนในวัดม่วง.....	60
ภาพที่ 4.8	ห้องน้ำใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้องที่ลื่น.....	60
ภาพที่ 4.9	บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชันและใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้องที่ลื่น	60
ภาพที่ 4.10	บรรยากาศผู้สูงอายุมาปฏิบัติธรรมบนศาลาการเปรียญ.....	61
ภาพที่ 4.11	ทางวัดเน้นความสวยงามของสถาปัตยกรรมเป็นหลัก	62
ภาพที่ 4.12	สภาพสวนพักผ่อนที่ถูกปล่อยรกร้างทรุมนุทรุมนและ.....	62
ภาพที่ 4.13	ทำนบน้ำวัดบางส่วนยังขาดรั้วและที่นั่งพักที่ร่มรื่น	63
ภาพที่ 4.14	สภาพปัญหาขยะมูลฝอย.....	63
ภาพที่ 4.15	สภาพปัญหามูลสัตว์ที่มาจากสัตว์เลี้ยงจำนวนมากที่มีอยู่ในวัด	63
ภาพที่ 4.16	ผังที่ตั้งวัดเวฬุวนาราม	70
ภาพที่ 4.17	ผังบริเวณวัดเวฬุวนาราม.....	71
ภาพที่ 4.18	(ซ้าย) บริเวณวัดเวฬุวนาราม 1 (ขวา) บริเวณวัดเวฬุวนาราม 2	71
ภาพที่ 4.19	บรรยากาศบริเวณพื้นที่วัดเวฬุวนาราม.....	72
ภาพที่ 4.20	พื้นผิวทางเดินไม่เรียบเนื่องจากต้นไม้ที่รากต้นขนาดใหญ่โผล่พื้นผิวทางเดิน.....	75
ภาพที่ 4.21	ห้องน้ำสำหรับบุคคลทั่วไป	76

ภาพที่ 4.22	บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชัน	76
ภาพที่ 4.23	ผู้สูงอายุมาปฏิบัติธรรมบริเวณชั้นล่างของศาลาการเปรียญ	77
ภาพที่ 4.24	(ซ้าย) สวนหย่อมที่พบในวัด (ขวา) บรรยากาศร่มรื่นจากต้นไม้ใหญ่	77
ภาพที่ 4.25	บริเวณด้านหน้าวัดขาดความร่มรื่น	78
ภาพที่ 4.26	(ซ้าย) ป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด (ขวา) ป้ายแสดงทิศทางไปยังอาคารต่างๆ	78
ภาพที่ 4.27	(ซ้าย) โต๊ะและม้านั่งมีสภาพไม่สมบูรณ์ (ขวา) ตำแหน่งที่จัดม้านั่งไว้ขาดร่มเงา	79
ภาพที่ 4.28	ผังที่ตั้งวัดพรหมวงศาราม	85
ภาพที่ 4.29	ผังบริเวณวัดพรหมวงศาราม	86
ภาพที่ 4.30	(ซ้าย) บริเวณวัดพรหมวงศาราม 1 (ขวา) บริเวณวัดพรหมวงศาราม 2	86
ภาพที่ 4.31	บรรยากาศบริเวณพื้นที่วัดพรหมวงศาราม	87
ภาพที่ 4.32	ถนนมีสภาพขรุขระ	90
ภาพที่ 4.33	พื้นผิวทางเดินมีความต่างระดับเสี่ยงต่อการสะดุดหกล้ม	90
ภาพที่ 4.34	บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชัน	91
ภาพที่ 4.35	ผู้สูงอายุมาปฏิบัติธรรมบนศาลาการเปรียญ	91
ภาพที่ 4.36	สวนพักผ่อนมีสระน้ำและน้ำตกช่วยให้รู้สึกเย็นสบายผ่อนคลาย	92
ภาพที่ 4.37	บรรยากาศบริเวณหน้าศาลาถวายสังฆทานที่มีที่นั่งได้ร่มไม้	92
ภาพที่ 4.38	(ซ้าย) ป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด (ขวา) ป้ายแสดงทางไปสุขา	93
ภาพที่ 4.39	ผังที่ตั้งวัดสุวรรณประสิทธิ์	99
ภาพที่ 4.40	ผังบริเวณวัดสุวรรณประสิทธิ์	100
ภาพที่ 4.41	(ซ้าย) บริเวณวัดสุวรรณประสิทธิ์ 1 (ขวา) บริเวณวัดสุวรรณประสิทธิ์	100
ภาพที่ 4.42	บรรยากาศบริเวณพื้นที่วัดสุวรรณประสิทธิ์	101
ภาพที่ 4.43	สภาพพื้นผิวทางเดินที่มีต้นไม้รากต้นขนาดใหญ่ไหลลงพื้นผิวทางเดิน	104
ภาพที่ 4.44	ห้องน้ำใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้องที่ลื่น	105
ภาพที่ 4.45	บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชัน	105
ภาพที่ 4.46	บรรยากาศผู้สูงอายุมาปฏิบัติธรรมบนศาลาการเปรียญ	105
ภาพที่ 4.47	(ซ้าย) สวนไม้ป่าในวัดสุวรรณประสิทธิ์ (ขวา) ที่นั่งพักผ่อนได้ร่มไม้จำนวนมาก	106

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้สูงอายุ เป็นวัยที่มีความแตกต่างจากวัยอื่นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม อวัยวะต่างๆ ของร่างกายเริ่มเสื่อมลงไปตามอายุ ซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบทบาทหน้าที่ และสัมพันธ์ภาพทางสังคมลดลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการเกิดภาวะสุขภาพที่เจ็บป่วยของผู้สูงอายุ หากไม่มีป้องกันและการจัดการที่เหมาะสม การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยลดข้อจำกัดในการดำเนินกิจกรรมและเพิ่มความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวัน ไม่ก่อให้เกิดอันตรายกับผู้สูงอายุ อันเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

วัด คือ พื้นที่สาธารณะซึ่งเป็นเป้าหมายหนึ่งในการออกนอกบ้านในแต่ละครั้งของผู้สูงอายุ¹ แต่ในความเป็นจริงอาคารสถานที่สาธารณะในบ้านเรายังไม่เอื้อต่อการใช้งานของผู้สูงอายุ กระทรวงมหาดไทยได้ออกกฎกระทรวง กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ.2548 มีผลบังคับใช้กับอาคารหลายประเภท แต่ไม่ครอบคลุมอาคารทางศาสนา และพบว่าในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายหรือมาตรการควบคุมใดเพื่อบังคับใช้กับอาคารทางศาสนา² ทำให้สภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกในบริเวณพื้นที่วัดหลายแห่งไม่ได้รับการออกแบบที่เหมาะสม ไม่สามารถรองรับการใช้งานของกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้ามาทำบุญจำนวนมากและบ่อยครั้งได้อย่างสะดวกและปลอดภัยเท่าที่ควร

การวิจัยครั้งนี้มีความสนใจศึกษาบริเวณพื้นที่วัดในปัจจุบันว่ามีสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณพื้นที่วัดให้มีความเหมาะสมปลอดภัยสอดคล้องกับธรรมชาติร่างกายและช่วยส่งเสริมความสามารถในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ และเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อใช้เป็นแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมในวัดให้มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุต่อไป อีกทั้งยังเป็นประโยชน์สำหรับผู้เข้ามาใช้บริเวณพื้นที่วัดทุกเพศทุกวัย รวมถึงผู้พิการหรือทุพพลภาพที่กฎหมายกำหนดให้มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะด้วยเช่นกัน

¹ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, คู่มือไม่ทอดทิ้งกันบนเส้นทางสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2552), หน้า 10.

² อรุณ ศิริงานสุรณ. 2555. “การบริหารจัดการออกแบบและพัฒนาการสถาบันศาสนา” วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร 3, 1 (เมษายน-กันยายน 2555): 1.

1.2 คำถามในการวิจัย

- 1.2.1 ผู้สูงอายุมีความสามารถและข้อจำกัดในการทำกิจกรรมอย่างไรบ้าง
- 1.2.2 บริเวณพื้นที่วัดมีสภาพปัญหา และข้อจำกัดด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุอย่างไร
- 1.2.3 ลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับการใช้งานในบริเวณพื้นที่วัดสำหรับผู้สูงอายุเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

- 1.3.1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพื่อให้ทราบถึงขีดความสามารถและข้อจำกัดต่างๆ ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ
- 1.3.2 ศึกษาลักษณะพฤติกรรมการใช้พื้นที่วัด ข้อจำกัดและความคาดหวังที่มีต่อการใช้บริเวณพื้นที่วัดของผู้สูงอายุ
- 1.3.3 ศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในบริเวณที่มีการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหาและข้อจำกัดในการใช้บริเวณพื้นที่วัดของผู้สูงอายุ
- 1.3.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่วัดอย่างเหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งทำการศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดในปัจจุบัน โดยเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะพฤติกรรมและการใช้งานสำหรับผู้สูงอายุ

ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

เลือกศึกษาวัดพระพุทธศาสนาในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างในการเสนอแนะแนวออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด โดยคัดเลือกจากวัดจำนวนทั้งหมด 452 วัด³ และจากการที่มีตัวแปรหลัก คือ จำนวนผู้สูงอายุที่มาใช้บริเวณพื้นที่วัด จึงทำการคัดเลือกเฉพาะวัดที่มีศักยภาพในการศึกษาวิจัย โดยมีเกณฑ์เบื้องต้นในการพิจารณาในการเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่าง ได้แก่

- เป็นวัดราษฎร์
- เป็นวัดที่มีสำนักปฏิบัติธรรม

³ สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, กองนโยบายและแผนงาน, รายงานการศึกษาศาสนสถานประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2555 (กรุงเทพมหานคร: กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, 2555), หน้า 2.

จากนั้นจึงทำการจากการลงสำรวจพื้นที่ศึกษาในเบื้องต้นด้วยการสังเกตการณ์ และทำการเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างจำนวน 4 วัด

1.5 นิยามศัพท์

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย⁴

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมภายนอกอาคารที่มีผลกระทบต่อด้านจิตใจและความรู้สึก ได้แก่ บรรยากาศในพื้นที่วัด

สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ หมายถึง ส่วนของอาคารที่สร้างขึ้นและอุปกรณ์อันเป็นส่วนประกอบของอาคารที่ติดหรือตั้งอยู่ภายในและภายนอกอาคาร เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้อาคารหรือพื้นที่ภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุ⁵

วัด หมายถึง สถานที่ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งมีพระภิกษุสงฆ์อยู่อาศัย วัดเป็นสถานที่ที่มีความผูกพันกับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งทางด้านศาสนาและด้านที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน ประเภทของวัดในปัจจุบันแบ่งเป็นวัดหลวงและวัดราษฎร์ การแบ่งเขตพื้นที่ภายในแบ่งออกเป็น 3 เขต คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์⁶ ในการวิจัยจะศึกษาเฉพาะเขตพุทธาวาสและเขตธรณีสงฆ์ ที่เป็นพื้นที่สาธารณะที่มีการใช้งานของผู้สูงอายุเท่านั้น

วัดราษฎร์ คือ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการ และช่วยกันทำนุบำรุงสืบต่อกันมาตามลำดับ⁷

สำนักปฏิบัติธรรม คือ สถานที่ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิ-เจริญวิปัสสนา⁸

⁴ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

⁵ “กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ.2548,” ราชกิจจานุเบกษา 122 (2 กรกฎาคม 2548): 4.

⁶ สมคิด จิระทัศนกุล, รู้เรื่อง วัด วิหาร โบสถ์ เจดีย์: พุทธสถาปัตยกรรมไทย (กรุงเทพมหานคร: มิวเซียมเพรส, 2554), หน้า 6-51.

⁷ สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, กองนโยบายและแผนงาน, รายงานการศึกษาศาสนสถานประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2555 (กรุงเทพมหานคร: กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, 2555), หน้า 6.

⁸ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2543

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้แนวทางออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุในบริเวณพื้นที่วัด

1.6.2 สามารถนำองค์ความรู้พื้นฐานที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับบุคคลทุกเพศทุกวัย รวมถึงผู้พิการหรือทุพพลภาพที่เข้ามาใช้บริเวณพื้นที่วัดด้วยเช่นกัน

1.6.3 ได้องค์ความรู้พื้นฐานที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการออกแบบวางผังบริเวณประเภทอื่นๆ หรือพื้นที่สาธารณะต่างๆ ให้เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

1.7 วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการดังนี้

1.7.1 การตั้งคำถามในการวิจัย เพื่อกำหนดทิศทางการศึกษา

- วางแผนโครงการศึกษา ได้แก่ การกำหนดความสำคัญของปัญหา ศึกษาความเป็นไปได้ กำหนดตัวแปร ทำการวางแผนงานในการศึกษาให้ชัดเจน

1.7.2 ศึกษาข้อมูลทางเอกสารจากหนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัยและกรณีศึกษา รวมถึงกฎหมาย ข้อกำหนดและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ โดยทำการศึกษา 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ศึกษาความรู้เกี่ยวกับวัด และศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

1.7.3 เลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่าง

- ทบทวนข้อมูลทางเอกสารเพื่อรวบรวมเกณฑ์การเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่าง

- สังเกตการณ์และสำรวจเบื้องต้น

- พิจารณาเลือกวัดที่เป็นกรณีตัวอย่างตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

- สังเกตการณ์อีกครั้ง สัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้บริหารวัดเบื้องต้น

- พิจารณาวางแผนการสำรวจโดยละเอียด เพื่อจัดทำโครงสร้างการสำรวจภาคสนาม จัดเตรียมบทสัมภาษณ์

1.7.4 สำรวจภาคสนาม

เก็บข้อมูลทางด้านกายภาพด้วยวิธีสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยทำแบบสำรวจกิจกรรม (Behavior mapping) สำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ตำแหน่งกิจกรรม การใช้งาน พฤติกรรม และปัญหาต่างๆ เป็นรายการตรวจสอบ (Check list) ในการบันทึกข้อมูล โดยจะทำการสำรวจลักษณะการใช้พื้นที่ภายนอกอาคาร ได้แก่ ถนน ทางเดิน ที่จอดรถ ทางลาด ราวจับ บันได การใช้ป้าย-สัญลักษณ์ อุปกรณ์สนาม ผิวพื้น การให้แสงสว่าง ระบบระบายน้ำ สวนและสภาพแวดล้อม

เก็บข้อมูลด้านความต้องการ ปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารวัด

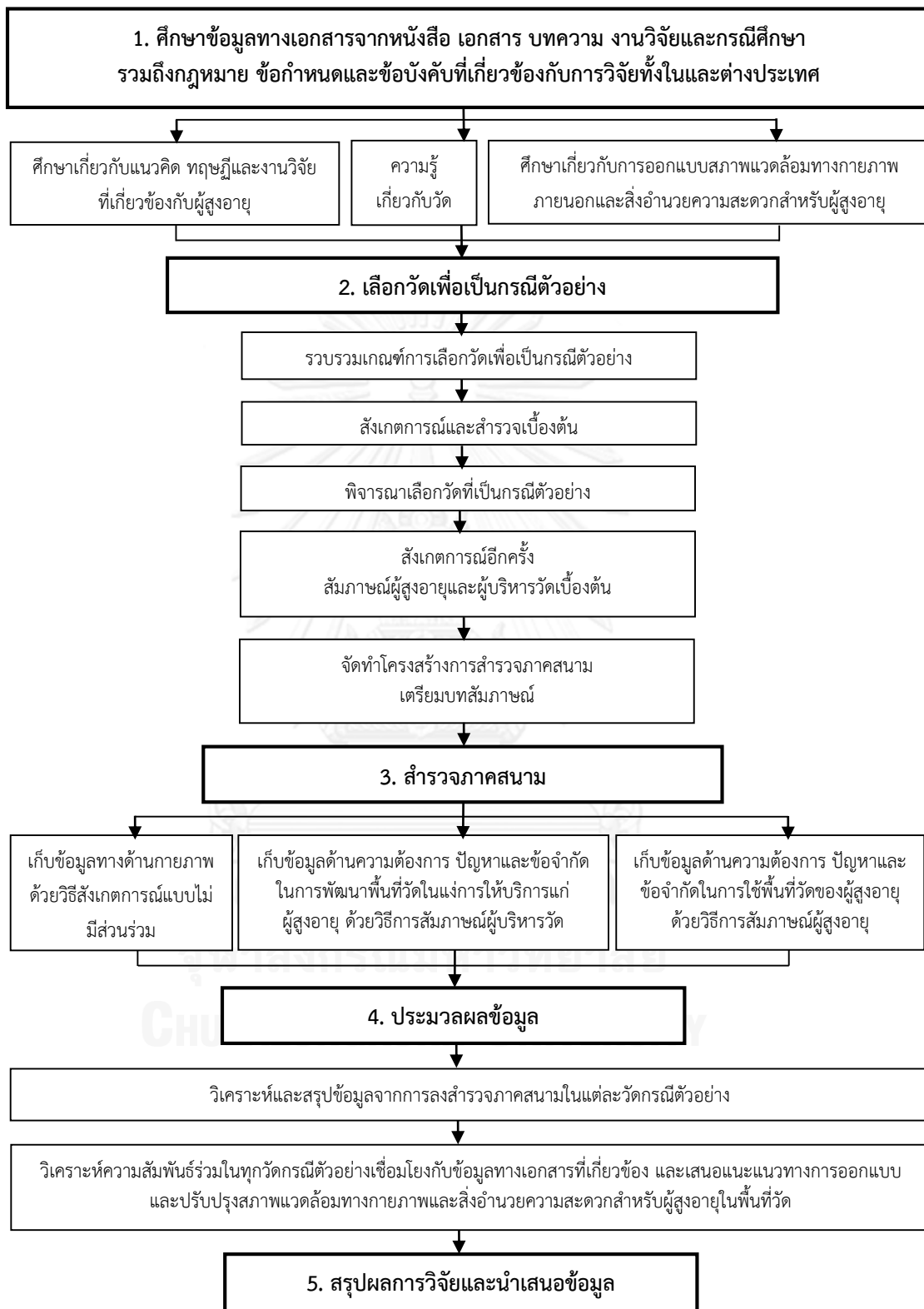
เก็บข้อมูลด้านความต้องการ ปัญหาและข้อจำกัดในการใช้พื้นที่วัดของผู้สูงอายุด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ทำการสัมภาษณ์โดยทำการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนผู้สูงอายุที่มาใช้บริเวณพื้นที่วัดกรณีตัวอย่าง

1.7.5 ประมวลผลข้อมูล

วิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการลงสำรวจภาคสนามในแต่ละวัดกรณีตัวอย่าง

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ร่วมในทุกวัดกรณีตัวอย่างเชื่อมโยงกับข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเสนอแนะแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

1.7.6 สรุปผลการวิจัยและนำเสนอข้อมูล

ภาพที่ 1.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1.8 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	ปี 2556						ปี 2557					
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.
1. ศึกษาข้อมูลทางเอกสาร	○	○	○	○	○							
2. เลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่าง					○	○	○					
3. สัมภาษณ์ภาคสนาม							○	○	○			
4. ประมวลผลข้อมูล								○	○	○		
5. สรุปผลการวิจัยและนำเสนอข้อมูล									○	○	○	
6. เขียนรายงานการศึกษา	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	
7. กรรมการอ่านเล่มรายงานเพื่อเตรียมสอบวิทยานิพนธ์											○	
8. สอบวิทยานิพนธ์											○	
9. นำเสนอข้อมูลในการประชุมสารศาสตร์												○
10. แก้ไขและส่งเล่มวิทยานิพนธ์จัดพิมพ์ เผยแพร่												○

ตารางที่ 1.1 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงาน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ศึกษาความรู้เกี่ยวกับวัด และศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 3 หัวข้อหลักที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถจำแนกและสรุปเป็นหัวข้อย่อยได้ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

2.1.1 คำจำกัดความต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1.2 การแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุ

2.1.3 การเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

2.2.1 แนวคิดในการออกแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

2.2.2 แนวคิดในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

2.2.3 แนวคิด Universal Design

2.2.4 แนวคิดของสวนเพื่อการบำบัด (Healing Therapeutic Garden)

2.3 ความรู้เกี่ยวกับวัด

2.2.1 บทบาทและหน้าที่ของวัด

2.2.2 ประเภทของวัด

2.2.3 การใช้พื้นที่ของวัด

2.2.4 การออกแบบวางผังบริเวณวัด

2.4 กฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.5 วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6 กรณีศึกษา

2.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

2.1.1 คำจำกัดความต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติได้ให้คำจำกัดความของผู้สูงอายุโดยกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก ในการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ (World Assembly on Aging) ในปี พ.ศ.2525 ว่าเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

องค์การอนามัยโลกให้คำจำกัดความของผู้สูงอายุว่าหมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีหรือมากกว่าเมื่อนับตามวัย หรือผู้ที่สังคมยอมรับว่าสูงอายุจากการกำหนดของสังคม หรือผู้ที่เกษียณอายุจากการทำงานเมื่อนับตามสภาพเศรษฐกิจ ในประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์ที่อายุ 65 ปี

สำหรับในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 นั้น ผู้สูงอายุหมายความว่าบุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปี (60 ปี) บริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

สุรกุล เจนอบรม⁹ ได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ โดยสรุป 4 ลักษณะ ดังนี้

1) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) จากจำนวนปีหรืออายุที่ปรากฏจริงตามปีปฏิทิน โดยไม่นำเอาปัจจัยอื่น มาร่วมพิจารณาด้วย

2) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging หรือ Biological Aging) กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุขัยในแต่ละปี

3) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจสติปัญญาการรับรู้และเรียนรู้ที่ถดถอยลง

4) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Sociological Aging) จากบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงานลดลง

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร¹⁰ ได้เสนอข้อคิดของบาร์โร และสมิธ (Barrow and Smith) ว่าเป็นการยากที่จะกำหนดว่าผู้ใดชราภาพหรือสูงอายุ เพราะเป็นการไม่ยุติธรรมที่จะไปตีตราว่าผู้นั้น ผู้นั้นชราภาพ การจะพิจารณานั้นควรพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้คือ

1) ประเพณีนิยม (Tradition) เป็นการกำหนดผู้สูงอายุโดยยึดตามเกณฑ์อายุที่ออกจากงาน ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ประเทศไทยกำหนดอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นวัยเกษียณอายุ ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดอายุ 65 ปี เป็นต้น

2) การปฏิบัติหน้าที่ทางร่างกาย (Body Functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ทางสรีรวิทยาหรือทางกายภาพ บุคคลจะมีการเสื่อมสลายทางสรีรวิทยาที่แตกต่างกันในวัยสูงอายุอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย จะทำงานน้อยลงซึ่งแตกต่างกันในแต่ละบุคคล บางคนอายุ 50 ปี ฟันอาจจะหลุดทั้งปากแต่บางคนอายุถึง 80 ปี ฟันจึงจะเริ่มหลุด เป็นต้น

⁹ สุรกุล เจนอบรม, วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย (กรุงเทพมหานคร: นิชนแอตเวอร์ไทซ์กัฟ, 2541), หน้า 6-7.

¹⁰ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, สวัสดิการผู้สูงอายุ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 10-11.

3) การปฏิบัติหน้าที่ทางด้านจิตใจ (Mental Functioning) เป็นการกำหนดตามเกณฑ์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การจำ การเรียนรู้ และความเชื่อมทางด้านจิตใจ สิ่งที่พบมากที่สุด ในผู้สูงอายุคือ ความจำเริ่มเสื่อม ขาดแรงจูงใจซึ่งไม่ได้หมายความว่าบุคคลผู้สูงอายุทุกคนจะมีสภาพเช่นนี้

4) ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept) เป็นการกำหนดโดยยึดความคิดที่ผู้สูงอายุมองตนเอง เพราะโดยปกติผู้สูงอายุมักจะเกิดความคิดว่า “ตนเองแก่ อายุมากแล้ว” และส่งผลต่อบุคลิกภาพทางกาย ความรู้สึกทางด้านจิตใจ และการดำเนินชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามแนวความคิดที่ผู้สูงอายุนั้นๆ ได้กำหนดขึ้น

5) ความสามารถในการประกอบอาชีพ (Occupation) เป็นการกำหนดโดยยึดความสามารถในการประกอบอาชีพ โดยใช้แนวความคิด จากการเสื่อมถอยของสภาพทางร่างกาย และจิตใจ คนทั่วไปจึงกำหนดว่า วัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องพักผ่อน หยุดการประกอบอาชีพ ดังนั้น บุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุจึงหมายถึงบุคคลที่มีวัยเกินกว่าวัยที่จะอยู่ในกำลังแรงงาน

6) ความกดดันทางอารมณ์และความเจ็บป่วย (Coping with Stress and Illness) เป็นการกำหนดโดยยึดตามสภาพร่างกาย และจิตใจ ผู้สูงอายุจะเผชิญกับสภาพโรคร้ายไข้เจ็บอยู่เสมอ เพราะสภาพทางร่างกายและอวัยวะต่างๆ เริ่มเสื่อมลง นอกจากนั้น ยังอาจเผชิญกับปัญหาทางด้านสังคมอื่นๆ ทำให้เกิดความกดดันทางอารมณ์เพิ่มขึ้นอีก ส่วนมากมักพบกับผู้มีอายุระหว่าง 60-65 ปีขึ้นไป

นอกจากนี้ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ¹¹ ได้เสนอผลการศึกษาศึกษาภาคสนามว่า การกำหนดอายุที่เรียกว่าเป็น “คนแก่” นั้น ส่วนใหญ่ระบุว่ามียายุ 60 ปีขึ้นไป แต่บางพื้นที่มีข้อพิจารณาอื่นๆ ประกอบ เช่น ภาวะสุขภาพ ความแข็งแรง บางคนอายุประมาณ 50-55 ปี แต่มีสุขภาพไม่แข็งแรง มีโรคร้าย และทำงานไม่ไหว ผมขาว หลังโก่ง ก็เรียกว่า “แก่” บางคนมีหลาน ก็รู้สึกว่ตนเริ่มแก่ และเริ่มลดกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจลง กลุ่มผู้สูงอายุไม่ใส่ใจต่อตัวเลขอายุมากนัก แต่พิจารณาตัดสินจากองค์ประกอบ เช่น สภาพร่างกาย ผมขาว ตาฝ้าฟาง หูตึง หลังงอแง ผิวหน้าเหี่ยวย่น ฟันหลุดร่วง ปวดหลัง ปวดเอว ปวดตามข้อ เดินไปไกลๆ ไม่ไหว ทำงานหนักไม่ค่อยได้ เหนื่อยง่าย ไม่มีแรง เป็นต้น ถ้าถามถึงเลขอายุ มักตอบในลักษณะของการคาดคะเน หรือประมาณจากการสังเกตด้วยสายตา ผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มสนทนาบางคนอายุ 60 ปี จะจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับผู้สูงอายุที่อายุ 70-80 ปี เพราะมีสภาพร่างกายทรุดโทรม เนื่องจากผ่านการทำงานหนักมาตลอด

มัลลิกา มัตติโก และคณะ¹² ได้เสนอว่า “ผู้สูงอายุ” คือ บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสุขภาพแข็งแรง เป็นวัยที่ทำงานและทำกิจกรรมต่างๆ ได้ พึ่งตนเองและช่วยเหลือตัวเองได้...” “คนแก่” คือ บุคคลที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปมีสภาวะสุขภาพและบทบาทที่ลดลงตามความสามารถของกำลังหรือความแข็งแรงของร่างกาย เป็นกลุ่มบุคคลที่สังคมเริ่มทอดถอนสภาพที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ...ส่วนคำว่า “คนชรา” คือผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป ต้องพึ่งพาบุตรหลานในทุกๆด้าน

¹¹ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ, 2536: 28 อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544 : 11

¹² มัลลิกา มัตติโก และคณะ, 2542: 126-127 อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544 : 11

จากคำจำกัดความต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทั้งทางด้านร่างกายจิตใจ และสังคมไปในทางที่เสื่อมถอยลง มีความสามารถในการประกอบอาชีพและบทบาททางสังคมลดลง

2.1.2 การแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปี (60 ปี) บริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย แต่ในความเป็นจริงเมื่อพิจารณาตามลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางจิตใจและอารมณ์แล้ว จะพบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุมาก (ประมาณ 80 ปี) จะมีความแตกต่างจากผู้สูงอายุที่มีอายุน้อย (ประมาณ 60 ปี) อย่างเห็นได้ชัด จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันมีการแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุออกเป็น 2-3 ช่วง โดยมีเกณฑ์การแบ่งตามสภาพของการมีอายุเพิ่มขึ้น แบ่งตามลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางจิตใจและอารมณ์ และแบ่งตามความสามารถในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติ ได้จัดผู้สูงอายุโดยแบ่งตามวัยเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุวัยเริ่มต้น (Young Old) เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี ส่วนใหญ่มีสุขภาพอนามัยที่ช่วยเหลือตัวเองได้และยังทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้

กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุวัยปานกลาง (Medium Old) เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 70-79 ปี กว่าครึ่งหนึ่งยังมีสุขภาพที่ยังช่วยเหลือตัวเองได้ และเริ่มจะต้องมีผู้คอยช่วยเหลือดูแลบ้าง การทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมทำได้น้อยลงตามลำดับ

กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุวัยปลาย (Oldest Old) เป็นผู้มีอายุ 80 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะต้องได้รับการดูแลจากบุตรหลานและคนอื่นๆ

สุทธชัย จิตะพันธ์กุล¹³ ได้แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกได้เป็น 2 กลุ่ม ตามความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน ดังนี้

กลุ่มแรกคือ “กลุ่มปลอดภัย” เป็นกลุ่มที่สามารถดำรงชีวิตในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะพึ่งพาผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม สำหรับผู้ที่ทุพพลภาพจะมีครอบครัวและชุมชนช่วยดูแลและไม่จำเป็นต้องย้ายเข้าสู่สถานบริการเรื้อรัง

กลุ่มที่สองคือ “กลุ่มพ่ายแพ้” เป็นกลุ่มที่ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็เหตุผลทางสังคมหรือเหตุผลทางสุขภาพก็ตาม การที่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ไม่สามารถอยู่ในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ส่วนใหญ่มาจากการขาดคนดูแล การที่ครอบครัวและชุมชนไม่สามารถรับภาระหรือการที่มีสถานะทางสุขภาพที่เลวร้ายเกินกว่าที่ผู้ดูแลจะจัดการได้ และจะมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าหากได้รับการสงเคราะห์หรือได้รับการดูแลในสถานบริการเรื้อรัง ทั้งที่เป็นสถานบริการทางสังคมและทางสุขภาพ

¹³ สุทธชัย จิตะพันธ์กุล, หลักสำคัญของเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544)

2.1.3 การเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ

วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงหลายๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยบุคคลวัยนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เสื่อมถอยลงกว่าวัยอื่นที่ผ่านมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่พบเมื่อเข้าสู่ในวัยสูงอายุมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย

การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย คือ การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะต่างๆ ในร่างกายแต่ละคนจะเกิดขึ้นไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างที่สำคัญ คือ กรรมพันธุ์ โรคหรือความเจ็บป่วย สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่ปฏิบัติอยู่ เช่น ดิน ฟ้า อากาศ อาหาร อาชีพ ความเครียด การออกกำลังกาย การพักผ่อน ฯลฯ สำหรับการศึกษาวัยครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่มีผลต่อลักษณะการใช้งานพื้นที่วัดของผู้สูงอายุ ซึ่งมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงจำแนกออกตามระบบของร่างกาย¹⁴ ดังนี้

ตา สายตายาวเป็นอาการที่พบได้มากในผู้สูงอายุ นอกจากนั้น อาการกระจกตาขุ่น ต้อกระจก การปรับสายตาช้าลง ความไวในการมองภาพลดลง ก็มีโอกาสพบได้ในผู้สูงอายุ

หู มักมีอาการสูญเสียความสามารถในการได้ยิน การได้ยินเสียงโทนสูงลดลง แต่ได้ยินเสียงโทนต่ำชัดกว่าเสียงพูดธรรมดา

ผมและขน เส้นผมเปลี่ยนเป็นสีขาวจะสังเกตได้ง่ายในกลุ่มผู้สูงอายุ รวมถึงมีขนาดเล็กบาง หลุดร่วงง่าย

ระบบผิวหนัง ผิวหนังจะมีลักษณะแห้ง บาง เหี่ยวย่น ขาดความมันและความยืดหยุ่นทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกหนาวได้ง่าย เนื่องจากไขมันใต้ผิวหนังลดลง พบมีรอยเหี่ยวย่นเกิดขึ้นได้ง่าย เนื่องจากเส้นเลือดเปราะ

ระบบกล้ามเนื้อ กล้ามเนื้อจะมีขนาดเล็กลง กำลังกล้ามเนื้อลดลง ล้าเร็ว และไม่สามารถออกแรงในการทำงานได้มาก

ระบบทางเดินปัสสาวะ กระเพาะปัสสาวะจะมีความจุลดลง มีการคั่งค้างปัสสาวะเพิ่มขึ้นหลังการถ่าย ส่งผลทำให้ปัสสาวะบ่อยและอาจมีปัสสาวะราดได้

ระบบทางเดินหายใจ การทำงานของปอดจะมีประสิทธิภาพลดลง มีอาการเหนื่อยง่าย กล้ามเนื้อทรวงอกทำงานได้ลดลง

ระบบหัวใจและหลอดเลือด กล้ามเนื้อหัวใจมีการอ่อนแรง ไขมันเกาะผนังหลอดเลือดหนาขึ้นและทำให้หลอดเลือดแข็งตัว ความยืดหยุ่นลดลงมีผลทำให้ความดันโลหิตจะสูงขึ้น

ระบบประสาทและสมอง เนื่องจากเซลล์ประสาทมีจำนวนที่ลดลง ส่งผลให้เกิดภาวะสมองเสื่อม ความรู้สึกรู้ช้า การเคลื่อนไหวช้า ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสมอง กล้ามเนื้อ และข้อต่อ ผิดปกติไป การทรงตัวแย่ลง มีอาการสั่นตามร่างกาย บางรายอาจมีภาวะหลงลืมได้ง่าย

ระบบต่อมไร้ท่อ ฮอร์โมนเพศลดลง และมีการเปลี่ยนแปลงของพาราไทรอยด์ฮอร์โมน

¹⁴ สิริพงศ์ กุลสุขรังสรรค์ และคณะ, การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.prorehab2home.com

ทำให้การสร้างเซลล์จากกระดูกลดลง เกิดภาวะกระดูกพรุน เปราะหักง่าย โดยเฉพาะกระดูกสันหลัง สะโพก กระดูกต้นขาและข้อมือทำให้เกิดอาการปวดหลังและข้อได้งาย

2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์¹⁵

การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ จะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย การสูญเสียบุคคลใกล้ชิด การแยกไปของสมาชิกในครอบครัว และการหยุดจากงานที่ทำอยู่เป็นประจำ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ดังนี้

ภาวะทางอารมณ์ อาจจะมีการซึมเศร้า หงุดหงิด ชี้อารมณ์วิตกกังวล โกรธง่าย เอาแต่ใจตนเอง รวมไปถึง นอนไม่ค่อยหลับเวลากลางคืน

ภาวะทางความคิด มักจะคิดซ้ำซาก ลังเล หวาดระแวง หมกมุ่นเรื่องของตัวเอง ทั้งเรื่องในอดีตและรวมถึง ปัจจุบัน กลัวถูกทอดทิ้งจากลูกหลาน

ภาวะทางความจำ มักจำเหตุการณ์ปัจจุบันไม่ค่อยได้ หลงๆ ลืมๆ และชอบย้าคำถามบ่อยๆ

ภาวะทางพฤติกรรม มักเอาแต่ใจตัวเอง จู้จี้ ขี้บ่น ชอบบ่นเรื่องคนอื่น แต่บางคนที่อาจจะ เก็บตัว ไม่ชอบเข้าสังคม เพราะคิดว่าตัวเองแก่แล้ว

3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม¹⁶

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องประสบ ภาระหน้าที่และบทบาทของผู้สูงอายุจะลดลง เนื่องจากมีข้อจำกัดทางร่างกาย ทำให้ความคล่องตัวในการคิด การกระทำ การสื่อสาร สัมพันธภาพทางสังคมมีขอบเขตจำกัด ความห่างเหินจากสังคมมีมากขึ้น ความมีเหตุผล และการคิดเป็นไปในทางลบเพราะสังคมมักจะประเมินว่า ความสามารถในการปฏิบัติลดลง ถึงแม้ว่าจะมีผู้สูงอายุบางคนแสดงให้เห็นว่า ความมีอายุ มิได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินบทบาท และหน้าที่ทางสังคมก็ตาม

การเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคม ปรากฏชัดเจนเมื่อต้องเผชิญจากการปฏิบัติงานประจำ ผู้สูงอายุต้องเปลี่ยนบทบาทตนเองจากหัวหน้าครอบครัวไปเป็นผู้ที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น อยู่ในสถานะที่เป็นผู้รับมากกว่าผู้ให้ เกิดความรู้สึกว่าตนหมดความสำคัญและต้องพึ่งพาผู้อื่น ก่อให้เกิดความอับอาย คิดว่าตัวเองเป็นตัวปัญหา เป็นภาระเรื้อรังของครอบครัวและสังคม

สถานภาพและบทบาทในสังคมของผู้สูงอายุที่ปรากฏให้เห็นในกิจวัตรในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ คือ กิจกรรมภายในบ้านและกิจกรรมทางศาสนา เป็นบทบาทที่เกิดขึ้นตามการรับรู้และความเข้าใจของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุคาดคิดว่าบทบาทของตนเองในช่วงเข้าสู่วัยสูงอายุควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยมหรือบุคลิกภาพ และประสบการณ์ของผู้สูงอายุแต่ละคน นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุในปัจจุบันเป็นผู้มีสุขภาพกายที่ดี มีความรู้ความสามารถมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา ทำให้สถานภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยสังคมมองว่า ผู้สูงอายุไม่ได้เป็นผู้สร้างภาระให้แก่สังคมอย่างเดิวนั่นเอง แต่ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีศักยภาพ สามารถทำประโยชน์ให้แก่

¹⁵ วันเพ็ญ วงศ์จันทร์, 2539: 10 อ้างถึงใน ภาวิณี วรประดิษฐ์, 2556 ; สิริพงศ์ กุลสุขรังสรรค์ และคณะ, 2556

¹⁶ วันเพ็ญ วงศ์จันทร์, 2539: 10 อ้างถึงใน ภาวิณี วรประดิษฐ์, 2556

ครอบครัวและชุมชนได้ ด้วยเหตุนี้บทบาทของผู้สูงอายุจึงมีทั้งบทบาทในครอบครัวและบทบาทในชุมชน

บทบาทของผู้สูงอายุในครอบครัว มีบทบาททั้งในการดูแลครอบครัว และบทบาทด้านการประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุที่แข็งแรงและประกอบอาชีพได้นั้น ส่วนใหญ่จะมีอาชีพหลักด้านการเกษตร ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ รับจ้างทั่วไป บางกลุ่มประกอบอาชีพโดยดำเนินกิจการส่วนตัว เช่น ขายของชำ ทำอาหาร ขายขนม จักสาน เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นนักวิชาชีพจะประกอบอาชีพเดิมของตน เช่น เป็นครู แพทย์ พยาบาล หนายความ วิศวกร เป็นต้น อาชีพดังกล่าวนำมาซึ่งรายได้ และผู้สูงอายุนำไปใช้จ่ายส่วนตัวและจุนเจือสมาชิกในครอบครัว ซึ่งนับว่าผู้สูงอายุมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญของครอบครัว ส่วนการยุติหรือเลิกประกอบอาชีพจะเกิดขึ้นเมื่อผู้สูงอายุเริ่มรู้สึกว่าคุณภาพร่างกายไม่แข็งแรง หรือมีผู้ที่รับภาระหน้าที่การทำงานต่อจากตน สำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนจะยุติการประกอบอาชีพก็ต่อเมื่อร่างกายเสื่อมถอยมาก ไม่สามารถจะเคลื่อนไหวหรือพึ่งพิงตนเองได้

สำหรับบทบาทของผู้สูงอายุในชุมชน มักเป็นการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้กับชุมชนของตนเอง เป็นการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการมากกว่าเป็นทางการ ซึ่งความเป็นจริงผู้สูงอายุเองได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มมานานแล้วโดยลักษณะธรรมชาติ เช่น รวมตัวกันประกอบกิจกรรมทางศาสนา และประเพณีต่างๆ ชุมชนจะมอบภารกิจหลักในด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ให้ผู้สูงอายุเป็นผู้นำโดยปริยาย เช่น งานบวช งานมงคลสมรส งานกฐิน งานผ้าป่า งานตักบาตร และงานศพ เป็นต้น นอกจากนี้ ชุมชนยังให้การสนับสนุนและส่งเสริมคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ โดยให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถของตนให้ลูกหลานได้เรียนรู้สืบต่อไป เช่น การทำขนมไทย การทำอาหาร ดนตรีไทย นาฏศิลป์ งานช่าง ศิลปะประดิษฐ์ และภูมิปัญญาชาวบ้านต่างๆ เป็นต้น¹⁷

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทในสังคมของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิหลังของผู้สูงอายุแต่ละคน โดยมีรายละเอียดดังนี้¹⁸

- ลักษณะสภาพการแต่งงาน มีคู่แต่งงานหรือไม่มี ผู้ที่มีคู่แต่งงานจะมีการเข้าร่วมสังคมมากกว่าผู้ที่โสดหรือเป็นหม้าย
- การมีครอบครัวที่อบอุ่น ลูกหลานเอาใจใส่ จะเป็นคนที่มีความสุข
- การมีสมบัติ การมีเศรษฐกิจดีย่อมต้องมีความแตกต่างจากผู้สูงอายุที่ยากจน
- สภาพการศึกษา ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาดี มีความรู้ความสามารถจะได้รับการยอมรับจากสังคมมากกว่าผู้ด้อยทางการศึกษา
- บุคคลที่อยู่ในระดับต่างชนชั้นกันในสังคม คนชั้นสูงมักจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าชนชั้นต่ำ
- เพศ เพศหญิงจะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่าชาย เช่น เข้าวัดฟังธรรม

¹⁷ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544: 16-17

¹⁸ ปวิช ศรีละมุล, 2552: 21

- ลักษณะสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ผู้ที่ร่างกายแข็งแรงจะไม่ใช่ภาระของสังคม สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ดีกว่าผู้ที่ร่างกายอ่อนแอ

4) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ¹⁹

จากการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศที่เกิดความทันสมัยด้านต่างๆ ทำให้เกิดขยายตัวของชุมชนเมือง ระบบการผลิตเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไป ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จึงไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสถานภาพของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัวมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าทางเศรษฐกิจ เกิดความว้าเหว และมักถูกทอดทิ้งไว้ลำพัง ทั้งๆ ที่ผู้สูงอายุอาจมีความต้องการรายได้มากกว่าในช่วงวัยกลางคน เช่น เกิดปัญหาสุขภาพทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมากขึ้น ต้องการผู้ดูแลเนื่องจากตนเองไม่แข็งแรง

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงหลายๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เสื่อมถอยลงกว่าวัยอื่น ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการทำกิจกรรมในพื้นที่วัดของผู้สูงอายุ การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงอย่างยิ่งในการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพในพื้นที่วัดให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.2.1 แนวคิดในการออกแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

การจัดสภาวะแวดล้อม (Environmental Design)²⁰ หมายถึง การวางแผนและดำเนินการแทรกแซงเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาวะแวดล้อมทั้งหมด โดยมุ่งให้บุคคลเกิดการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสิ่งใหม่ขึ้นเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดีและเหมาะสมกว่า ซึ่งสภาวะแวดล้อมมีผลกระทบต่อพฤติกรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลเป็นอย่างมาก สภาวะแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความซับซ้อนประกอบด้วยปัจจัยหลายด้าน ทั้งด้านตัวบุคคล สถานการณ์ และสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง มนุษย์มีการเคลื่อนไหว มีการรับรู้ มีการสัมผัสประสบการณ์ และพยายามที่จะสร้างกฎเกณฑ์ที่เป็นเอกภาพในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมให้เกิดความสมดุลกับความต้องการ เพื่อให้บรรลุซึ่งความมั่นคงในชีวิต ด้วยการตอบสนอง เอาใจใส่ และปรับปรุงสภาวะแวดล้อมให้เกิดความพึงพอใจและเหมาะสมกับความต้องการของตน

สำหรับในกลุ่มผู้สูงอายุนั้น การจัดสภาวะแวดล้อมมีผลต่อการดำเนินชีวิตมากกว่ากลุ่มบุคคลวัยอื่นๆ เนื่องจากผู้สูงอายุมีจุดอ่อนหลายประการ เช่น ความเสื่อมถอยของระบบต่างๆ ในร่างกาย

¹⁹ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544: 15-16

²⁰ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544: 24-25

ระบบประสาท การเดิน การทรงตัว การมองเห็น การได้ยินและการจดจำสิ่งต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างดี เป็นการช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ อีกทั้งเป็นการป้องกันและฟื้นฟูสมรรถภาพ รวมทั้งความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่ผู้สูงอายุได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุนั้น ควรมีลักษณะเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในสภาวะแวดล้อมทั้ง 3 ประเภท²¹ ดังนี้

1) สภาวะแวดล้อมส่วนบุคคล (Individual Environment)

ควรปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อกระตุ้นความสนใจและทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะขึ้นอยู่กับภาวะเสื่อมถอย การผิดปกติ และสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบอยู่ เช่น ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางสายตาควรจัดให้มีแว่นตาสำหรับผู้ที่มีสายตายาว หรือผู้ที่มีปัญหาในการทรงตัว ควรจัดให้มีไม้เท้าช่วยในการทรงตัว ผู้สูงอายุที่มีอาการซึมเศร้าอาจเกิดจากสภาวะแวดล้อมในบ้านหรือสถานสงเคราะห์ที่ไม่เหมาะสม มีแสงสว่างน้อย ขาดสีสนั เก้าอี้ทึบโทรม ไร้มิติและราบเรียบเกินไป ทำให้ผู้ที่มีสภาพปัญหาทางด้านจิตใจอยู่แล้วเกิดความรู้สึกหดหู่มากยิ่งขึ้น

2) สภาวะแวดล้อมทางสังคม (Social Environment)

ควรเน้นการจัดสภาวะแวดล้อมทางสังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ คือ การปรับปรุงหรือเสริมแต่งให้อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือแม้แต่การพูดคุย เพื่อเสริมสร้างกำลังใจ ดังนั้นการดำเนินงานเตรียมที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้สูงอายุ หรือการดำเนินงานระหว่างวิศวกร สถาปนิก มัณฑนากร ครอบครัวยุคและผู้สูงอายุควรมีประสานงานกันเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว

3) สภาวะแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)

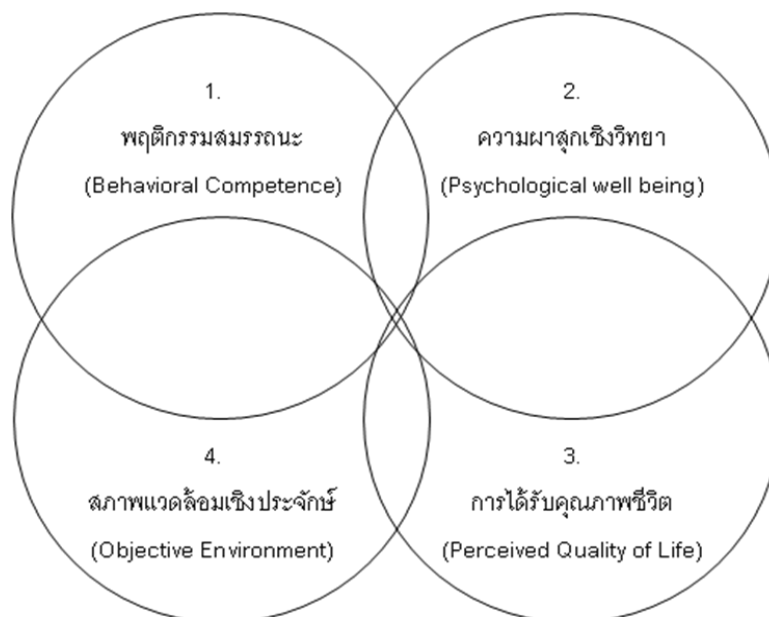
ควรให้ความสนใจเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ นอกเหนือจากเรื่องความสวยงาม ตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุที่เดินไม่สะดวกอาจลื่นหกล้มได้หากทางเดินไม่มีที่เกาะยึด หรือพื้นห้องน้ำอยู่ในสภาพลื่นมาก เก้าอี้ล้อเลื่อนไม่สามารถใช้งานได้หากไม่มีทางลาดยาว หรือทางเดินไม่มีแสงสว่างที่เพียงพอ นอกจากนั้น การจัดอุปกรณ์ตกแต่งบ้านก็มีผลต่อจิตใจของผู้สูงอายุเช่นกัน มีผู้ศึกษาและพบว่า การจัดเก้าอี้ที่นั่งให้หันหน้าชนกัน การใช้โต๊ะกลมมากกว่าโต๊ะสี่เหลี่ยมต่างมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุมีการสนทนา พูดคุยกับผู้อื่นได้มากขึ้น

สภาวะแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุมากกว่าวัยอื่นๆ ดังนั้นเพียงการปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมของผู้สูงอายุให้เหมาะสม โดยให้ความสำคัญในทุกรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งสภาวะแวดล้อมส่วนบุคคล สภาวะแวดล้อมทางสังคม และสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ จะช่วยป้องกัน ลด และแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุได้ โดยจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้สูงอายุแต่ละคนด้วย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ทุพพลภาพ

Shainen²² ได้นำเสนอโมเดลสภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุของ Lawton โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้ (แสดงในภาพที่ 2.1)

²¹ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544: 26-28

²² Shainen, 1991: 531-532 อ้างถึงใน ชุมเขต แสงเจริญ, 2549: 17

ภาพที่ 2.1 สภาพแวดล้อมเพื่อการมีชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ เสนอโดย Lawton

(ที่มา : ชุมเขต แสงวงเจริญ, 2549: 18)

องค์ประกอบที่ 1 พฤติกรรมสมรรถนะ (Behavioral Competence) หมายถึง สภาพร่างกายและความสามารถของผู้สูงอายุที่จะทำหน้าที่ต่างๆ พฤติกรรมสมรรถนะนี้ จะครอบคลุมการดำเนินชีวิต สุขภาพ การใช้เวลาและพฤติกรรมสังคมของผู้สูงอายุ

องค์ประกอบที่ 2 ความผาสุกเชิงจิตวิทยา (Psychological Well Being) หมายถึง การรับรู้และการประเมินตนเองของผู้สูงอายุเกี่ยวกับคุณค่าและประสบการณ์ในอดีต ตัวอย่างเช่น การรับรู้ความสมหวัง การรับรู้ความสุขจากกิจกรรมต่างๆ

องค์ประกอบที่ 3 การได้รับคุณภาพชีวิต (Perceived Quality Of Life) หมายถึง ความรู้สึกพอใจหรือรู้สึกไม่พอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อสิ่งใดในชีวิตของเขา เช่น ที่อยู่อาศัย ครอบครัว เพื่อนบ้าน การใช้เวลาและอื่นๆ

องค์ประกอบที่ 4 สภาพแวดล้อมเชิงประจักษ์ (Objective Environment) ประกอบด้วยสภาพแวดล้อม 5 ด้าน (แสดงในภาพที่ 2.2) คือ

1) สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ได้แก่ ภูมิประเทศ บรรยากาศ และอาคารสถานที่ หากกล่าวในรายละเอียดสภาพแวดล้อมทางกายภาพจะเน้นที่อยู่อาศัย อุปกรณ์ของใช้และเฟอร์นิเจอร์ที่อำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสะดวกและมีความสุข

2) สภาพแวดล้อมด้านบุคคล ได้แก่ บุคคลสำคัญของผู้สูงอายุ เช่น ครอบครัว เพื่อน บุคคลกรสาธารณสุข

3) สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มคนในสังคมขนาดเล็ก หมายถึง กลุ่มบุคคลในสังคมที่ผู้สูงอายุจะต้องมีการพบปะเผชิญหน้าเป็นประจำ

4) สภาพแวดล้อมในสังคมกลุ่มคนขนาดกลาง หมายถึง กลุ่มบุคคลกลุ่มเดียวกันกับผู้สูงอายุ สิ่งที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับการจัดกลุ่ม คือ อายุ ฐานะเศรษฐกิจ และเชื้อชาติของคนกลุ่มนี้ที่จะมาร่วมกลุ่มเดียวกัน

5) สภาพแวดล้อมด้านสังคม หมายถึง ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของสังคมซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้สูงอายุ

ภาพที่ 2.2 สภาพแวดล้อมเชิงประจักษ์ของผู้สูงอายุ เสนอโดย Lawton

(ที่มา : ชุมเขต แสงเจริญ, 2549: 19)

ความจำกัดของผู้สูงอายุและผลกระทบต่อผู้สูงอายุด้านสภาพแวดล้อม สามารถนำมาวิเคราะห์เป็นแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุได้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (แสดงในตารางที่ 2.1)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 2.1 ความจำกัดและผลกระทบต่อผู้สูงอายุด้านสภาพแวดล้อม²³

ที่	ความจำกัดของผู้สูงอายุ	ผลกระทบต่อผู้สูงอายุด้านสภาพแวดล้อม
1	สายตายาว	มองวัตถุในระยะใกล้ไม่ชัดเจน
2	กระจกตาขุ่น	ที่อยู่อาศัยต้องการแสงสว่างมากกว่าปกติ เพื่อให้การมองเห็นชัดเจน
3	ความเข้มของเปลือกตาลดลง แสงสว่างเข้าตามากขึ้น	สีของวัตถุที่จะมองต้องชัดเจนและเข้มขึ้นมากขึ้น
4	เลนส์ตาเป็นสีเหลือง	การมองสีไม่ชัดเจนโดยเฉพาะสีน้ำตาล ฟ้ำ เขียว ม่วงและสีเทาแกมแดง
5	ต้อกระจกเลนส์ขุ่น	การจ้องมองทำได้ลำบาก
6	รูม่านตาลดขนาดลง	การปรับสายตาช้าลง
7	ลานสายตาแคบลง	การมองเห็นแคบลง
8	หูตึง	ฟังเสียงไม่ชัดเจน
9	การได้กลิ่นช้า	การสังเกตกลิ่นควัน แก๊ส ที่ผิดปกติดูดลง
10	ญาณสัมผัสช้า	การได้รับสิ่งกระตุ้นลดลง
11	อุณหภูมิร่างกายต่ำ	มีความไวต่ออุณหภูมิแวดล้อมที่ต่ำได้รับผลกระทบง่าย
12	ประสาทรับสัมผัสช้า	การตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้น การรักษาความสมดุล การป้องกันภัยให้ตนเองทำได้ช้าลง
13	ความแข็งแรงตั้งตัวของกล้ามเนื้อลดลง	การเปลี่ยนอิริยาบถจากนั่งเป็นยืนช้า เดินลากเท้าและเหนื่อยง่าย
14	ข้อติด	ขึ้นบันไดลำบาก ต้องการราวบันได บันไดต้องเป็นช่วงๆ ประตูต้องมีลูกบิด
15	ความจำสั้น	สิ่งที่จะดูสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัย เช่น การลืมนกยูงแจประตู การเปิดแก๊ส
16	กลืนปัสสาวะไม่ได้ อุจจาระลำบาก	ต้องการห้องน้ำที่สะดวกสบายมีราวเกาะยึด ห้องน้ำอยู่ใกล้ห้องนอน
17	ใช้ยาหลายอย่าง ความดันโลหิตต่ำ หน้ำมีดบ่อยๆ	หกล้มง่าย ต้องการพื้นบ้านที่เรียบง่าย โลง ไม่ลื่น ไม่ควรมีช่องเกาะ

²³ นพวรรณ จงวัฒนา และคณะ, แบบแผนการเจ็บป่วย และนโยบายเกี่ยวกับสวัสดิการการรักษายาบาลของผู้สูงอายุในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541)

ในหนังสือ Time-Saver Standards for Landscape Architecture²⁴ ได้ให้หลักสำคัญในการออกแบบองค์ประกอบและรายละเอียดของสภาพแวดล้อมภายนอกอาคารว่า สิ่งสำคัญคือเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นหรือสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาอันเกิดจากองค์ประกอบในการออกแบบและรายละเอียด วัสดุพืชพรรณจะต้องเลือกอย่างระมัดระวังเพื่อหลีกเลี่ยงพืชพันธุ์ที่อันตรายหรือเป็นพิษ

ในหนังสือ People places : design guidelines for urban open space²⁵ ได้ให้รายละเอียดในการออกแบบพื้นที่ว่างสำหรับผู้สูงอายุเป็นรายการตรวจสอบในการออกแบบ²⁶ ประกอบด้วยหัวข้อหลักดังนี้ เป้าหมายของที่ว่าง, ผู้ใช้พื้นที่, การพิจารณาเรื่องความหนาแน่นของอาคารและสภาพภูมิอากาศ, ทางเข้าและการเข้าถึงพื้นที่, ที่จอดรถและทางเข้าอาคาร, ระบบการสัญจรและทิศทาง, พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง, พื้นที่สนามหญ้า, พื้นที่สวน, ความต้องการทางด้านสังคมและด้านจิตวิทยาของผู้สูงอายุ อาทิเช่น สุขภาพและการออกกำลังกาย ความเพลิดเพลินกับธรรมชาติ รายละเอียดในการออกแบบเกี่ยวกับการรับรู้ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความปลอดภัย, เฟอร์นิเจอร์สนาม และรายละเอียด ได้แก่ ม้านั่งและโต๊ะ ราวจับ แสงสว่างและป้ายสัญลักษณ์

ในหนังสือ Site Planning and Design for the Elderly: Issues, Guidelines, and Alternatives²⁷ ได้ให้รายละเอียดในการออกแบบสภาพแวดล้อมในส่วนต่างๆ เพื่อให้เป็นแนวทางในการออกแบบภูมิทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุให้สามารถใช้งานได้อย่างสะดวก โดย Carstens ได้แนะนำการวางเป้าหมายในการออกแบบสิ่งแวดล้อมภายนอกสำหรับผู้สูงอายุออกเป็นสองส่วนใหญ่ๆ ส่วนแรกคือส่วนของข้อกำหนดเชิงพื้นที่และข้อกำหนดที่เกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุ โดยส่วนนี้มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาคือ เรื่องความสามารถในการรับรู้ทิศทางได้ของผู้ใช้ เรื่องความสามารถรับทราบได้ถึงลักษณะการใช้งานของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดการใช้งานที่เหมาะสม เรื่องพื้นที่สำหรับการพบปะพูดคุยและความง่ายในการเข้าถึงจับจอง และเรื่องการกระตุ้นประสาทสัมผัสด้านต่างๆ และการเป็นสิ่งแวดล้อมที่ง่ายในการใช้งาน ส่วนที่สองคือส่วนของข้อพิจารณาสำคัญอื่นๆ อาทิเช่น ด้านความปลอดภัย ด้านความสะดวกในการเข้าถึง และความสบายในการใช้งาน

2.2.2 แนวคิดในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

ในเอกสาร คู่มือการออกแบบสภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการ และคนทุพพลภาพ²⁸ ได้รวบรวมมาตรฐานการออกแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการจากหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ฮองกง สิงคโปร์ และญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งข้อมูลในเอกสารนี้อ้างอิงมาจากกฎกระทรวง

²⁴ Charles Harris and Nicholas Dines, *Time-Saver Standards for Landscape Architecture* (New York: McGraw-Hill, 1998)

²⁵ Clare Cooper Marcus and Carolyn Francis, *People places : design guidelines for urban open space* (New York : Van Nostrand Reinhold, 1990)

²⁶ Diane Y. Carstens, "Housing and Outdoor space for the Elderly: Design review checklist" in *People places : design guidelines for urban open space* (New York : Van Nostrand Reinhold, 1990), p. 210-213.

²⁷ Diane Y. Carstens, *Site Planning and Design for the Elderly: Issues, Guidelines, and Alternatives*. (New York: Van Nostrand Reinhold, 1993)

²⁸ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, *คู่มือการออกแบบสภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการ และคนทุพพลภาพ* (กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมศักยภาพและสิทธิ, 2554)

กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 และ คู่มือปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม การออกแบบสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทุกคน สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ. 2552 โดยมีรายละเอียดของสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคาร ประกอบด้วย ที่จอดรถ ทางลาด การเข้าอาคาร ทางเดินระหว่างอาคาร ทางเชื่อมระหว่างอาคาร ราวจับ บันได ป้าย

2.2.3 แนวคิด Universal Design²⁹

Universal Design หรือการออกแบบที่เป็นสากล เป็นการออกแบบสภาวะสิ่งแวดล้อม และผลิตภัณฑ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผลสะดวก ปลอดภัย และเสมอภาคในการใช้งานของทุกคน

คำจำกัดความของ Universal Design หมายถึง Design of all spaces and products can be made useable by people of all ages and abilities (Center for Universal Design) หรือการออกแบบพื้นที่ใช้สอยและผลิตภัณฑ์ที่ทุกคนสามารถใช้ได้ดี โดยมีคำกล่าวไว้ว่า “If a design works well for people with disabilities, it works better for everyone” หากการออกแบบใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและใช้ได้ดีกับผู้พิการ สิ่งนั้นก็จะใช้ได้ดีสำหรับทุกคนทุกกลุ่ม โดยมีหลักในการออกแบบ 7 หลักการ ในการออกแบบให้มีประสิทธิภาพดังนี้

1. มีความเสมอภาคในการใช้สำหรับทุกๆ คนในสังคม (Equitable Use)
2. สามารถยืดหยุ่นการใช้งานได้ง่าย (Flexibility in Use)
3. เรียบง่าย เข้าใจการใช้งานได้ง่าย (Simple and Intuitive)
4. สามารถรับรู้ได้โดยง่าย (Perceptible Information)
5. ออกแบบให้สามารถแก้ไขสิ่งผิดพลาดในการใช้งานได้ (Tolerance for Error) เช่น สឹมกดชักโครก ควรติดตั้งระบบล้างอัตโนมัติ
6. ใช้แรงน้อย (Low Physical Effort)
7. มีขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้สอย (Size and Space for Approach and Use)

ซึ่งความมุ่งหมายของการใช้แนวความคิด Universal Design ในการออกแบบเพื่อให้การดำเนินชีวิตของทุกคนง่ายขึ้นโดยสร้างบ้านที่ใช้สอยได้สะดวกและดีโดยไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย

1) Barrier Free Design การออกแบบที่พยายามกำจัด หรือ ตัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคกีดขวางการใช้งานของคนออกไปโดยมุ่งเน้นไปที่เฉพาะแต่ละกลุ่มคน เช่น ออกแบบห้องน้ำในโรงเรียนอนุบาลที่จะต้องไม่สิ้น ขนาดอุปกรณ์ต้องเป็นของเด็กใช้โดยเฉพาะ

2) Accessible Design การออกแบบสภาวะแวดล้อมและผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้ทุกคนใช้ชีวิตประจำวัน ในความต้องการขั้นพื้นฐานได้สะดวกโดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น

3) Design For All-An Inclusive Approach การออกแบบสภาวะแวดล้อมและผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยคำนึงถึง คนทุกเพศ ทุกวัย และทุกความสามารถในการใช้งาน (สมรรถภาพ) ที่แตกต่างกัน

4) สิ่งที่เป็นหลักการในการออกแบบ ให้ได้ผลดี

²⁹ กุสุมา ธรรมจารัง, 2550 อ้างถึงใน วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ, 2552: 36-37

- ปลอดภัยในการใช้ (Safety)
- สะดวกในการเข้าถึง (Accessibility)
- ใช้ประโยชน์ได้จริง (Usability)
- ทุกคนสามารถมีไว้ใช้ได้ (Affordability)
- ทนทานใช้ได้นาน (Sustainability)
- มีความสวยงามน่าใช้ (Aesthetic)

2.2.4 แนวคิดของสวนเพื่อการบำบัด (Healing Therapeutic Garden)

สวนเพื่อการบำบัด³⁰ (Healing Therapeutic Garden) เป็นทฤษฎีที่ว่า สวนมีส่วนช่วยลดช่วงเวลาการพักฟื้นของคนไข้หนักในโรงพยาบาล และการใช้สวนเป็นการออกกำลังกายทางจิตใจที่สร้างผลดีต่อการบำบัด อีกทั้งการเดินเป็นการออกกำลังกายด้วย ซึ่ง 9 หลักของสวนเพื่อการบำบัดที่มีประสิทธิภาพ คือ คล้ายบ้าน ความเป็นส่วนตัว กระตุ้นจิตใจให้ตื่นตัว โอกาสการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ครอบครัวสามารถใช้พบปะกัน ใหญ่เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรม ที่นั่งสบาย รู้สึกสบาย รู้สึกปลอดภัย ผู้พิการเข้าถึงได้ โดยพืชพันธุ์ควรเหมาะสมทั้งสี ผิวสัมผัส กลิ่น และความหลากหลายทำให้พื้นที่มีเอกลักษณ์และมุมมองที่สวยงาม ซึ่งเป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัส อีกทั้งสวนยังมีส่วนช่วยในการสร้างความต่อเนื่องในการใช้ชีวิต ผู้สูงอายุจำนวนมากมีประสบการณ์ในการทำสวน ไม่ว่าจะป็นงานอดิเรก หรือทำสวนภายในบ้านมาก่อน ซึ่งจะเป็นกิจกรรมที่จะสร้างความต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน

องค์ประกอบในสวนที่เหมาะสมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการใช้งานในสวน องค์ประกอบในสวน เช่น ที่นั่งพักระหว่างทางช่วยให้ผู้พักอาศัยรู้สึกสะดวกสบายในการเดิน ควรมีที่นั่งทุกๆ 100-125 ฟุต (30-37.50 เมตร) ควรมีความกว้างอย่างน้อย 5 ฟุต (1.50 เมตร) ขึ้นไป ทำให้สามารถนั่งได้อย่างน้อย 2 คน และตั้งในพื้นที่ที่มีวิวที่น่าสนใจ ควรมีที่วางแขนทั้ง 2 ด้านเพื่ออำนวยความสะดวกและนั่ง ผู้พักอาศัยที่มีปัญหาในการเคลื่อนไหวมักพอใจให้มีที่นั่งพักอีกอันในระยะที่มองเห็น ก่อนที่จะลุกขึ้นเดินอีกครั้ง เพื่อจะรู้ว่าที่ใดที่จะสามารถนั่งพักได้อีก และที่นั่งที่มีพนักพิง และที่วางแขนที่ตั้งบริเวณทางเข้าช่วยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอีกด้วย

นอกจากการใช้งานโดยตรงแล้ว พื้นที่ภายนอกยังมีการใช้งานทางอ้อมที่สำคัญอีกทางหนึ่ง คือ การเป็นมุมมองที่สวยงามจากภายในอาคาร ซึ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุที่เคลื่อนไหวได้ลำบาก และใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บนเตียง

2.3 ความรู้เกี่ยวกับวัด

2.3.1 บทบาทและหน้าที่ของวัด

วัด หมายถึง สถานที่ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งมีพระภิกษุสงฆ์อยู่อาศัย³¹ วัดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญของไทยเป็นเวลายาวนาน มีบทบาททั้งในด้านการเผยแผ่

³⁰ Regnier, 2002: 56 อ้างถึงใน ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548: 2-35

³¹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525: 747

หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทย มาโบราณกาล เป็นโรงพยาบาล เป็นที่พำนักพักใจ และเป็นอะไรอีกมากมายทั้งงานบุญงานกุศล หรือแม้กระทั่งงานศพ แสดงให้เห็นว่า วัดมีความสำคัญต่อคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน วัดส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์รวมของคนในท้องถิ่น และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา วัดเปรียบเสมือนพื้นที่ทางสังคมของชุมชน และเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับบุคคลทุกเพศทุกวัย

จะเห็นได้ว่า วัดมีความผูกพันกับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งทางด้านศาสนาและด้านที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน ซึ่งสามารถสรุปบทบาทและหน้าที่ของวัดได้ดังนี้³²

- 1) เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์
- 2) เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณร
- 3) เป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน
- 4) เป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนาและกิจกรรมประเพณีร่วมกันของชาวบ้าน
- 5) เป็นที่ที่ชาวบ้านได้เข้ามาหาความสงบทางกายทางใจเพื่อมีโอกาสเรียนรู้พระธรรม
- 6) เป็นศูนย์กลางทำกิจกรรมทางสังคมของชาวบ้าน

2.3.2 ประเภทของวัด

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้แบ่งวัดทั้งหมดทั่วประเทศไทยออกเป็น 2 ชนิด คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์

1) **วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา** คือ วัดที่มีอุโบสถเป็นที่ทำสังฆกรรม คำว่า วิสุงคามสีมา ในที่นี้หมายถึง เขตที่พระราชทานแก่สงฆ์เพื่อใช้เป็นที่ยี่สร้างอุโบสถ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาถือว่าเป็นวัดที่ถูกต้องและมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย วัดชนิดนี้ยังแยกได้อีก 2 ประเภท คือ วัดหลวงหรือพระอารามหลวง และวัดราษฎร์

วัดหลวง (พระอารามหลวง) หมายถึง วัดที่พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงสร้างขึ้นหรือทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์ รวมถึงวัดที่รัฐบาลหรือประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ แล้วทรงรับไว้เป็นในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดหลวงแบ่งตามระดับชั้น ดังนี้

1. พระอารามหลวงชั้นเอก มี 3 ระดับ คือ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร วรมหาวิหาร
2. พระอารามหลวงชั้นโท มี 4 ระดับ คือ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร วรมหาวิหาร วรวิหาร
3. พระอารามหลวงชั้นตรีมี 3 ระดับ คือ ราชวรวิหาร วรวิหาร สามัญ (ไม่มีสร้อยต่อท้ายชื่อ)

วัดราษฎร์ หมายถึง วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการ และช่วยกันทำนุบำรุงสืบต่อกันมาตามลำดับ

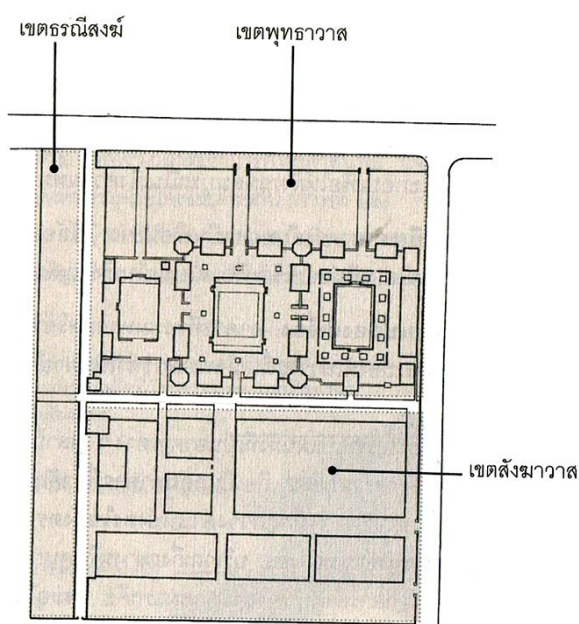
³² ประภัสสร นาคะ, 2551: 24-25

2) **สำนักสงฆ์** คือ สถานที่ที่ได้รับอนุญาตตั้งเป็นวัดถูกต้องตามกฎหมายแล้ว มีพระสงฆ์อยู่อาศัยประจำเหมือนวัดทั่วไป แต่ยังไม่มีความวิสุคามสีมาคือยังไม่มีอุโบสถเพื่อใช้เป็นที่ทำสังฆกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาเฉพาะวัดราษฎร์ เนื่องจากวัดประเภทนี้มีการกระจายตัวของวัดไปตามแหล่งชุมชนต่างๆ ทำให้ผู้สูงอายุในเขตชุมชนใกล้เคียงมีโอกาสเข้ามาใช้พื้นที่วัดจำนวนมากและบ่อยครั้ง

2.3.3 การใช้พื้นที่ของวัด

วัดโดยทั่วไปนิยมแบ่งเขตพื้นที่ภายในออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.3 แผนผังการแบ่งพื้นที่ภายในวัดเทพธิดารามฯ กรุงเทพฯ

(ที่มา : สมคิด จิระทัศนกุล, 2554: 35)

1) **เขตพุทธาวาส** หมายถึง ขอบเขตบริเวณส่วนที่สำคัญที่สุดของวัด ที่เป็นพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งสถานที่ประทับขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะคำว่าพุทธาวาส มีความหมายโดยตรงว่าเป็นสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า (พุทธาวาส = พุทธะ+อาวาส) ในเขตพุทธาวาสประกอบด้วยสถาปัตยกรรมหลักสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์และพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่

1. พระเจดีย์ พระมณฑป พระปราสาท เป็นอาคารที่สร้างเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางหลักของวัด ในฐานะสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
2. พระอุโบสถ เป็นอาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในการทำสังฆกรรม
3. พระวิหาร เป็นอาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส

4. เจดีย์ (มณฑป, ปรากฏ) ราย-เจดีย์ (มณฑป, ปรากฏ) ทิศ เป็นอาคารที่ใช้บรรจุอัฐิ หรือสร้างประกอบเพื่อให้ผังรวมสมบูรณ์ในเชิงสัญลักษณ์

5. หอระฆัง-หอกลอง เป็นอาคารที่ใช้เป็นเครื่องตีบอกเวลาสำหรับพระภิกษุสงฆ์

6. ศาลาต่างๆ เช่น ศาลาราย เป็นอาคารที่ใช้เป็นที่นั่งพักของผู้มาเยือน ศาลาทิศ เป็นอาคารที่ใช้ล้อมอาคารสำคัญสำหรับให้คฤหัสถ์นั่งพัก หรือประกอบเพื่อให้ผังรวมสมบูรณ์ในเชิงความหมาย

7. พระระเบียง เป็นอาคารลักษณะเรือนยาวที่ล้อมรอบอาคารหลักสำคัญ หรือล้อมแสดงขอบเขตเพื่อแสดงนัยในเชิงสัญลักษณ์

8. พลับพลาเปลื้องเครื่อง เป็นอาคารที่ใช้สำหรับเป็นที่พระมหากษัตริย์เปลื้องชุดฉลองพระองค์ในวาระที่ทรง เสด็จพระราชดำเนินเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศล

พระเจดีย์ พระปรากฏ และพระมณฑป ถือเป็นอาคารที่สำคัญที่สุดในฐานะหลักประธานของวัด จึงมักถูกวางตำแหน่งลงในผังตรงส่วนที่สำคัญที่สุดของเขตพุทธาวาส เช่น บริเวณกึ่งกลางหรือศูนย์กลางหรือแกนกลางของผัง อาคารสำคัญรองลงมากลุ่มแรกคือ พระอุโบสถและพระวิหาร ซึ่งอาคารทั้ง 2 ประเภทนี้มักใช้ประกอบคู่กันกับพระเจดีย์เสมอ หรืออาจใช้ประกอบร่วมกันทั้ง 3 ประเภท คือ พระอุโบสถ พระเจดีย์ และพระวิหาร ทั้งนี้เนื่องจากอาคารทั้ง 2 ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พระอุโบสถหรือพระวิหารจึงมีแนวทางด้านหน้าของพระเจดีย์เสมอในลักษณะของแนวแกนตั้ง เพื่อในเวลาประกอบพิธีกรรม ทุกผู้ทุกนาม ณ ที่นั้นจะได้หันหน้าไปยังพระองค์ และถึงแม้ว่าบางครั้งจะมีการใช้ประกอบร่วมกันทั้ง 3 อย่างก็ตาม อาทิเช่น พระวิหารวางด้านหน้าสุด มีพระเจดีย์อยู่กลาง และพระอุโบสถอยู่ด้านหลัง ตัวพระอุโบสถด้านหลังนั้น ก็มักจะหันส่วนหน้าของอาคารไปทางด้านหลังด้วย เพื่อว่าเวลาที่เข้าไปทำสังฆกรรม จะยังคงสามารถหันหน้าเข้าสู่องค์พระเจดีย์ได้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การกำหนดตำแหน่งของอาคารบนผังก็ไม่มีข้อกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวเสมอไป (ยกเว้นพระเจดีย์ พระปรากฏ หรือมณฑปประธาน ที่ยังคงตั้งอยู่ในตำแหน่งหลัก) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวความคิดและคตินิยมของแต่ละสมัยเป็นปัจจัยสำคัญ

สำหรับอาคารประเภทอื่นๆ เช่น พระระเบียง ศาลาราย จะปรากฏร่วมในผังในลักษณะอาคารรองกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบที่สร้างให้ผังมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะในแง่ของประโยชน์ใช้สอย หรือในเชิงความหมายของสัญลักษณ์ตามคติความเชื่อก็ตาม โดยมักปรากฏในลักษณะที่โอบล้อมกลุ่มอาคารหลักประธานสำคัญเหล่านั้น

2) เขตสังฆาวาส หมายถึง ขอบเขตบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดที่กำหนดไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับพิธีการใดทางศาสนาโดยตรง คำว่า สังฆาวาส มาจาก สงฆ์ + อาวาส แปลว่า ที่อยู่แห่งหมู่สงฆ์ พื้นที่บริเวณนี้จึงมักมีขอบเขตที่มิดชิดและประกอบไปด้วยอาคารสถานที่สัมพันธ์เฉพาะกับกิจกรรมและวัตรปฏิบัติที่เป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของเพศสมณะเท่านั้น ได้แก่

1. กุฏิ เป็นอาคารที่ใช้สำหรับอาศัยหลับนอน
2. กัปปียกุฏิ เป็นโรงเก็บอาหาร

3. หอฉัน เป็นอาคารที่ใช้เป็นที่ฉันภัตตาหาร
4. วัจจกุฎี เป็นอาคารสำหรับใช้ขับถ่าย
5. ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารที่ใช้เป็นที่เรียนหนังสือของพระสงฆ์
6. หอไตร เป็นอาคารที่ใช้เก็บรักษาคัมภีร์ทางศาสนา
7. ชั้นตาดม เป็นโรงรักษาไฟและต้มน้ำ
8. ธรรมศาลา เป็นโรงเทศนาธรรม
9. ห้องสรงน้ำ เป็นห้องชำระกาย
10. ศาลาท่าน้ำ เป็นอาคารที่ใช้เป็นที่อาบน้ำและทางเข้าสู่วัดทางด้านน้ำ

3) เขตธรณีสงฆ์ หมายถึง เขตพื้นที่ในพระอารามที่วัดกำหนดพื้นที่บางส่วนที่เหลือจากการจัดแบ่งเขตสำคัญ คือ เขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส ให้เป็นเขตพื้นที่สำหรับเอื้อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณประโยชน์ในลักษณะต่างๆ ของวัด เช่น ใช้เป็นพื้นที่เปิดโล่งเพื่อสร้างความร่มรื่นให้วัด หรือใช้เป็นสถานที่ก่อสร้างอาคารอื่นๆ เช่น สร้างเมรุสำหรับฌาปนกิจศพชุมชน ตั้งโรงเรียนเพื่อให้เกิดการศึกษาแก่สังคม แบ่งเป็นพื้นที่ให้กุฏิหีสักเข้าเพื่อใช้เป็นแหล่งทำมาหากิน อาทิจการสร้างตึกแถว หรือทำเป็นตลาด เป็นต้น

การแบ่งเขตพื้นที่ของวัดออกเป็น 3 ส่วนดังกล่าวนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบและชัดเจนในการใช้พื้นที่ของพระสงฆ์ โดยที่การลงทำศาสนพิธีในเขตพุทธาวาสนั้นมีลักษณะเป็นพิธีการ ซึ่งต้องการความสำรวมอย่างมากทั้งในหมู่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ในขณะที่การอยู่อาศัยในเขตสังฆาวาสอาจไม่ต้องสำรวมมากนัก เนื่องจากเป็นเขตที่มีความเป็นส่วนตัวสูง ด้วยเหตุนี้การแบ่งพื้นที่วัดในเชิงการออกแบบทางสถาปัตยกรรมจึงให้ความหมายของ 3 เขตนี้ว่า เขตพุทธาวาสเป็นพื้นที่กึ่งสาธารณ (Semi-Public Zone) สำหรับพระสงฆ์ร่วมกับฆราวาส อีกส่วนหนึ่งคือ เขตสังฆาวาสเป็นพื้นที่ส่วนตัว (Private Zone) เฉพาะของพระสงฆ์ ส่วนเขตธรณีสงฆ์เป็นเสมือนเขตพื้นที่สาธารณ (Public Zone) สำหรับประชาชนทั่วไป

การใช้ที่ดินของวัดในปัจจุบัน

วัดได้เริ่มมีบทบาทอย่างจริงจังในการหาผลประโยชน์เข้าสู่วัด ที่สำคัญคือการทำประโยชน์ในบริเวณที่ดินของวัด และในบางครั้งการจัดผลประโยชน์ไม่เพียงทำบนที่ธรณีสงฆ์เท่านั้น ยังลุกลามเข้าไปในเขตที่วัดอีกด้วย หรือบางแห่งได้มีการรื้อที่วัดเพื่อจัดประโยชน์ของวัด ตลอดจนการตัดต้นไม้ต่างๆ ทำให้เขตวัดคับแคบและมีการใช้ที่ดินปะปนกับเขตฆราวาส

เนตรนภิศ นาควัชระ และคณะ³³ ได้สำรวจลักษณะการใช้ที่ดินวัดในปัจจุบันเปรียบเทียบกับในอดีตพบว่า ร้อยละ 99 ของวัดที่ทำการสำรวจมีการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมอื่น นอกเหนือจากการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางศาสนาอย่างเดียวซึ่งมีเพียงร้อยละ 1 เท่านั้นที่มีการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางศาสนาแต่อย่างเดียว

การใช้ที่ดินของวัดเพื่อกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นพื้นที่กิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะที่มีการใช้งานของผู้สูงอายุ สามารถสรุปได้ดังนี้

³³ เนตรนภิศ นาควัชระ และคณะ, วัดในกรุงเทพฯ : การเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี (พ.ศ.2325-2525) (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525)

- 1) การใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมเกี่ยวกับฌาปนกิจ ได้แก่ พื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ในการเป็นสุสานเมรุ และศาลาบำเพ็ญบุญ
 - 2) การใช้ที่ดินเพื่อสถานพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ สวนพักผ่อน สนามเด็กเล่น หรือสนามกีฬา ของชุมชน
 - 3) การใช้ที่ดินเพื่อสาธารณูปการ ได้แก่ เป็นท่าเรือ ที่จอดรถ ที่จอดรถสำหรับรถรับจ้าง
 - 4) การใช้ที่ดินเพื่อการสงเคราะห์ด้านอื่นๆ เช่น เป็นที่ตั้งของศูนย์สาธารณสุข สถานีอนามัย ชมรมผู้สูงอายุ
- โดยในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะเขตพุทธาวาสและเขตธรณีสงฆ์ ในส่วนที่เป็นพื้นที่ สาธารณะที่มีการใช้งานของผู้สูงอายุเท่านั้น

2.4 กฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับต่างๆที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารในด้านกฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2528) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ได้กล่าวในข้อ 1 ว่า โบราณสถาน วัตถุอาราม หรืออาคารต่างๆ ที่ใช้เพื่อการศาสนา ซึ่งมีกฎหมายควบคุมการก่อสร้างไว้แล้วโดยเฉพาะสามารถก่อสร้างได้โดยไม่ต้องขออนุญาต

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 31 ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ บำรุงรักษา วัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มาตรา 32 กล่าวถึงการก่อสร้างหรือดัดแปลงวัดว่าให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งขั้นตอนในปัจจุบันเป็นเพียงการส่งแบบเพื่อแจ้งให้ทราบเท่านั้น

จากเอกสารด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัดในเรื่องของการออกแบบก่อสร้างและพัฒนาพื้นที่ วัดข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจกับวัดซึ่งเป็นอาคารทางศาสนาสามารถดำเนินการ ออกแบบก่อสร้าง บำรุงรักษาและพัฒนาพื้นที่วัดได้อย่างอิสระโดยไม่ต้องขออนุญาตก่อสร้าง

ถึงแม้ว่าวัดซึ่งเป็นอาคารทางศาสนาจะไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบก่อสร้างและพัฒนาพื้นที่วัดโดยตรง แต่วัดนั้นมีลักษณะเป็นอาคารสาธารณะ จึงได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับอาคารสาธารณะในด้านกฎหมาย ข้อกำหนด และข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ดังต่อไปนี้

กฎกระทรวง กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ.2548 ได้กำหนดว่าจะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา ตามรายละเอียด ลักษณะ และจำนวนที่กำหนดในกฎกระทรวง อาทิ ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก, ทางลาดและลิฟต์, บันได, ที่จอดรถ, ห้องส้วม, ทางเข้าอาคาร ทางเดินและทางเชื่อมระหว่างอาคาร, พื้นผิวต่างสัมผัส เป็นต้น

กฎกระทรวง กำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ.2555 ได้กำหนดว่าจะต้องจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคารสถานที่ หรือบริการ

สาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามรายละเอียดที่กำหนดในกฎกระทรวง อาทิ ที่นั่งสำหรับคนพิการหรือพื้นที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการ, ราวกันตกหรือผนังกันตก, ถังขยะแบบยกเคลื่อนที่ได้, โทรศัพท์สาธารณะสำหรับคนพิการ, จุดบริการน้ำดื่มสำหรับคนพิการ, สัญญาณเสียงและสัญญาณแสงขอความช่วยเหลือสำหรับคนพิการ, ตู้ไปรษณีย์สำหรับคนพิการ เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารด้านกฎหมายที่มีในประเทศไทยทั้งสองฉบับข้างต้น สามารถสรุปรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุ ได้ดังนี้

ที่จอดรถ (กฎกระทรวง พ.ศ.2548 และ 2555)

จำนวนที่จอดรถ

- ต้องจัดให้มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา อย่างน้อยตามอัตราส่วน ดังนี้
 - จำนวนที่จอดรถตั้งแต่ 10-50 คัน มีอย่างน้อย 1 คัน
 - จำนวนที่จอดรถตั้งแต่ 51-100 คัน มีอย่างน้อย 2 คัน
 - จำนวนที่จอดรถที่เพิ่มขึ้นทุก 100 คันให้มีเพิ่มขึ้นอีก 1 คัน โดยเพิ่มต่อจาก 100 คันแรก

ตำแหน่งและลักษณะทั่วไป

- ให้จัดไว้ใกล้ทางเข้าออกอาคารให้มากที่สุด
- มีลักษณะไม่ขนานกับทางเดินรถ
- มีพื้นผิวเรียบ มีระดับเสมอกัน

ขนาดและที่ว่างข้างที่จอดรถ

- ต้องเป็นพื้นที่สีเหลี่ยมผืนผ้า มีความกว้างไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร และยาวไม่น้อยกว่า 6.00 เมตร
- ต้องจัดให้มีที่ว่างข้างที่จอดรถกว้างไม่น้อยกว่า 1.00 เมตร ตลอดความยาวของที่จอดรถ โดยที่ว่างดังกล่าวต้องมีลักษณะพื้นผิวเรียบและมีระดับเสมอกับที่จอดรถ

การใช้ป้ายและสัญลักษณ์

- มีสัญลักษณ์รูปผู้พิการนั่งเก้าอี้ล้ออยู่บนพื้นของที่จอดรถด้านที่ติดกับทางเดินรถ มีขนาดไม่น้อยกว่า 90x90 เซนติเมตร
- มีป้ายขนาดไม่น้อยกว่า 30x30 เซนติเมตร ติดอยู่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 2.00 เมตร ในตำแหน่งที่เห็นได้ชัดเจน

ทางลาด (กฎกระทรวง พ.ศ.2548 และ 2555)

ความลาดชัน

- หากระดับพื้นภายในอาคาร หรือระดับพื้นภายในอาคารกับภายนอกอาคาร หรือระดับพื้นทางเดินภายนอกอาคาร มีความต่างระดับกันไม่เกิน 2 เซนติเมตร ต้องปาดมุมพื้นส่วนที่ต่างระดับกันไม่เกิน 45 องศา

- ทางลาดต้องมีความลาดชันไม่เกิน 1:12

ความกว้าง ความยาว

- หากระดับพื้นภายในอาคาร หรือระดับพื้นภายในอาคารกับภายนอกอาคาร หรือระดับพื้นทางเดินภายนอกอาคาร มีความต่างระดับกันเกิน 2 เซนติเมตร ให้มีทางลาดระหว่างพื้นที่ต่างระดับกัน โดยมีขนาดดังนี้
 - ทางลาดมีความยาวไม่เกิน 6.00 เมตร มีความกว้างมากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 เมตร
 - ทางลาดมีความยาวเกิน 6.00 เมตร มีความกว้างมากกว่าหรือเท่ากับ 1.50 เมตร

ชานพักและพื้นที่ว่างหน้าทางลาด

- ในกรณีที่ทางลาดยาวเกิน 6.00 เมตร ต้องจัดให้มีชานพักยาวไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร คั่นระหว่างแต่ละช่วงของทางลาด
- มีพื้นที่หน้าทางลาดเป็นที่ยาวไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร

พื้นผิว

- พื้นผิวทางลาดต้องเป็นวัสดุที่ป้องกันการลื่นไถล
- พื้นผิวของจุดต่อเนื่องระหว่างพื้นกับทางลาดต้องเรียบไม่สะดุด
- มีพื้นผิวที่มีผิวสัมผัสและสีซึ่งมีความแตกต่างไปจากพื้นผิวและสีในบริเวณข้างเคียงที่พื้น และบริเวณพื้นที่ต่างระดับ

ขอบทาง ราวจับ ราวกันตก

- ทางลาดด้านที่ไม่มีผนังกันให้ยกขอบสูงจากพื้นผิวของทางลาดไม่น้อยกว่า 5 เซนติเมตร และมีราวกันตก
- ทางลาดที่มีความยาวตั้งแต่ 2.50 เมตร ขึ้นไป ต้องมีราวจับทั้งสองด้าน
- มีราวจับทำด้วยวัสดุที่มีความมั่นคงและแข็งแรง

การใช้ป้ายและสัญลักษณ์

- มีป้ายแสดงทิศทาง ตำแหน่ง หรือหมายเลขชั้นของอาคารที่คนพิการทางการมองเห็น และคนชราสามารถทราบความหมายได้ ตั้งอยู่บริเวณทางขึ้นและทางลงของทางลาดที่เชื่อมระหว่างชั้นของอาคาร
- ให้มีสัญลักษณ์รูปผู้พิการติดไว้ในบริเวณทางลาดที่จัดไว้ให้แก่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา

ทางเดิน/ทางสัญจร (กฎกระทรวง พ.ศ.2548 และ 2555)

ความกว้าง

- มีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร

พื้นผิว

- ต้องเรียบ ไม่ลื่น ไม่มีสิ่งกีดขวาง หรือส่วนของอาคารยื่นล้ำออกมาเป็นอุปสรรคหรืออาจทำให้เกิดอันตรายต่อผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา

- ไม่ใช่ผิวจราจรเป็นทางสัญจร

การเปลี่ยนระดับ

- ในกรณีที่พื้นทางเดินกับพื้นถนนมีระดับต่างกัน ให้มีพื้นลาดที่มีความลาดชันไม่เกิน 1:10

การเตือน

- มีพื้นผิวต่างสัมผัสบริเวณที่มีสิ่งกีดขวาง บริเวณจุดรับและส่ง บริเวณอันตราย บริเวณที่มีการหักมุม บริเวณที่มีทางแยกทางเลี้ยว หรือบริเวณทางต่างระดับ
- ในกรณีที่มีสิ่งกีดขวางที่จำเป็นบนทางเดิน ต้องจัดให้อยู่ในแนวเดียวกัน โดยไม่กีดขวางทางเดิน
- จัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสหรือมีการกั้นเพื่อให้ทราบก่อนถึงสิ่งกีดขวาง และอยู่ห่างสิ่งกีดขวางไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร

การระบายน้ำ

- หากมีท่อระบายน้ำหรือรางระบายน้ำบนพื้นต้องมีฝาปิดสนิท โดยมีพื้นผิวเรียบเสมอกับพื้นบริเวณโดยรอบ
- ในกรณีที่ต่างระดับควรไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร
- ในกรณีที่ฝาปิดเป็นตะแกรงต้องมีซี่หรือรูเล็กขนาดกว้างไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร เพื่อป้องกันมิให้ไม้เท้า ไม้ค้ำยัน หรืออุปกรณ์ช่วยเดินอื่นๆ หรือล้อรถเข็นคนพิการตกลงไป
- แนวร่องหรือแนวของรางจะต้องขวางกับแนวทางเดิน

อุปกรณ์กันตกและอุปกรณ์ล้อมรอบต้นไม้

- ทางเชื่อมระหว่างอาคาร ต้องมีผนังหรือราวกันตกทั้งสองด้าน โดยมีราวจับซึ่งมีลักษณะตามกฎกระทรวงฯ ที่ผนังหรือราวกันตกนั้น
- ติดตั้งอุปกรณ์กันตกในทางสัญจรที่มีการยกระดับหรือมีการตัดผ่านพื้นที่อันตราย
- อุปกรณ์ล้อมรอบต้นไม้ในบริเวณทางสัญจร ให้มีพื้นผิวเรียบเสมอกับบริเวณโดยรอบหรือมีระดับต่างกันไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร
- ในกรณีที่เป็นตะแกรงต้องมีซี่หรือรูเล็ก ขนาดกว้างไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร เพื่อป้องกันมิให้ไม้เท้า ไม้ค้ำยัน หรืออุปกรณ์ช่วยเดินอื่นๆ หรือล้อรถเข็นคนพิการเข้าไปได้
- ร่องตะแกรงควรตั้งฉากกับทางสัญจร
- ในกรณีที่เป็นทางสัญจรสองทิศทาง ร่องตะแกรงควรเป็นแบบตาราง โดยมีซี่หรือรูเล็กขนาดกว้างไม่เกิน 1.30 x 1.30 เซนติเมตร

การใช้ป้ายและสัญลักษณ์

- ป้ายหรือสิ่งอื่นใดที่แขวนอยู่เหนือทางเดิน ต้องมีความสูงจากพื้นทางเดินไม่น้อยกว่า 2.00 เมตร

อื่นๆ

- ในกรณีที่มีอาคารหลายอาคารอยู่ภายในบริเวณเดียวกันที่มีการใช้อาคารร่วมกัน จะมีรั้วล้อมหรือไม้กั้นตาม ต้องจัดให้มีทางเดินระหว่างอาคารนั้น และจากอาคารแต่ละอาคารนั้นไปสู่ทางสาธารณะ ลานจอดรถหรืออาคารที่จอดรถ
- ทางเชื่อมระหว่างอาคาร ต้องมีหลังคาคลุมหรือมีต้นไม้ให้ร่มเงา

- มีบริเวณจุดพักสำหรับรถเข็นคนพิการในระหว่างทางสัญจร โดยสามารถจอดรถเข็นคนพิการได้อย่างปลอดภัยและไม่กีดขวางทางสัญจร

บันได (กฎกระทรวง พ.ศ.2548)

ความกว้าง ลูกตั้ง ลูกนอน

- มีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร
- ลูกตั้งสูงไม่เกิน 15 เซนติเมตร
- ลูกตั้งบันไดห้ามเปิดเป็นช่องโถง
- ลูกนอนเมื่อหักส่วนที่ขึ้นบันไดเหลื่อมกันออกแล้วเหลือความกว้างไม่น้อยกว่า 28 เซนติเมตร
- มีขนาดสม่ำเสมอตลอดช่วงบันได
- ในกรณีที่ขึ้นบันไดเหลื่อมกันหรือมีลูกตั้งบันไดให้มีระยะเหลื่อมกันได้ไม่เกิน 2 เซนติเมตร

ชานพัก

- มีชานพักทุกระยะในแนวตั้งไม่เกิน 2.00 เมตร

พื้นผิว

- พื้นผิวต้องใช้วัสดุที่ไม่ลื่น

ราวจับ (กฎกระทรวง พ.ศ.2548)

ตำแหน่งและลักษณะทั่วไป

- มีความมั่นคงแข็งแรง ไม่เป็นอันตรายในการจับ
- ราวจับมีลักษณะกลม โดยมีเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 3 เซนติเมตร แต่ไม่เกิน 4 เซนติเมตร
- ราวจับสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร แต่ไม่เกิน 90 เซนติเมตร
- ราวจับด้านที่อยู่ติดผนังให้มีระยะห่างจากผนังไม่น้อยกว่า 5 เซนติเมตร มีความสูงจากจุดยึดไม่น้อยกว่า 12 เซนติเมตรและผนังบริเวณราวจับต้องเป็นผนังเรียบ
- ราวจับต้องยาวต่อเนื่อง และส่วนที่ยึดติดกับผนังจะต้องไม่กีดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้ของคนพิการทางการมองเห็น
- ปลายของราวจับให้ยื่นเลยจากจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด ของทางลาดไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร

วัสดุ

- ทำด้วยวัสดุเรียบ ไม่ลื่น

ป้ายและสัญลักษณ์ (กฎกระทรวง พ.ศ.2548 และ 2555)

ลักษณะทั่วไป

- สัญลักษณ์รูปคนพิการ
- เครื่องหมายแสดงทางไปสู่อุปกรณ์ หรือสิ่งอำนวยความสะดวก
- สัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก

- สัญลักษณ์มีสีขาวและพื้นป้ายเป็นสีน้ำเงิน หรือมีสีน้ำเงินและพื้นป้ายเป็นสีขาว
- ป้ายควรเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส โดยมีความชัดเจนมองเห็นได้ง่าย

ตำแหน่ง

- มองเห็นได้ง่าย
- ติดอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ทำให้สับสน

การให้แสงสว่าง

- ต้องจัดให้มีแสงส่องสว่างเป็นพิเศษทั้งกลางวันและกลางคืน

ห้องน้ำ (กฎกระทรวง พ.ศ.2548 และ 2555)

ตำแหน่ง

- ต้องจัดให้มีห้องส้วมสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราเข้าใช้ได้อย่างน้อย 1 ห้องในห้องส้วมนั้นหรือจะจัดแยกออกมาอยู่ในบริเวณเดียวกันกับห้องส้วมสำหรับบุคคลทั่วไปก็ได้
- อยู่ในตำแหน่งที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก

ขนาดพื้นที่ว่างภายใน

- มีพื้นที่ว่างภายในห้องส้วมเพื่อให้เก้าอี้ล้อสามารถหมุนตัวกลับได้ซึ่งมีเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร

การเปลี่ยนระดับและความลาดชัน

- มีทางลาดในกรณีที่มีพื้นที่ภายในห้องน้ำมีความต่างระดับกับพื้นที่ภายนอก
- พื้นห้องส้วมต้องมีความลาดเอียงเพียงพอไปยังช่องระบายน้ำทิ้งเพื่อที่จะไม่ให้มีน้ำขังบนพื้น

พื้นผิว

- พื้นห้องน้ำเป็นวัสดุที่พื้นผิวไม่ลื่น

ประตู

- ประตูของห้องที่ตั้งโถส้วมเป็นแบบบานเปิดออกสู่ภายนอก โดยต้องเปิดค้างได้ไม่น้อยกว่า 90 องศา หรือเป็นแบบบานเลื่อน
- มีสัญลักษณ์รูปผู้พิการติดไว้ที่ประตูด้านหน้าห้องส้วม

สุขภัณฑ์และอุปกรณ์

- สุขภัณฑ์และอุปกรณ์ในห้องน้ำควรมีลักษณะที่เหมาะสม

ราวจับ

- มีราวจับทำด้วยวัสดุที่มีความมั่นคงและแข็งแรง

การเตือนภัย

- มีสัญญาณเสียงและสัญญาณไฟขอความช่วยเหลือ
- มีสัญญาณเตือนภัยทั้งภายนอกและภายในห้องน้ำ
- มีปุ่มกดหรือปุ่มสัมผัสให้สัญญาณทำงานซึ่งติดตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถใช้งานได้สะดวก

พื้นผิวต่างสัมผัส (กฎกระทรวง พ.ศ.2548 และ 2555)

- ต้องจัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการมองเห็นที่พื้นบริเวณต่างระดับที่มีระดับต่างกันเกิน 200 มิลลิเมตร ที่ทางขึ้นและทางลงของทางลาดหรือบันไดที่พื้นด้านหน้าและด้านหลังประตูทางเข้าอาคาร และที่พื้นด้านหน้าของประตูห้องส้วม โดยมีขนาดกว้าง 300 มิลลิเมตร และมีความยาวเท่ากับและขนานไปกับความกว้างของช่องทางเดินของพื้นต่างระดับ ทางลาด บันได หรือประตู และขอบของพื้นผิวต่างสัมผัสอยู่ห่างจากจุดเริ่มต้นของทางขึ้นหรือทางลงของพื้นต่างระดับ ทางลาด บันได หรือประตูไม่น้อยกว่า 300 มิลลิเมตร แต่ไม่เกิน 350 มิลลิเมตร

ที่นั่งสำหรับคนพิการหรือพื้นที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการ (กฎกระทรวง พ.ศ.2555)

- จัดให้มีที่นั่งสำหรับคนพิการ และมีพื้นที่กว้างเพียงพอสำหรับการจอดรถเข็นคนพิการไว้ใกล้กับตำแหน่งที่นั่งสำหรับคนพิการ
- ติดป้ายสัญลักษณ์แสดงตำแหน่งที่นั่งสำหรับคนพิการ มีขนาดและสัดส่วนที่เหมาะสม โดยสัญลักษณ์และข้อความดังกล่าวให้ติดตั้งในบริเวณที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน
- มีราวจับทำด้วยวัสดุที่มีความมั่นคงและแข็งแรง
- จำนวนที่นั่งสำหรับคนพิการหรือพื้นที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการ ให้กำหนดดังนี้
 - (1) จำนวนที่นั่งสี่ที่นั่งถึงยี่สิบห้าที่นั่ง ให้มีที่นั่งสำหรับคนพิการ หรือพื้นที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการหนึ่งที่นั่ง
 - (2) จำนวนที่นั่งยี่สิบหกที่นั่งถึงห้าสิบที่นั่ง ให้มีที่นั่งสำหรับคนพิการ หรือพื้นที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการสองที่นั่ง
 - (3) จำนวนที่นั่งห้าสิบเอ็ดที่นั่งถึงสามร้อยที่นั่ง ให้มีที่นั่งสำหรับคนพิการ หรือพื้นที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการสี่ที่นั่ง
 - (4) จำนวนที่นั่งสามร้อยหนึ่งที่นั่งถึงห้าร้อยที่นั่ง ให้มีที่นั่งสำหรับคนพิการ หรือพื้นที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการหกที่นั่ง
 - (5) ในกรณีที่มิที่นั่งเกินกว่าห้าร้อยที่นั่งขึ้นไป ให้เพิ่มที่นั่งสำหรับคนพิการ หรือพื้นที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการหนึ่งที่นั่งต่อทุกหนึ่งร้อยที่นั่งที่เพิ่มขึ้น
- จัดที่นั่งสำหรับผู้ทำหน้าที่ล่ามภาษามือ โดยให้มีแสงสว่างเพียงพอที่คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน

ราวกันตกหรือผนังกันตก (กฎกระทรวง พ.ศ.2555)

- ทำด้วยวัสดุที่มีความมั่นคง แข็งแรง และไม่เป็นอันตราย
- สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 110 เซนติเมตร
- ราวกันตกควรติดตั้งต่อเนื่องกันไปโดยไม่มีช่องว่าง ในกรณีที่มีช่องว่างระหว่างราวกันตก ระยะห่างของช่องว่างต้องมีความกว้างสุทธิ 10 ถึง 15 เซนติเมตร

- ในกรณีที่มีผนังกันตกทำเป็นลูกกรงต้องเป็นลูกกรงในแนวตั้ง โดยระยะห่างของช่องว่างระหว่างลูกกรงต้องมีความกว้างสุทธิ 10 ถึง 15 เซนติเมตร

ถึงขยะแบบยกเคลื่อนที่ได้ (กฎกระทรวง พ.ศ.2555)

- มีสีซึ่งมีความแตกต่างไปจากสีในบริเวณข้างเคียง และที่พื้นให้มีพื้นผิวต่างสัมผัส
- ฝาหรือช่องเปิดสำหรับทิ้งขยะควรหันหน้าเข้าทางเดินและเป็นแบบฝาพลิก โดยมีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 70 เซนติเมตร และไม่เกิน 90 เซนติเมตร

โทรศัพท์สาธารณะสำหรับคนพิการ (กฎกระทรวง พ.ศ.2555)

- บริเวณด้านหน้าโทรศัพท์ที่มีพื้นที่กว้างเพียงพอสำหรับรถเข็นคนพิการ โดยมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 150 x 150 เซนติเมตร
- ความสูงของโทรศัพท์หรือชั้นวางโทรศัพท์ควรอยู่ในระดับที่รถเข็นคนพิการสามารถใช้งานได้ โดยมีความสูงไม่เกิน 80 เซนติเมตร และมีพื้นที่ว่างใต้โทรศัพท์หรือชั้นวางเพียงพอสำหรับรถเข็นคนพิการเข้าไป โดยมีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 70 เซนติเมตร และไม่เกิน 75 เซนติเมตร
- ช่องหยอดเหรียญหรือที่เสียบบัตรโทรศัพท์ และจอภาพแสดงข้อมูล ควรอยู่ด้านหน้าและมีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร และไม่เกิน 110 เซนติเมตร
- สายโทรศัพท์ควรมีความยาวไม่น้อยกว่า 75 เซนติเมตร
- ในกรณีที่แป้นโทรศัพท์
 - (1) ภายใต้อุปกรณ์ที่มีพื้นที่กว้างเพียงพอสำหรับรถเข็นคนพิการในการใช้งาน โดยมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 120 x 90 เซนติเมตร
 - (2) ควรติดตั้งในตำแหน่งที่รถเข็นคนพิการสามารถเข้าไปใช้งานได้ทั้งทางตรงและทางขนาน
 - (3) พื้นภายใต้อุปกรณ์ควรเรียบเสมอกับพื้นภายนอกตู้
- โทรศัพท์สาธารณะสำหรับคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ให้มีเครื่องช่วยฟังและเครื่องขยายความดังของเสียง หรือติดตั้งเป็นโทรศัพท์ข้อความ และมีป้ายแสดงสัญลักษณ์ให้ทราบว่าเป็นโทรศัพท์สำหรับคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย
- แป้นโทรศัพท์ควรเป็นแบบปุ่มกด และมีตัวอักษรสำหรับคนพิการทางการเห็น
- ติดตั้งที่นั่งแบบพับเก็บได้
- ในบริเวณที่มีการติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะ ให้ติดตั้งโทรศัพท์สำหรับคนพิการอย่างน้อยหนึ่งเครื่อง และในบริเวณที่มีการติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะตั้งแต่สี่เครื่องขึ้นไป ให้ติดตั้งโทรศัพท์สำหรับคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายเพิ่มขึ้นอีกอย่างน้อยหนึ่งเครื่อง
- ติดตั้งป้ายแสดงสัญลักษณ์ให้ทราบว่าเป็นโทรศัพท์สำหรับคนพิการ

จุดบริการน้ำดื่มสำหรับคนพิการ (กฎกระทรวง พ.ศ.2555)

- มีพื้นที่ว่างบริเวณจุดบริการน้ำดื่มไม่น้อยกว่า 150 x 150 เซนติเมตร

- อุปกรณ์ในการจ่ายน้ำควรเป็นแบบก้านโยก หรือเป็นระบบจ่ายน้ำแบบอัตโนมัติ
- อุปกรณ์ในการจ่ายน้ำควรติดตั้งไว้สองระดับ ดังนี้
 - (1) ระดับที่หนึ่งมีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 85 เซนติเมตร และมีพื้นที่ว่างใต้อุปกรณ์ในการจ่ายน้ำโดยมีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 70 เซนติเมตร และไม่เกิน 75 เซนติเมตร
 - (2) ระดับที่สองมีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 95 เซนติเมตร

ตู้ไปรษณีย์สำหรับคนพิการ (กฎกระทรวง พ.ศ.2555)

- บริเวณด้านหน้าตู้ไปรษณีย์มีพื้นที่กว้างเพียงพอสำหรับรถเข็นคนพิการ โดยมีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 150 x 150 เซนติเมตร
- มีช่องใส่จดหมายสำหรับคนพิการ โดยความสูงของช่องใส่จดหมายอยู่ในระดับที่รถเข็นคนพิการสามารถใช้งานได้ในระดับความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร และไม่เกิน 90 เซนติเมตร

สัญญาณเสียงและสัญญาณแสงขอความช่วยเหลือสำหรับคนพิการ (กฎกระทรวง พ.ศ.2555)

- สัญญาณขอความช่วยเหลือต้องแสดงผลบริเวณเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย หรือบริเวณที่มีคนอยู่เป็นประจำเพื่อให้สามารถช่วยเหลือคนพิการได้ทันการณ์
- สัญญาณขอความช่วยเหลือให้เป็นปุ่มกดหรือเป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับดึง โดยมีสีแดงหรือสีที่ตัดกับพื้นหลังและมีขนาดในการใช้งานได้สะดวก รวมทั้งติดตั้งในตำแหน่งที่ห่างจากแผงควบคุมอุปกรณ์ต่างๆ
- สัญญาณขอความช่วยเหลือในห้องน้ำให้ติดตั้งในตำแหน่งระหว่างชักโครกและอ่างอาบน้ำ
- สัญญาณขอความช่วยเหลือให้ติดตั้งในระดับความสูงจากพื้น 25 ถึง 95 เซนติเมตร เพื่อให้คนพิการสามารถใช้งานได้ทั้งกรณีที่นั่งและล้มลงบนพื้น

2.5 วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 แนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ ในจังหวัดนครราชสีมา³⁴

ได้ทำการศึกษาวิจัยโดยมุ่งเน้นการหาแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอก และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ ในจังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาข้อมูลจากการทบทวนเอกสารและการสำรวจภาคสนามใน 2 ส่วนหลักคือ ผู้สูงอายุและสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ สอบถาม และสังเกตการณ์ จากพื้นที่ศึกษาสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิในจังหวัดนครราชสีมาจำนวน 16 แห่ง และผู้สูงอายุจำนวน 401 ตัวอย่าง

³⁴ ชุมเขต แสงเจริญ. 2549. แนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ ในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาพบว่าทั้งบุคลากรในสถานบริการสาธารณสุขและผู้สูงอายุเห็นความสำคัญของการใช้สถานที่ภายนอกอาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ด้วยความเชื่อว่าความเจ็บป่วยเป็นเรื่องรักษาและป้องกันได้

ปัญหาที่พบเป็นเรื่องขององค์ประกอบใช้งานที่เป็นไปตามข้อกำหนด ทั้งเชิงกฎหมายและข้อแนะนำสากลสำหรับการออกแบบเพื่อผู้สูงอายุ อันเนื่องมาจากการไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาในอดีต

การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แนวความคิดพื้นฐานที่ต้องคำนึงถึงในการออกแบบพื้นที่ภายนอกอาคารเพื่อผู้สูงอายุคือ การป้องกันอันตราย การช่วยบำบัดฟื้นฟูอาการเจ็บป่วย และการช่วยส่งเสริมสุขภาพเพื่อชะลอความเสื่อมของร่างกายและจิตใจ โดยในรายละเอียดมีประเด็นที่ควรคำนึงถึง 7 ประการ ได้แก่ ความปลอดภัย การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสนองตอบความต้องการมีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ ความง่ายต่อการใช้งาน/เรียนรู้ ความง่ายต่อการดูแลรักษา การเข้าถึงได้และความพอเพียง

ผลการศึกษาได้เสนอแนวทางสำหรับการออกแบบพื้นที่ภายนอกอาคารของสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิสำหรับผู้สูงอายุในเรื่องของการวางผังบริเวณ และการออกแบบองค์ประกอบบริเวณ เช่น ที่จอดรถ ทางเดิน ทางลาด บันได ราวจับ ที่นั่ง ป้าย พืชพรรณ เป็นต้น

2.5.2 แนวทางการกำหนดพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในสวนสาธารณะระดับชุมชนเพื่อใช้เป็นข้อพิจารณาในการออกแบบ³⁵

ได้ทำการสำรวจสวนสาธารณะระดับชุมชนจำนวน 4 แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร โดยในขั้นต้นพบว่า ผู้สูงอายุประสบปัญหาในการหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการพักผ่อนและออกกำลังกายภายในสวนสาธารณะ สภาพพื้นที่ซึ่งใช้ทำกิจกรรมไม่เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ และมีจำนวนไม่เพียงพอต่อกลุ่มกิจกรรม และจากการสำรวจพื้นที่ชั้นละเอียดด้วยการเก็บข้อมูลสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์ประกอบกับแบบผังของแต่ละสวนพบว่า การพิจารณาเลือกใช้พื้นที่ทำกิจกรรมภายในสวนสาธารณะของผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับปัจจัยเรื่องความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ ความเหมาะสมของสภาพพื้นที่กับรูปแบบกิจกรรม ความปลอดภัย ความสงบเป็นส่วนตัว ความสบายและความสวยงามของพื้นที่

ผลสรุปการวิจัยได้นำไปสู่แนวทางและข้อพิจารณาเพื่อกำหนดตำแหน่งพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุ คือ ตำแหน่งที่ตั้งควรอยู่ใกล้ประตูทางเข้า-ออก ลานจอดรถ และจุดขึ้น-ลงรถประจำทาง ประเภทของกิจกรรมได้แก่ กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ และการออกกำลังกายประเภทต่างๆ และยังพบว่าควรแบ่งและกำหนดตำแหน่งย่อยของพื้นที่กิจกรรมแต่ละประเภทออกจากกันแต่ให้อยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นต่ำ เช่น ม้านั่งสนาม ไฟส่องสว่าง ครบถ้วน

³⁵ ปวิช ศรีละมุล. 2552. แนวทางการกำหนดพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในสวนสาธารณะระดับชุมชนเพื่อใช้เป็นข้อพิจารณาในการออกแบบ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2.5.3 โครงการศึกษามาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ³⁶

ได้ทำการสำรวจผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราของรัฐ คลินิกผู้สูงอายุในโรงพยาบาล และชมรมผู้สูงอายุภาคเอกชน กระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ รวม 404 ตัวอย่าง โดยสำรวจตั้งแต่การวัดขนาดร่างกาย และการทดลองใช้อุปกรณ์ต่างๆ ที่ติดตั้งภายนอกและภายในอาคาร ตลอดจนสภาพทั่วไปของผู้สูงอายุ

จากการสำรวจสภาพทั่วไปพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เป็นโรคเกี่ยวกับกระดูก/ข้อ/กล้ามเนื้อ/เอ็น รongลงมือ คือ โรคความดันโลหิตสูง และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาการมองเห็นมากที่สุด ส่วนอุบัติเหตุที่พบในรอบ 1 ปี ที่ผ่านมามีน้อยที่สุด คือ การหกล้ม

การใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุพบว่า ส่วนใหญ่ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในห้องนั่งเล่น รongลงมา คือ ห้องนอน ทางด้านสภาพความเป็นอยู่พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่กับคู่สมรส อีกทั้งพบข้อมูลด้วยว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีบุตร แต่ไม่ได้อยู่กับบุตร ทางด้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุพบว่า อาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยวมากที่สุด รongลงมาคือบ้านไม้ยกพื้น นอกจากนี้ยังพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ใช้สอย สภาพแวดล้อม และทางด้านความสะดวกสบาย อีกทั้งไม่เคยคิดที่จะย้ายออกไปจากที่อยู่ปัจจุบัน

จากการให้ผู้สูงอายุทดลองใช้อุปกรณ์ชิ้นต่างๆ ซึ่งแยกเป็นอุปกรณ์นอกอาคารและในอาคาร คณะวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุต้องการใช้อุปกรณ์ที่มีความปลอดภัย และไม่ยุ่งยากที่จะใช้งาน มีตัวอย่างดังนี้

ราวจับทั่วไป ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกราวจับที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.5 เซนติเมตร และมีระดับที่สูงจากพื้น 0.8 เมตร สำหรับวัสดุที่ใช้ทำราวจับส่วนใหญ่เลือกสแตนเลส

ความสูงลูกตั้งบันได ส่วนใหญ่เลือกที่ความสูง 130 มิลลิเมตร ซึ่งถือว่าต่ำกว่าที่ระบุในร่างกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราในอาคารที่กำหนดให้ความสูงไม่เกิน 150 มิลลิเมตร เป็นข้อสังเกตว่ามาตรฐานที่กำหนด อาจใช้ไม่ได้กับผู้สูงอายุชาวไทยเนื่องจากความแตกต่างด้านสรีระ และความสามารถทางร่างกายของผู้สูงอายุและผู้พิการแตกต่างกัน

ราวจับในห้องน้ำบริเวณโถส้วม ผู้สูงอายุเลือกราวติดพื้น 2 ข้างมากที่สุด

สวิทช์ไฟฟ้า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกสวิทช์ที่มีลักษณะอย่างเดียวกับสวิทช์ที่พบเห็นได้ทั่วไป มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก แสดงว่าผู้สูงอายุเลือกใช้อุปกรณ์ที่คุ้นเคยอยู่แล้ว

ปลั๊กไฟฟ้า ที่เลือกมากที่สุดคือ ปลั๊กที่มีสวิทช์หลายช่อง

โถสุขภัณฑ์ จากการสำรวจพบว่า ผู้สูงอายุที่เลือกโถสุขภัณฑ์แบบสูงและแบบต่ำ มีจำนวนใกล้เคียงกัน

การใช้สี สีของตัวอักษรที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มองเห็นชัดเจนมากที่สุดคือ ตัวอักษรสีน้ำเงินบนพื้นสีขาว ส่วนการเลือกสีขาว-ดำ พบว่าความชัดเจนในการมองเห็นคือ อักษรสีดำพื้นสีขาว

ก๊อกน้ำ รูปแบบของก๊อกน้ำ ค่อนข้างจะกระจายการเลือกแบบ แต่แบบที่เลือกมากที่สุดคือ แบบปิดไปด้านข้าง

³⁶ ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. 2548. มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ทางลาด ส่วนใหญ่เลือกความชันระดับ 9 องศา
ลูกบิดประตู ผู้สูงอายุเลือกแบบมีร่องมากที่สุด
มือจับประตู แบบที่เลือกมากที่สุด คือแบบที่มีก้านจับและมือไม่ลื่นหลุดได้ง่าย
กลอนประตู แบบที่ผู้สูงอายุเลือกมากที่สุด คือ แบบที่มีกลไกในการล็อกที่ค่อนข้างซับซ้อนมากกว่าแบบอื่น

พื้นถนนในที่พัก ส่วนใหญ่เลือกคอนกรีตตัวหนอนมากที่สุด
พื้นชานบ้านหรือระเบียง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกทรายล้างมากที่สุด
พื้นทางเดินเท้า กรวดล้างคือวัสดุที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสมกับทางเดินเท้ามากที่สุด
ลานกิจกรรม เช่น ลานกิจกรรมที่ใช้ออกกำลังกาย ผู้สูงอายุเลือกพื้นทรายล้างมากที่สุด
พื้นผิวที่ให้ความรู้สึกปลอดภัยในการเดิน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกทรายล้าง
พื้นผิวที่ให้ความรู้สึกเดินสบาย พื้นผิวที่เหมาะสมที่สุดคือ ทรายล้าง
พื้นผิวที่ให้ความรู้สึกสวยงาม ผู้สูงอายุเลือกพื้นผิวหินอ่อนมากที่สุด
พื้นผิวที่เป็นบล็อกปูถนน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เลือกใช้คอนกรีตตัวหนอนมากที่สุด
รั้ว ความสูงของรั้วที่เลือกมากที่สุดอยู่ที่ 1.20 เมตร
เก้าอี้ ผู้สูงอายุเห็นว่าชุดเก้าอี้ไม้ที่มีพนักพิงเหมาะสมในการใช้ที่สุด
 ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบและใช้งานได้เลย จะเห็นได้ว่าเป็นข้อมูลที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุในบริบทของไทย

2.5.4 การสำรวจข้อมูลพื้นที่ในชุมชนเพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ (เทศบาลตำบลแม่เหียะ)³⁷

ได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นที่ในชุมชนเทศบาลตำบลแม่เหียะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน

ผลจากศึกษาพบว่า มีสิ่งที่ควรปรับปรุงทั้งในพื้นที่สาธารณะและในบ้านของผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่มีความต้องการคล้ายคลึงกัน อาทิ ราวจับ ทางลาด เครื่องช่วยพยุงตัว แสงสว่างและการระบายอากาศที่ดี โดยร้อยละ 90 ของห้องน้ำ ห้องนอนและบันไดของบ้านที่สำรวจมีความจำเป็นเร่งด่วนต่อการปรับปรุงสภาพให้เหมาะสม เพราะเป็นสถานที่ที่ผู้สูงวัยใช้ชีวิตส่วนมากและเสี่ยงต่อการประสบอุบัติเหตุสูงสุด ความต้องการต่อการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ ถนนทาง สัญจรสะพาน ทางเดิน พื้นที่ในการทำกิจกรรมนอกบ้าน สถานที่ออกกำลังกาย สถานที่ทำกิจกรรม ห้องน้ำสาธารณะ ในวัดและสถานีนอนามัย เป็นต้น

ชุมชน พื้นที่สาธารณะ ละแวกบ้านของผู้สูงวัย เป็นสถานที่สำคัญรองลงมาที่ควรจัดสภาพให้เหมาะสมและปลอดภัย เพราะอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุภายนอกที่อยู่อาศัยส่วนมากเกิดขึ้นที่บริเวณทางเดินเข้าบ้านและถนนทางสัญจร ที่ออกกำลังกายในที่สาธารณะ ส่วนกิจกรรมทั่วไปจะใช้

³⁷ วิฑูรย์ เหลียงรุ่งเรือง และคณะ. 2552. การสำรวจข้อมูลพื้นที่ในชุมชนเพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ (เทศบาลตำบลแม่เหียะ). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ.

ชีวิตอยู่ในที่อยู่อาศัยของตนในบ้านและวัดใกล้บ้าน ผู้สูงอายุช่วงอายุต้นๆ (60-70 ปี) และแบบที่พึ่งพาตนเอง แบบที่ต้องการความช่วยเหลือ ส่วนใหญ่ต้องการกิจกรรมภายนอกบ้านเพื่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี การปรับปรุงและจัดสภาพแวดล้อมภายนอกบ้าน ได้แก่

- อาคารสาธารณะในชุมชนทุกแห่งเพื่อรองรับผู้สูงอายุ ได้แก่ วัด ศาสนสถาน ฌาปนกิจสถาน ที่ทำการสำนักงานเทศบาลฯ อบต. สถานีอนามัย ที่ทำการไปรษณีย์ ศูนย์สามวัยสานใยรักแห่งครอบครัว อาทิต หอ้งน้ำสาธารณะ เปลี่ยนสุขภัณฑ์และอุปกรณ์ สุขอนามัย แสงสว่างและการระบายอากาศ การติดตั้งกรังเป็นสัญญาณขอความช่วยเหลือ การจัดทำระบบสุขาภิบาลและการระบายน้ำ / การติดแถบกันลื่นติดกับกระเบื้องปูพื้นที่มีความลื่นและเป็นอันตราย เพิ่มเก้าอี้สำหรับผู้สูงอายุไม่สะดวกต่อการนั่งพับเพียบ / พื้นสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็น ทางลาด ราวกันตก ราวจับพยุงตัว ฯลฯ
- พื้นที่สาธารณะในชุมชนเพื่อรองรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ถนน ทางสัญจร ไหล่ทาง ทางจักรยาน สะพาน ทำน้ำ ทำรถ ทำเรือ อาทิต สวนสาธารณะที่นั่งพักผ่อนในที่สาธารณะ ทางลาด / ที่พักผ่อนริมทางขนาดเล็กกระหว่างการเดินทางในหมู่บ้าน / อุปกรณ์ออกกำลังกายในพื้นที่สาธารณะ / ปรับปรุงภูมิทัศน์รอบวัดและสถานีอนามัย / ซ่อมแซมไหล่ทางให้เรียบ
- ระบบขนส่งมวลชนหรือการเดินทางเพื่อรองรับผู้สูงอายุ อาทิต ทางเชื่อมการเดินทางในชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อผู้สูงอายุในการข้ามถนน สัญลักษณ์ทางข้ามม้าลาย / สัญญาณ ป้ายเตือนระวังผู้สูงอายุและแสงสว่าง / ที่จอดจักรยาน ทางจักรยาน / งานอุปกรณ์ถนน / ซ่อมแซมไหล่ทางให้เรียบ / เนินชะลอความเร็วยานพาหนะ
- พื้นที่อื่นๆ ตลาด หน่วยงานในพื้นที่ ธนาคาร ร้านขายยา ร้านค้าเอกชน คลินิก บัมน้ำมัน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยการบังคับใช้มาตรการ กฎเกณฑ์ กฎหมายท้องถิ่น และการยอมรับถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุ
- การจัดเตรียมพื้นที่ผู้สูงอายุหรือสถานที่สำหรับผู้สูงอายุ (ศูนย์สามวัยสานใยรักแห่งครอบครัว/ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ/ชมรมผู้สูงอายุ) อาทิต พื้นที่ทำกิจกรรมยามว่าง กิจกรรมเสริมอาชีพหรือรายได้ / ที่นั่งพักผ่อนในที่สาธารณะศาลาผู้สูงอายุ / ม้านั่งและที่พัก อุปกรณ์ออกกำลังกาย สิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะอื่นๆ หรือ อาคารชั่วคราวสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีที่พักพิง

ความต้องการที่จะปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมขึ้น มีอุปสรรคด้านค่าใช้จ่ายและแนวทางปฏิบัติ ซึ่งแบ่งเป็นสองรายการในบทสรุปข้างต้นได้แก่ บ้านและชุมชน ของผู้สูงวัยให้ปลอดภัยต่อการใช้งาน ภายใต้ความคุ้นเคยในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ และให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพ

2.5.5 สวนสาธารณะในเมืองกรุงเทพมหานครกับความเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ: การศึกษาประเด็นของ ประสิทธิภาพ ความคาดหวัง และความพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุในอนาคต³⁸

ได้ทำการประเมินประสิทธิภาพของสวนสาธารณะในแง่ของความเหมาะสมของพื้นที่ต่อการใช้งานจริง และการตรงตามความคาดหวังและความต้องการของผู้ใช้ เพื่อหาทางเสนอแนวทางในการปรับปรุงสวนสาธารณะให้มีความพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุไทยในอนาคต สวนสาธารณะสามแห่งในกรุงเทพมหานครที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ศึกษา ได้แก่ สวนลุมพินี สวนเบญจกิติ และสวนเบญจสิริ การศึกษานี้ครอบคลุมประเด็นของความปลอดภัย ความรู้สึกปลอดภัย สภาวะสบาย ความสะดวกในการเข้าถึง และความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามความต้องการใช้งานผู้สูงอายุ เป็นต้น

ผลการศึกษาพบว่าสวนสาธารณะดังกล่าวถูกผ่านกระบวนการออกแบบ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุตามสภาพที่เอื้ออำนวย แต่ยังคงไม่ถึงระดับมาตรฐานที่อิงมาจากตะวันตก การค้นพบดังกล่าวนั้นสวนทางกับการประเมินจากความพอใจของผู้ใช้ ซึ่งให้ความพอใจสวนต่างๆ ในระดับค่อนข้างสูงมาก ความไม่สอดคล้องที่ว่านี้จุดคำถามในเรื่องข้อจำกัดของการนำมาตรฐานจากต่างประเทศมาใช้กับสังคมไทย คำถามเรื่องสิ่งที่เป็นความเฉพาะทางวัฒนธรรมของสถานที่ยังคงเป็นพื้นที่ว่างเปิดรอให้นักวิจัยได้ศึกษาทำความเข้าใจ การลดความยึดติดในมาตรฐานต่างชาติ แล้วหันมาเพิ่มความสนใจในการทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าผู้สูงอายุไทยใช้พื้นที่สาธารณะจริงๆ อย่างไรจะช่วยให้นักออกแบบ นักวางผัง และผู้วางนโยบาย สามารถสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงของวิถีท้องถิ่นและมีความยั่งยืน

2.6 กรณีศึกษา

2.6.1 โครงการปรับสภาพแวดล้อมและจัดทำผังกายภาพชุมชนเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ดำเนินงานโดย มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.)

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งตามที่มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ที่ได้ดำเนินงานตามแผนงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ: พัฒนาพื้นที่ต้นแบบและปัจจัยสำคัญ โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งแผนงานฯ ได้มีการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบผู้สูงอายุใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดปทุมธานี รวมทั้งสิ้น 21 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อสนับสนุนพื้นที่ต้นแบบได้มีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุใน 4 มิติ ประกอบด้วย มิติการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ อาชีพรายได้สำหรับผู้สูงอายุ การเรียนรู้การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ และอาคารสถานที่ที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

ในจังหวัดปทุมธานี เทศบาลนครรังสิต เป็นพื้นที่ปฏิบัติการที่ได้ทำการสำรวจบ้านผู้สูงอายุ ผู้พิการ และมีพื้นที่สาธารณะ อันได้แก่ วัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนา และศูนย์กลาง

³⁸ ไพศาล เทพวงศ์ศิริรัตน์. 2554. สวนสาธารณะในเมืองกรุงเทพมหานครกับความเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ: การศึกษาประเด็นของ ประสิทธิภาพ ความคาดหวัง และความพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุในอนาคต. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

กิจกรรมของผู้สูงอายุ ลานกิจกรรม หรือศูนย์ทำกิจกรรมของผู้สูงอายุที่ชัดเจน อาทิ ที่ตั้งชมรมผู้สูงอายุ ทั้งสถานที่เอกชน หรือศูนย์บริการสาธารณสุข หรือสถานที่ที่ อปท. สนับสนุนให้ทำกิจกรรม เป็นต้น ตลอดจนมีพื้นที่ตลาดชุมชน หรือสวนสาธารณะ ที่น่าจะมีพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ดังกล่าวให้เอื้อต่อผู้สูงอายุต่อไปในอนาคตได้

โครงการปรับสภาพแวดล้อมและผังกายภาพชุมชนเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีการให้ความรู้ด้านการปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ โดยความร่วมมือกับเทศบาลนครรังสิต ซึ่งมีตัวชี้วัด คือ หลังจากอบรมแล้ว ชุมชนมีการนำไปปฏิบัติจริง อย่างน้อย 10 แห่ง ผลการดำเนินงานปรากฏว่ามีการนำไปปรับจริง 34 แห่ง แบ่งเป็นหน่วยงานราชการ 1 แห่ง ศาสนสถาน 1 แห่ง และบ้านพักอาศัย 32 แห่ง

ตัวอย่างการปรับปรุงพื้นที่กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ณ วัดคลองหนึ่ง (วัดแก้วนิมิต) เนื่องจากวัดมีการรวมตัวของชมรมผู้สูงอายุ การจัดงานอนามัย และเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้สูงอายุในวันสำคัญทางศาสนา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมมือกับเทศบาลนครรังสิต จัดปรับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่กิจกรรมหลักของวัด เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าถึงกิจกรรมต่างๆ ได้ ส่งผลต่อสุขภาพกายและใจที่ดี ภายใต้แนวคิด “การออกแบบเพื่อทุกคน Universal Design”

วัตถุประสงค์

- 1) สำรวจพื้นที่ภายในวัดเพื่อหาจุดเสี่ยงในการใช้งานและทำการวิเคราะห์ปัญหาของพื้นที่เพื่อนำไปสู่การออกแบบ
- 2) นำเสนอปัญหาและแนวทางในการออกแบบให้แก่วัดและทำประชาคมติโดยให้ชาวบ้านในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกแบบ
- 3) ควบคุมงานก่อสร้างให้เป็นไปตามแนวคิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ จากช่างภายในพื้นที่

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) ลงพื้นที่รับฟังปัญหา ข้อเสนอแนะจากชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงวิเคราะห์พื้นที่เดิม ซึ่งพบว่า จุดที่ควรปรับปรุงก่อนเป็นอันดับแรกๆ คือพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุใช้งานจำนวนมากและบ่อยครั้ง ได้แก่ ศาลาการเปรียญและอุโบสถ ส่วนจุดที่มีปัญหาที่ชุมชนเสนอให้ปรับปรุงคือ ทางขึ้นศาลาการเปรียญ ทางขึ้นโบสถ์ และอยากให้มีห้องน้ำสำหรับคนพิการ ส่วนด้านงบประมาณนั้นทางชมรมผู้สูงอายุมีแนวคิดว่าจะจัดตั้งกองผ้าป่าเพื่อนำเงินมาสนับสนุนงบประมาณที่ใช้ในการปรับปรุง
- 2) ลงสำรวจพื้นที่ตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยทำการตรวจสอบลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ตามรายละเอียดที่ระบุในกฎกระทรวง กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ.2548 และกฎกระทรวง กำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคารสถานที่ หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ.2555 ซึ่งมีจุดที่ทำการสำรวจจำนวน 3 จุด คือ ทางขึ้นศาลาการเปรียญ ทางขึ้นโบสถ์ และห้องน้ำ

- 3) นำเสนอแนวทางในการออกแบบให้แก่วัดและทำประชาคมติโดยให้ชาวบ้านในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกแบบ

แนวทางการปรับปรุงอุโบสถ วัดคลองหนึ่ง(แก้วนิมิต)

การประมาณราคา
แบบที่ 1 – 200,000 บาท
แบบที่ 2 – 600,000 บาท
แบบที่ 3 – 50,000 บาท

1

2

3

ภาพที่ 2.4 ตัวอย่างการนำเสนอแนวทางในการออกแบบเพื่อให้ทางเลือก

- 4) พัฒนาแบบและนำเสนอต่อชุมชนชั้นสุดท้าย
- 5) ดำเนินการก่อสร้าง

ก่อนการปรับปรุง

หลังการปรับปรุง

โบสถ์

ก่อนการปรับปรุง

หลังการปรับปรุง

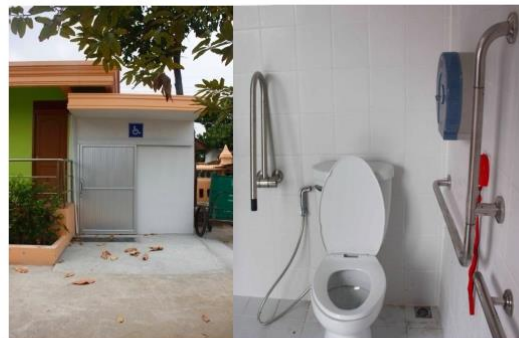

ศาลาการเปรียญ

ก่อนการปรับปรุง

หลังการปรับปรุง

ห้องน้ำคนพิการ

ภาพที่ 2.5 ภาพเปรียบเทียบก่อนและหลังการปรับปรุงที่เสร็จสมบูรณ์

โครงการนี้เป็นโครงการที่มีความใกล้เคียงกับงานวิจัยมาก แต่ยังคงแตกต่างกันที่งานวิจัยนี้เป็นการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดเขตกรุงเทพมหานคร

2.6.2 โครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ ดำเนินงานโดย กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

แนวความคิดเรื่อง วัดส่งเสริมสุขภาพ (Health Promoting Temples) มีจุดมุ่งหมายเพื่อ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ บุคลากรในวัด ตลอดจนผู้สูงอายุและครอบครัวที่มา ร่วมทำ กิจกรรมในวัด อีกทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำนุบำรุงพัฒนาวัดเพื่อเป็นการสืบทอด พระพุทธศาสนา โดยบูรณาการการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมร่วมกับศิลปวัฒนธรรมใน ความเป็นวัด เนื่องด้วยเห็นว่าวัดควรมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต

คุณสมบัติการดำเนินงาน มีดังนี้

- 1) สะอาด ร่มรื่น ด้วยอาคาร สถานที่ บริเวณลานวัด ลานใจและสภาพแวดล้อมในวัดที่ ถูกหลักสุขภาพอนามัย
- 2) สงบ ร่มเย็น ด้วยการเทศนา แสดงธรรม ปฏิบัติธรรม เผยแพร่ธรรมประสานใจทั้งพระสงฆ์ และฆราวาส
- 3) สุขภาพร่วมสร้าง ด้วยการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ สามเณร บุคลากรในวัดและ ประชาชนด้วยกิจกรรมที่เอื้อต่อการดูแลส่งเสริมรักษาสุขภาพชุมชน
- 4) ศิลปะร่วมจิต (วิญญาน) ด้วยการดำรงรักษา สืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่น รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5) ชาวประชาร่วมพัฒนา ด้วยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม รับผิดชอบทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายฆราวาส ส่งเสริมความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

การพัฒนาวัดเพื่อให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพ มีผลการดำเนินงานเน้นที่ความสะอาดของ สถานที่ บุคคล และศาสนสถาน มีอนามัยหรือสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นการสร้างสุขภาพ ป้องกัน โรค อันเนื่องมาจากความไม่สะอาดได้ ความสงบ เป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงกับสุขภาพจิต และสุขภาพกาย คือ สงบทั้งสถานที่ สภาพแวดล้อม ร่างกาย และจิตใจของพุทธศาสนิกชน ด้วยการปลูกฝังพระธรรม ในพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยให้แก่ทุกกลุ่มวัย ทั้งเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และการพัฒนาสถานที่ภายในวัด และบริเวณรอบวัดให้มีความสว่างทางปัญญา ในการรู้แจ้งเห็นจริงใน หลักธรรมและธรรมชาติ

2.6.3 โครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง ดำเนินงานโดย กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ครอบคลุม กิจกรรมและการพัฒนาอาคารสถานที่ให้มีความเรียบร้อย หลักเกณฑ์เน้นความสำคัญในเรื่องการ พัฒนาด้านกายภาพลักษณะทางสังคมและเป็นการป้องกันไม่ให้สภาพแวดล้อมของวัดและชุมชนเสื่อม โทรมเนื่องจากการใช้ที่ดินอย่างไม่เหมาะสมของวัด

คุณสมบัติเบื้องต้นของวัดพัฒนาตัวอย่างมีดังนี้

- 1) มีการจัดบริเวณวัดเป็นสัดส่วน สะอาด สงบ ร่มรื่น สวยงาม อาคารเสนาสนะมั่นคง เป็น ระเบียบ
- 2) มีการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน
- 3) มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ และกิจกรรมที่เอื้ออำนวย ประโยชน์ต่อชุมชน

- 4) จัดการปกครองพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัดอย่างมีระเบียบ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคม
- 5) จัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาวัดอย่างเนื่อง
- 6) เป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีชื่อในทะเบียนวัดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และเจ้าอาวาสของวัดนั้นได้รับการแต่งตั้งอย่างถูกต้องตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ทั้งต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม กกหมาย กับได้ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของทางราชการมาด้วยดี
- 7) เป็นวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว
- 8) มีพระภิกษุสามเณรอยู่ประจำตลอดทั้งปี ไม่น้อยกว่า 7 รูป เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 9) ได้รับการคัดเลือกเป็นอุทยานการศึกษาในวัดมาไม่น้อยกว่า 2 ปี
- 10) ไม่เคยได้รับการคัดเลือกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น และไม่เป็นพระอารามหลวงมาก่อน

2.6.4 โครงการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น ดำเนินงานโดย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นต้องมีคุณสมบัติด้านสถานที่ตามเกณฑ์มาตรฐานดังต่อไปนี้

- เป็นวัดที่จัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตามมติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม พ.ศ.2543 และมหาเถรสมาคมมีมติเห็นชอบอนุมัติจัดตั้ง
- มีความสะอาด เงียบสงบ ร่มรื่น ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก
- มีอาคาร หรือศาลาปฏิบัติธรรมที่เป็นสัปปายะ สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายธรรมและฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานได้อย่างไม่แออัด
- มีที่พัก ห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด จำนวนเพียงพอ และแยกตามเพศของผู้ใช้ สำหรับห้องพักควรมีการป้องกันแมลงและสัตว์ที่จะมารบกวนหรือทำอันตรายได้อย่างดี
- มีป้ายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมติดไว้หน้าวัด ที่มองเห็นได้ชัดเจน
- มีแผนภูมิแสดงชื่อเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม, พระวิปัสสนาจารย์ และเจ้าหน้าที่ แสดงไว้อย่างชัดเจน
- มีแผนผังศาสนสถานภายในวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรม ติดไว้อย่างชัดเจน
- มีถนน และทางเท้าภายในวัดหรือสำนักที่สะดวก
- มีทางลาด และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ
- มีรั้วรอบขอบชิดอย่างชัดเจน หรือหากไม่มี ควรมีความปลอดภัยจากคนและสัตว์
- ได้รับความเห็นชอบจากชุมชนในพื้นที่ในการจัดตั้ง และได้รับความร่วมมือด้วยดี
- ชุมชนรอบวัดมีความปลอดภัย ปราศจากอบายมุข และสิ่งเสพติด
- การเดินทางสะดวก และชัยภูมิตั้งอยู่ในแหล่งที่ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด ด้วยวิธีสังเกตการณ์สำรวจ และสัมภาษณ์ประกอบกับการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นทำการศึกษาวเคราะห์ด้านกายภาพของพื้นที่วัด เชื่อมโยงกับลักษณะพฤติกรรมและการใช้งานของผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้แนวทางการออกแบบที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งมีรายละเอียดตามขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษาดังนี้

- 3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.2 การเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่าง
- 3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 3.5 การศึกษา วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่งที่มา ได้แก่

3.1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัยและกรณีศึกษา รวมถึงกฎหมาย ข้อกำหนดและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ โดยทำการศึกษา 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ศึกษาความรู้เกี่ยวกับวัด และศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

3.1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามด้วยการสังเกตและสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด รวมถึงการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องคือผู้บริหารวัดและผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่วัด

3.2 การเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่าง

ทำการทบทวนข้อมูลทางเอกสารเพื่อรวบรวมเกณฑ์การเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา คือ เลือกศึกษาบริเวณพื้นที่วัดพระพุทธศาสนาในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างในการเสนอแนะแนวทางออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่

วัด โดยคัดเลือกจากวัดจำนวนทั้งหมด 452 วัด³⁹ และจากการที่มีตัวแปรหลัก คือ จำนวนผู้สูงอายุที่มาใช้บริเวณพื้นที่วัด จึงทำการคัดเลือกเฉพาะวัดที่มีศักยภาพในการศึกษาวิจัย โดยมีเกณฑ์เบื้องต้นในการพิจารณาในการเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่าง ได้แก่

1) เป็นวัดราษฎร์⁴⁰ เพราะวัดประเภทนี้มีการกระจายตัวของวัดไปตามแหล่งชุมชนต่างๆ ทำให้ผู้สูงอายุในเขตชุมชนใกล้เคียงมีโอกาสเข้ามาใช้พื้นที่วัดจำนวนมากและบ่อยครั้ง

2) เป็นวัดที่มีสำนักปฏิบัติธรรม⁴¹ เพราะเป็นสถานที่ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิ-เจริญวิปัสสนา ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักที่ทำให้ผู้สูงอายุเข้ามาใช้บริเวณพื้นที่วัด

จากเกณฑ์การเลือกวัดเบื้องต้นพบว่า มีวัดที่อยู่ในเกณฑ์จำนวน 37 วัด ได้แก่ วัดพรหมวงศาราม วัดสุวรรณประสิทธิ์ วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต วัดเพลงวิปัสสนา วัดสิงห์ วัดไตรรัตนาราม วัดอัมพวัน วัดบรมสถล วัดเทพากร วัดสะพาน วัดเวฬุวนาราม วัดเจริญธรรมาราม วัดบางโพธิ์อมวาส วัดบางนานอก วัดบุญศรีมุนีกรรม วัดม่วง วัดปุณณวาส วัดปทีปผลิล วัดอุทัยธาราม วัดอมราวาราม วัดวิมุตยาราม วัดใหม่พิเรนทร์ วัดสุวรรณคีรี วัดคูบัว วัดนาคปรก วัดบัวแก้วศรัทธาธรรม วัดมะลิ วัดปากบ่อ วัดชัยฉิมพลี วัดจันทร์ประดิษฐาราม วัดโกมุตพุทธรังสี วัดท่าพระ วัดพลมานีย์ วัดปริวาส วัดกัณฑ์การาม วัดทุ่งเศรษฐี และวัดพุทธบูชา

จากตัวแปรหลักในการศึกษาวิจัย คือ ผู้สูงอายุ จึงใช้เกณฑ์ในการพิจารณาเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างจากจำนวนประชากรสูงอายุในแต่ละเขตการปกครอง โดยเลือกวัดในเขตการปกครองที่มีความหนาแน่นของผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) อยู่ในเกณฑ์สูง⁴² คือ มีจำนวนประชากรสูงอายุ ตั้งแต่ 15,001 คนขึ้นไป เมื่อทำการพิจารณาวัดจำนวน 37 วัด พบว่า มีวัดที่เข้าเกณฑ์ซึ่งมาจาก 14 เขตการปกครอง จำนวน 21 วัด ได้แก่ วัดม่วง วัดบางโพธิ์อมวาส วัดไตรรัตนาราม วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต วัดสิงห์ วัดเพลงวิปัสสนา วัดมะลิ วัดสุวรรณคีรี วัดพรหมวงศาราม วัดเจริญธรรมาราม วัดอมราวาราม วัดกัณฑ์การาราม วัดอัมพวัน วัดนาคปรก วัดชัยฉิมพลี วัดจันทร์ประดิษฐาราม วัดเทพากร วัดวิมุตยาราม วัดสุวรรณประสิทธิ์ วัดทุ่งเศรษฐี และวัดเวฬุวนาราม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³⁹ สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, กองนโยบายและแผนงาน, รายงานการศึกษาศาสนสถานประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2555 (กรุงเทพมหานคร: กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, 2555), หน้า 2.

⁴⁰ สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, กองนโยบายและแผนงาน, รายงานการศึกษาศาสนสถานประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2555 (กรุงเทพมหานคร: กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, 2555)

⁴¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, บัญชีรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.onab.go.th/attachments/743_Samnak21-11-55.xls [10 มิถุนายน 2556]

⁴² สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, กองนโยบายและแผนงาน, รายงานการศึกษาการกระจายตัวของศูนย์บริการผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร: กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, 2555), หน้า 13-15.

ตารางที่ 3.1 รายชื่อวัดในเขตการปกครองที่มีความหนาแน่นของผู้สูงอายุอยู่ในเกณฑ์สูงเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ชื่อวัด	เขตการปกครอง	จำนวนประชากร สูงอายุ (คน)
1. วัดม่วง	บางแค	24,116
2. วัดบางโพโสมवास	บางซื่อ	22,680
3. วัดไตรรัตนาราม	บางเขน	21,800
4. วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต		
5. วัดสิงห์	จอมทอง	21,775
6. วัดเพลงวิปัสสนา	บางกอกน้อย	20,464
7. วัดมะลิ		
8. วัดสุวรรณคีรี		
9. วัดพรหมวงศาราม	ดินแดง	19,767
10. วัดเจริญธรรมาราม	สายไหม	19,251
11. วัดอมราวาราม		
12. วัดกัณฑ์ทาราม	ธนบุรี	18,742
13. วัดอัมพวัน	ดุสิต	18,144
14. วัดนาคปรก	ภาษีเจริญ	18,102
15. วัดชัยฉิมพลี		
16. วัดจันทร์ประดิษฐาราม		
17. วัดเทพากร	บางพลัด	17,730
18. วัดวิมุตยาราม		
19. วัดสุวรรณประสิทธิ์	บึงกุ่ม	17,171
20. วัดทุ่งเศรษฐี	ประเวศ	17,151
21. วัดเวฬุวนาราม	ดอนเมือง	17,005

และเมื่อทำการศึกษาข้อมูลของวัดจำนวน 21 วัด ซึ่งได้จากการค้นคว้าข้อมูลออนไลน์ ติดต่อสอบถาม สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ในเบื้องต้น พบว่า แต่ละวัดมีความเหมือนและความต่างกันในเรื่องรายละเอียดทั้งในเรื่องของกำหนดการในการเข้าปฏิบัติธรรมของแต่ละวัด การใช้พื้นที่กิจกรรมภายนอกอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุที่วัดมีอยู่เดิม ดังนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่

ศึกษาที่มีความหลากหลายและเหมาะสมในการเก็บข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางการ ออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ วัด จึงทำการพิจารณาเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างตามเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1) ในกลุ่มวัดกรณีตัวอย่างต้องมีความครอบคลุมตามกำหนดการในการเข้าปฏิบัติธรรมของแต่ละวัด สามารถแบ่งวัดได้ 2 แบบ คือ วัดที่สามารถเข้าปฏิบัติธรรมแบบไป-กลับ และวัดที่สามารถเข้าปฏิบัติธรรมแบบค้างคืน ซึ่งแต่ละแบบมีความแตกต่างกันในเรื่องของช่วงเวลาและระยะเวลาในการใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรม ดังนั้นจึงใช้เป็นเกณฑ์ในการเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างโดยในกลุ่มวัดกรณีตัวอย่างต้องครอบคลุมวัดทั้งสองแบบนี้

จากเกณฑ์นี้พบว่า มีวัดที่สามารถเข้าปฏิบัติธรรมแบบไป-กลับ จำนวน 19 วัด ได้แก่ วัดม่วง วัดบางโพธิ์อามวาสี วัดไตรรัตนาราม วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต วัดสิงห์ วัดเพลงวิปัสสนา วัดมะลิวัด สุวรรณคีรี วัดพรหมวงศาราม วัดเจริญธรรมาราม วัดกัณฑ์ทาราราม วัดอัมพวัน วัดนาคปรก วัดชัย นิมพลี วัดจันทร์ประดิษฐาราม วัดเทพากร วัดวิมุตยาราม วัดทุ่งเศรษฐี วัดเวฬุวนาราม และมีวัดที่สามารถเข้าปฏิบัติธรรมแบบค้างคืน จำนวน 2 วัด ได้แก่ วัดอมราราราม วัดสุวรรณประสิทธิ์

2) วัดกรณีตัวอย่างต้องเป็นวัดที่สามารถนำมาเป็นตัวอย่างในการออกแบบปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุได้ จึงต้องพิจารณาเลือกวัดที่เหมาะสม โดยทำการสำรวจตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในหมวดหลักที่กำหนดไว้ ตามกฎหมาย ได้แก่ ที่จอดรถ ทางลาด ทางเดิน ราวจับ บันได ป้ายสัญลักษณ์ ห้องน้ำ ซึ่งทางวัดมีอยู่เดิม โดยทำการเลือกวัดที่ต้องออกแบบหรือปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุให้ดีขึ้นจำนวนหลายหมวด

ในเกณฑ์นี้พิจารณาจากจำนวนหมวดที่ต้องปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น ซึ่งแบ่งการให้ค่าคะแนนเป็นดังนี้ มี > 4 หมวด มีค่าคะแนน 5 มี 3-4 หมวด มีค่าคะแนน 3 มี < 3 หมวด มีค่าคะแนน 1

3) ในกลุ่มวัดกรณีตัวอย่างต้องมีวัดที่มีพื้นที่กิจกรรมหลากหลาย โดยพิจารณาจากความหลากหลายของการใช้ที่ดินของวัดเพื่อกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นพื้นที่กิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะที่มีการใช้งานของผู้สูงอายุ ทั้งการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมเกี่ยวกับฌาปนกิจ ได้แก่ พื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ในการเป็นสุสานเมรุ และศาลาบำเพ็ญบุญ เป็นต้น การใช้ที่ดินเพื่อสถานพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ สวนพักผ่อน สนามกีฬาของชุมชน เป็นต้น การใช้ที่ดินเพื่อสาธารณูปการ ได้แก่ เป็นท่าเรือ ที่จอดรถ ที่จอดรถสำหรับรถรับจ้าง การใช้ที่ดินเพื่อการสงเคราะห์ด้านอื่นๆ เช่น เป็นที่ตั้งของศูนย์สาธารณสุข สถานเอนามัย ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น

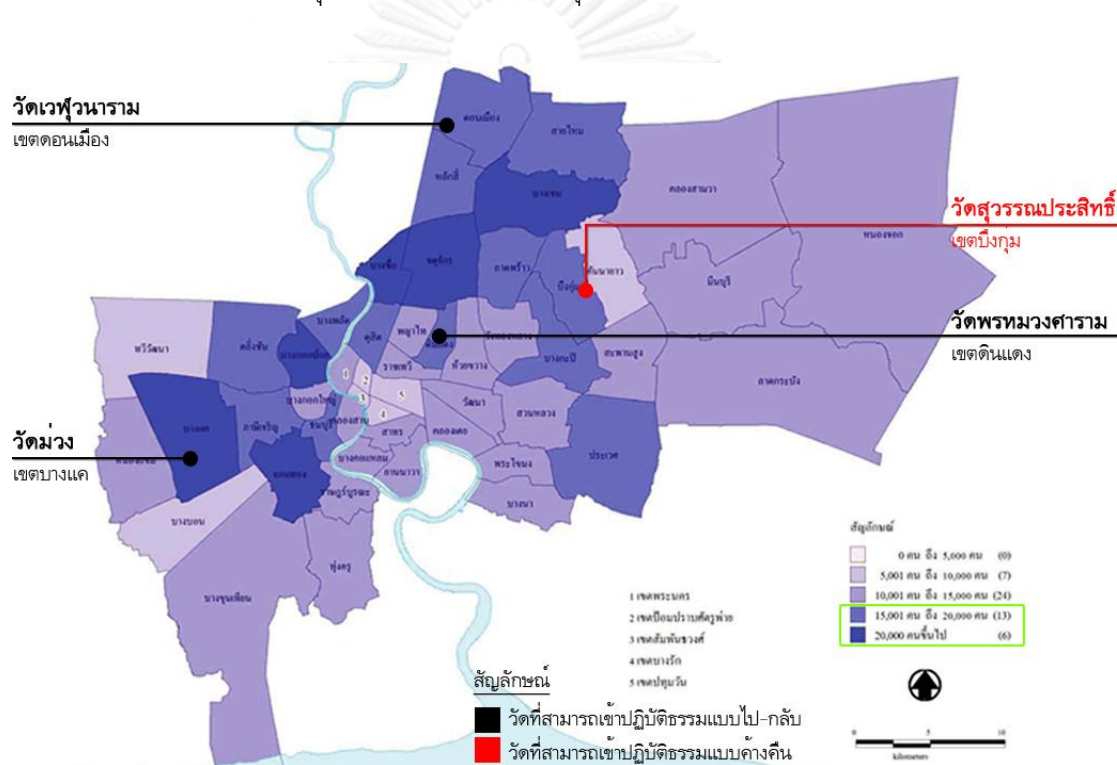
ในเกณฑ์นี้พิจารณาจากจำนวนพื้นที่กิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะที่มีการใช้งานของผู้สูงอายุที่วัดมีอยู่แล้ว ซึ่งแบ่งการให้ค่าคะแนนเป็นดังนี้ มีพื้นที่กิจกรรม > 5 กิจกรรม มีค่าคะแนน 5 มีพื้นที่กิจกรรม 4-5 กิจกรรม มีค่าคะแนน 3 มี < 4 กิจกรรม มีค่าคะแนน 1

ตารางที่ 3.2 เกณฑ์การเลือกวัดกรณีตัวอย่างโดยให้คะแนน

เกณฑ์การเลือก วัดกรณีตัวอย่าง	เป็นวัดที่สามารถนำมาเป็น ตัวอย่างในการออกแบบปรับปรุง ด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวก ภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุได้	เป็นวัดที่มี พื้นที่กิจกรรม หลากหลาย	คะแนน รวม
วัดที่สามารถเข้าปฏิบัติธรรม แบบไป-กลับ			
1. วัดม่วง	5	5	10
2. วัดบางโพโสมาวาส	5	1	6
3. วัดไตรรัตนาราม	3	3	6
4. วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต	3	3	5
5. วัดสิงห์	3	3	6
6. วัดเพลงวิปัสสนา	3	1	4
7. วัดมะลิ	1	5	6
8. วัดสุวรรณคีรี	5	1	6
9. วัดพรหมวงศาราม	3	5	8
10. วัดเจริญธรรมาราม	1	3	4
11. วัดกัณฑ์ทาราราม	5	1	6
12. วัดอัมพวัน	5	1	6
13. วัดนาคปรก	1	3	4
14. วัดชัยฉิมพลี	3	5	8
15. วัดจันทร์ประดิษฐาราม	1	5	6
16. วัดเทพากร	5	1	6
17. วัดวิมุตยาราม	1	5	6
18. วัดทุ่งเศรษฐี	1	5	6
19. วัดเวฬุวนาราม	5	5	10
วัดที่สามารถเข้าปฏิบัติธรรม แบบค้างคืน			
1. วัดอมราวาราม	3	1	4
2. วัดสุวรรณประสิทธิ์	5	1	6

จากการพิจารณาเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้และให้ค่าคะแนน สามารถเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างได้จำนวน 4 วัด โดยเป็นวัดที่สามารถเข้าปฏิบัติธรรมแบบไป-กลับ จำนวน 3 วัด และเป็นวัดที่สามารถเข้าปฏิบัติธรรมแบบค้างคืน จำนวน 1 วัด ดังนี้

- 1) วัดที่สามารถเข้าปฏิบัติธรรมแบบไป-กลับ จำนวน 3 วัด ได้แก่
 - วัดม่วง เขตบางแค
 - วัดเวฬุวนาราม เขตดอนเมือง
 - วัดพรหมวงศาราม เขตดินแดง
- 2) วัดที่สามารถเข้าปฏิบัติธรรมแบบค้างคืน จำนวน 1 วัด ได้แก่
 - วัดสุวรรณประสิทธิ์ เขตบึงกุ่ม

ภาพที่ 3.1 ตำแหน่งที่ตั้งของวัดกรณีตัวอย่างทั้ง 4 วัด

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้มี 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรกคือ กลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุ ได้แก่ ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่ใช้บริเวณพื้นที่วัดกรณีตัวอย่าง โดยมีจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 100 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนผู้สูงอายุที่มาใช้บริเวณพื้นที่วัดกรณีตัวอย่างทั้ง 4 วัด

กลุ่มที่สองคือ กลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารวัด โดยคัดเลือกจากผู้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของวัด และมีส่วนร่วมในโครงการออกแบบและก่อสร้างวัด ซึ่งก็คือ เจ้าอาวาสหรือไวยาวัจกร แห่งละ 1 ท่าน ดังนั้นจะมีกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารวัดทั้งหมด 4 ท่าน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้ 3 ชนิดซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันตามความเหมาะสมของวิธีการวิจัย ได้แก่

3.4.1 แบบสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด

ใช้ในการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต และสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ตำแหน่ง กิจกรรม การใช้งาน พฤติกรรม และปัญหาต่างๆ โดยทำเป็นรายการตรวจสอบ (Check list) ในการบันทึกข้อมูล ซึ่งทำการสังเกตและสำรวจวัดกรณีตัวอย่างทั้งหมดจำนวนวัดละ 3 ครั้ง โดยแบ่งเป็นวันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์) 1 ครั้ง และวันพระหรือวันหยุดราชการ (เสาร์-อาทิตย์) 2 ครั้ง ตั้งแต่เวลา 6.00-18.00 น. โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสำรวจออกเป็น 3 ส่วน (รายละเอียดในภาคผนวก) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้ง ขนาด อาณาเขตติดต่อ ผังแสดงที่ตั้งวัด ผังบริเวณ ซึ่งประกอบด้วยตำแหน่งที่ตั้งถาวรวัดภายในวัด และตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมภายนอกอาคาร

ส่วนที่ 2 ข้อมูลลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัด ได้แก่ ข้อมูลด้านสภาพแวดล้อม และข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาดภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุ โดยเน้นพื้นที่สาธารณะที่มีการใช้งานของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 3 รายละเอียดพร้อมภาพประกอบ ได้แก่ ภาพถ่ายที่บันทึกภาพด้วยกล้องดิจิทัล โดยเป็นภาพที่แสดงถึงสิ่งที่พบโดยทั่วไปในพื้นที่ หรือจุดที่มีปัญหาในปัจจุบัน

3.4.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้บริหารวัด

ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้บริหารวัดเพื่อเก็บข้อมูลด้านความต้องการ ปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุ โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วน (รายละเอียดในภาคผนวก) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ จำนวนผู้ที่มาวัด จำนวนผู้สูงอายุที่มาวัด

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการใช้พื้นที่วัด ได้แก่ กิจกรรมที่มีในวัด วันที่มาทำกิจกรรมที่วัด ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม จำนวนคนที่ทำกิจกรรม พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม อุบัติเหตุภายนอกอาคารที่เคยเกิดขึ้น กิจกรรมหรือโครงการที่จะมีในอนาคต

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งแวดล้อมความสะอาดภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด นโยบายและแผนงานด้านการปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

3.4.3 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้สูงอายุ

ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่วัดเพื่อเก็บข้อมูลด้านความต้องการ ปัญหาและข้อจำกัดในการใช้พื้นที่วัด โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ส่วน (รายละเอียดในภาคผนวก) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย สภาพจิตใจ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการใช้พื้นที่วัด ได้แก่ ระยะทางจากที่พักมายังวัดความถี่ในการมาทำกิจกรรมที่วัด วิธีการเดินทางมาที่วัด กิจกรรมที่ทำในวัด วันที่มาทำกิจกรรมที่วัด ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม ตำแหน่งพื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม อุบัติเหตุภายนอกอาคารที่เคยได้รับ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัด ได้แก่ ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น

3.5 การศึกษา วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

เมื่อได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะแนวทางการออกแบบและปรับปรุงแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด โดยแบ่งเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.5.1 วิเคราะห์และสรุปความต้องการ สภาพปัญหา และข้อจำกัดในการใช้บริเวณพื้นที่วัดของผู้สูงอายุในวัดกรณีตัวอย่าง โดยทำการวิเคราะห์พิจารณาในแต่ละหัวข้อแบ่งออกเป็นด้านสภาพแวดล้อม และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุ

3.5.2 วิเคราะห์และสรุปความต้องการ สภาพปัญหา และข้อจำกัดในการใช้บริเวณพื้นที่วัดของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกันของทุกวัดกรณีตัวอย่าง และสรุปประเด็นที่น่าสนใจที่เกี่ยวกับการออกแบบและปรับปรุงด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

3.5.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ร่วมในทุกวัดกรณีตัวอย่างเชื่อมโยงกับข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเสนอแนะแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

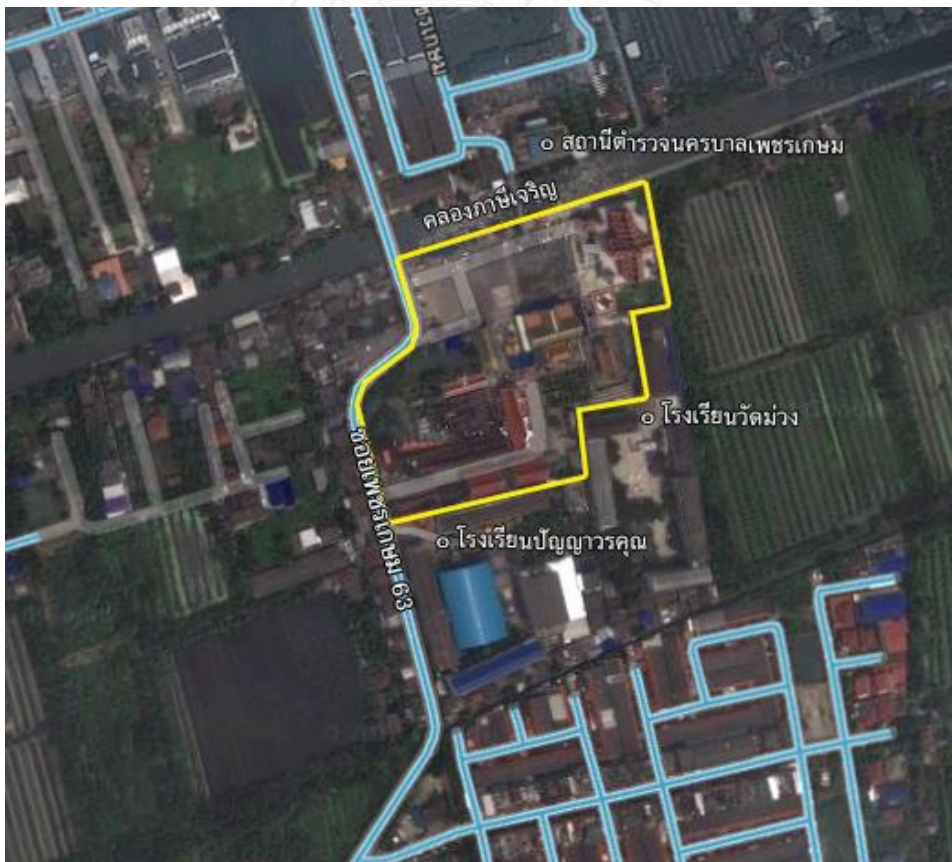
บทที่ 4

ผลการเก็บข้อมูล

4.1 กรณีตัวอย่างวัดม่วง

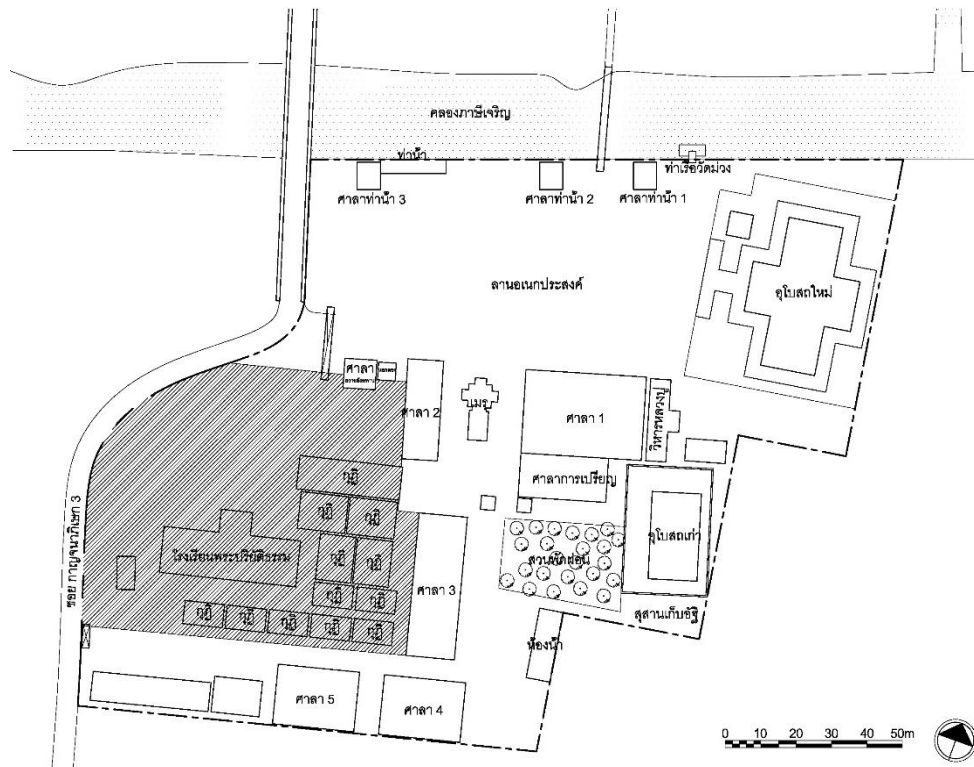
4.1.1 ข้อมูลทั่วไป

- 1) ชื่อวัด วัดม่วง
- 2) ที่ตั้ง เลขที่ 8 หมู่ 2 ซอยเพชรเกษม 63 ถนนเพชรเกษม แขวงหลักสอง เขตบางแค กรุงเทพมหานคร
- 3) ขนาด เนื้อที่ 20 ไร่
- 4) อาณาเขตติดต่อ
 - ทิศเหนือ ติดคลองภาษีเจริญ
 - ทิศใต้ ติดโรงเรียนปัญญาวรคุณ
 - ทิศตะวันออก ติดโรงเรียนวัดม่วงและสวนผลไม้
 - ทิศตะวันตก ติดซอยเพชรเกษม 63
- 5) ผังแสดงที่ตั้งวัด

ภาพที่ 4.1 ผังที่ตั้งวัดม่วง

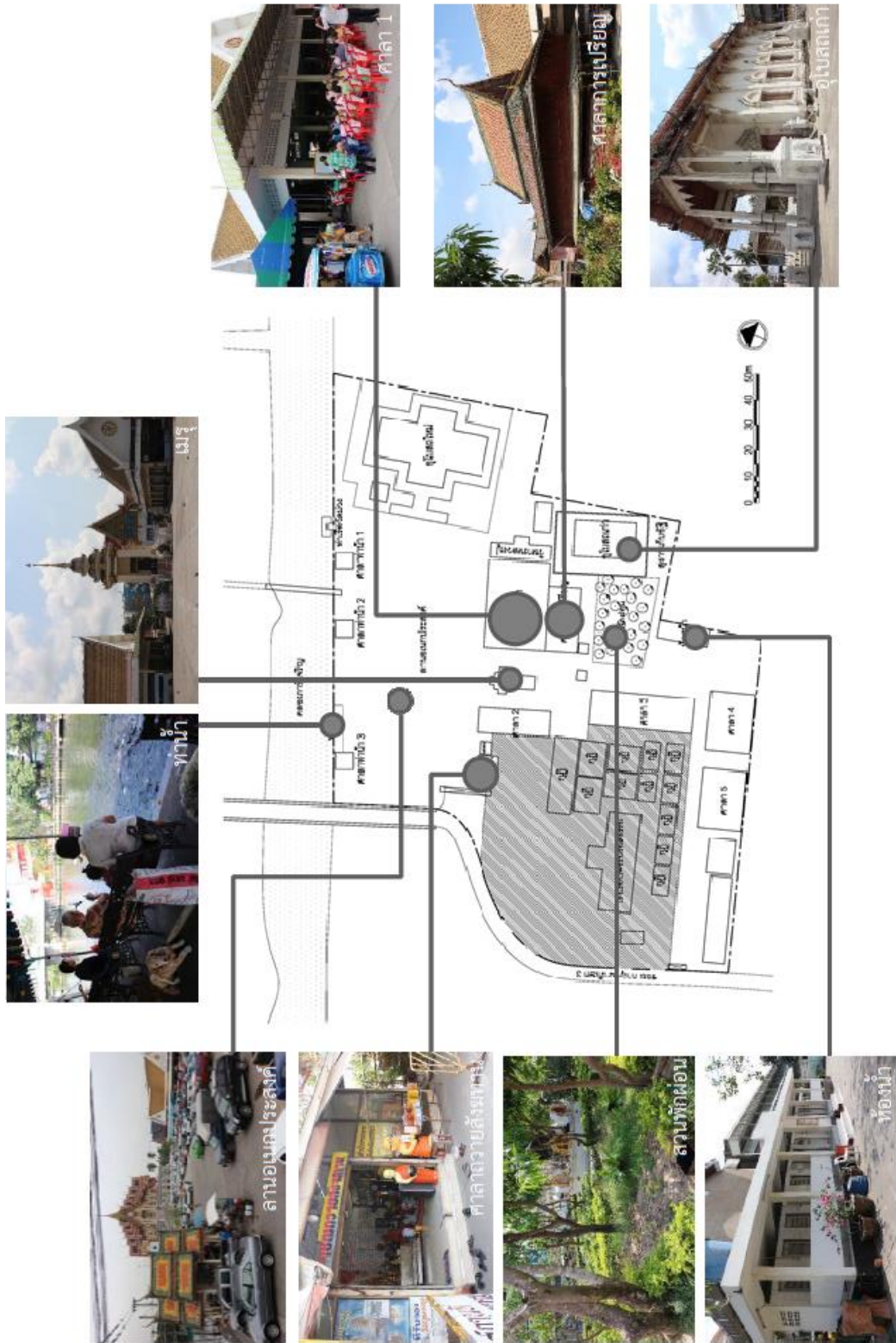
6) ผังบริเวณวัด

ภาพที่ 4.2 ผังบริเวณวัดม่วง

ภาพที่ 4.3 (ซ้าย) บริเวณวัดม่วง 1 (ขวา) บริเวณวัดม่วง 2

ภาพที่ 4.4 บรรยากาศบริเวณพื้นที่วัดม่วง

7)	จำนวนผู้ที่มาวัดเฉลี่ยต่อวัน	
	วันธรรมดา	จำนวน 30 คน
	วันพระ	จำนวน 50 คน
	วันเสาร์-อาทิตย์	จำนวน 100 คน
	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	จำนวน 1,000 คน
8)	ในวันที่มีจำนวนผู้ที่มาวัดมากที่สุด	จำนวน 2,000 คน
9)	จำนวนผู้สูงอายุที่มาวัดเฉลี่ยต่อวัน	
	วันธรรมดา	จำนวน 20 คน
	วันพระ	จำนวน 30 คน
	วันเสาร์-อาทิตย์	จำนวน 80 คน
	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	จำนวน 600 คน
10)	ในวันที่มีจำนวนผู้สูงอายุที่มาวัดมากที่สุด	จำนวน 1,200 คน
11)	อุบัติเหตุภายนอกอาคารที่เคยเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	
	- หกล้มบริเวณทางเดินที่มีการเปลี่ยนระดับ สันลุ่มที่บันไดศาลาการเปรียญ	
12)	กิจกรรมหรือโครงการในอนาคตที่รองรับการใช้งานของผู้สูงอายุ	
	- สถานที่ออกกำลังกาย	
	- สถานที่ปฏิบัติธรรม	

4.1.2 ข้อมูลลักษณะการใช้พื้นที่วัดของผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ทำในวันธรรมดา

- 1) กิจกรรม : มารับและส่งหลานที่โรงเรียน
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-08.00 น. และ 15.00-17.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ลานอเนกประสงค์ ศาลาพักผ่อน ที่นั่งริมทำน้ำ

กิจกรรมที่ทำในวันพระ

- 1) กิจกรรม : ฟังเทศน์ ฟังธรรม ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 08.00-11.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ

กิจกรรมที่ทำในวันเสาร์-อาทิตย์

- 1) กิจกรรม : ขบวนแห่ (แห่นาค กฐิน ผ้าป่า)
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.30-12.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : อุโบสถ, ศาลา 1
- 2) กิจกรรม : งานศพ
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 13.00-18.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลา 1-5, เมรุ
- 3) กิจกรรม : ถวายสังฆทาน, บูชา/เช่าเครื่องรางของขลัง
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 08.00-15.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาถวายเป็นสังฆทาน

- 4) กิจกรรม : ให้อาหารปลา นั่งเล่นพักผ่อน
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 10.00-15.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ทำน้ำ, ศาลาริมน้ำ
- 5) กิจกรรม : บำเพ็ญประโยชน์ เช่น ทำความสะอาดบริเวณวัด
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-10.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ทั่วบริเวณวัด

กิจกรรมที่ทำในวันสำคัญทางศาสนาและประเพณี

- 1) กิจกรรม : ทำบุญตักบาตร
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 05.00-9.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลา 1
- 2) กิจกรรม : เวียนเทียน
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 19.00-21.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : อุโบสถ
- 3) กิจกรรม : พักค้างคืน (สำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม)
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 04.30-21.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ, ศาลา 3

พื้นที่หรือสถานที่ที่มีการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุจำนวนมากและบ่อยครั้ง คือ บริเวณศาลา 1 ศาลาการเปรียญและศาลาถวายเป็นสังฆทาน ตามลำดับ

4.1.3 ข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด

จากการสังเกตและสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัดม่วง โดยเฉพาะในบริเวณที่มีการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุจำนวนมากและบ่อยครั้ง สามารถสรุปรายละเอียดแต่ละหมวดหมู่ได้ดังต่อไปนี้

1) ทางสัญจรและที่จอดรถ

ถนน

จากการสำรวจพบว่า ถนนมีระบบการสัญจรเป็นระบบเดินรถสองทาง ทางเข้าออกใช้ประตูเดียวกัน พื้นผิวถนนเป็นคอนกรีต พื้นผิวถนนอยู่ในสภาพดี ไม่ขรุขระ แต่มีสิ่งกีดขวางที่เป็นอันตรายคือเสาไฟฟ้าอยู่บนถนน และพื้นถนนมีความลาดชันเกินไป

ภาพที่ 4.5 มีสิ่งกีดขวางที่เป็นอันตรายคือเสาไฟฟ้าอยู่บนถนน

ทางเดิน

จากการสำรวจพบว่า มีการใช้พื้นผิวถนนเป็นทางเดินเท้า พื้นผิวทางเดินส่วนใหญ่เป็นพื้นผิวคอนกรีตเรียบไม่ขรุขระ พื้นผิวทางเดินบางจุดมีรางระบายน้ำที่ไม่มีฝาปิด ส่วนรางระบายน้ำที่มีฝาปิดเป็นตะแกรงมีซี่หรือรูขนาดกว้างเกินไป

ภาพที่ 4.6 มีการใช้พื้นผิวถนนเป็นทางเดินเท้า

ที่จอดรถ

จากการสำรวจพบว่า มีการใช้ลานอเนกประสงค์เป็นลานจอดรถ ซึ่งมีการตีช่องจอดรถไว้ชัดเจน จากการสังเกตพบว่า มีผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็นนั่งรถยนต์มากับลูกหลานและใช้ที่จอดรถที่เดียวกับบุคคลทั่วไป

2) อาคารและสิ่งก่อสร้าง

ศาลาพักผ่อน

จากการสำรวจพบว่า มีศาลาพักผ่อนภายในวัดจำนวน 2 หลัง มีลักษณะเป็นศาลาไม้ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 2.50x3.00 เมตร พื้นยกสูง ขึ้น-ลงได้ 2 ทาง ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีพื้นที่ลาดชันเป็นบริเวณกว้าง ทำให้ผู้สูงอายุที่มานั่งในเวลากลางวันรู้สึกร้อนและไม่สบายตัว จากการสังเกตพบว่า ในเวลากลางวันมักไม่มีผู้มาใช้ศาลานี้

ภาพที่ 4.7 ศาลาพักผ่อนในวัดม่วง

ห้องน้ำ

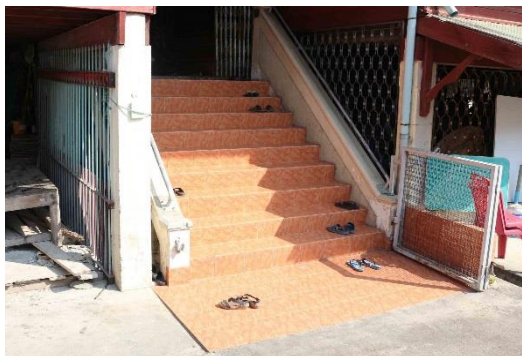
จากการสำรวจพบว่า มีห้องน้ำสำหรับบุคคลทั่วไป เป็นห้องเรียงแถวจำนวน 13 ห้อง ใช้โถส้วมชนิดนั่งยองราดน้ำ ไม่แยกหญิง-ชาย ใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้องที่ลื่นและมีสภาพค่อนข้างสกปรก

ภาพที่ 4.8 ห้องน้ำใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้องที่ลื่น

บันไดและทางลาด

จากการสำรวจพบว่า บันไดมีความสูงชัน ใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้องที่ลื่นซึ่งอาจทำให้ลื่นล้มเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย บันไดบางจุดไม่มีจมูกบันไดกันลื่นและไม่มีราวจับช่วยพยุงตัว และไม่พบทางลาดบริเวณที่มีการเปลี่ยนระดับของพื้นที่

ภาพที่ 4.9 บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชันและใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้องที่ลื่น

จากการสังเกตพบว่า ผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรมบนศาลาการเปรียญ เป็นผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองในการเดินขึ้นลงบันไดศาลาการเปรียญได้

ภาพที่ 4.10 บรรยากาศผู้สูงอายุมาปฏิบัติธรรมบนศาลาการเปรียญ

ราวกันตกหรือผนังกันตก

จากการสำรวจพบว่า ไม่มีราวกันตกหรือผนังกันตกบริเวณทำน้ำและท่าเรือหน้าวัดซึ่งเป็นในจุดที่เสี่ยงอันตรายต่อการพลัดตกน้ำได้

3) งานระบบ

ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง

จากการสำรวจพบว่า มีการให้แสงสว่างภายนอกอาคารยังไม่เพียงพอในช่วงเวลากลางคืน ซึ่งในเวลากลางคืนทางวัดจะเลือกเปิดไฟแค่บางดวงเนื่องจากวัดมีบริเวณกว้างไม่สามารถเปิดไฟส่องสว่างได้ทั่วถึงทุกบริเวณ อีกทั้งเพื่อความประหยัดอีกด้วย

ระบบระบายน้ำ

จากการสำรวจพบว่า รางระบายน้ำบนพื้นบางจุดไม่มีฝาปิด ส่วนรางระบายน้ำที่มีฝาปิดมีแนวของรางขวางกับแนวทางเดินแต่มีฝาปิดเป็นตะแกรงมีซี่หรือรูขนาดกว้างเกินไป

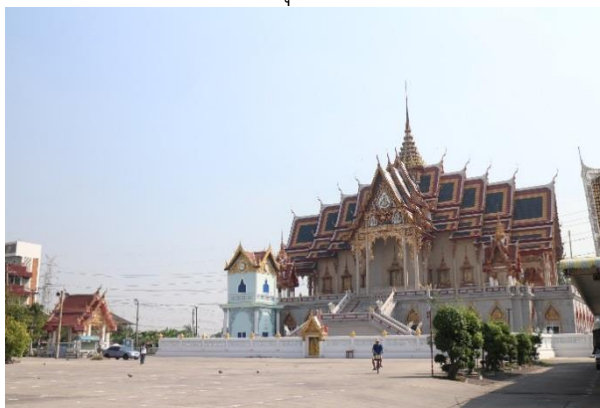
4) พืชพรรณ

จากการสำรวจสวนและสภาพแวดล้อม รวมถึงบรรยากาศภายในวัดพบว่า ทางวัดเน้นความสวยงามของสถาปัตยกรรมเป็นหลักทำให้บริเวณวัดขาดความร่มรื่นเป็นอย่างมาก ทางวัดมีสวนพักผ่อนแต่มีสภาพกร้าง ทุุดโทรม เนื่องจากขาดการดูแลรักษา และมีคนจรจัดเข้าไปนอนพักในสวนทำให้รู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่สบายใจ อีกทั้งไม่มีที่นั่งพักในบริเวณสวน จึงไม่มีใครเข้าไปใช้

จากการสังเกตบริเวณทำน้ำหน้าวัดที่ติดกับคลองภาษีเจริญพบว่า ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ทำน้ำส่วนใหญ่มักมาให้อาหารปลาพร้อมกับลูกหลานซึ่งบริเวณนั้นจะมีเต็นผ้าใบให้ร่มเงา และมีที่นั่งสำหรับให้อาหารปลาซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่ที่สร้างโอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน ทำให้เกิดรู้สึกผ่อนคลายสบายใจ ส่วนพื้นที่ริมน้ำส่วนอื่นยังขาดร่มเงาและที่นั่งพัก จึงไม่ค่อยมีผู้มาใช้เพื่อการพักผ่อนมากนัก อีกทั้งบริเวณศาลาริมน้ำที่มีทั้งหมด 3 หลังพบว่ามี 2 หลังที่มีคนจรจัดอาศัยอยู่ทำให้รู้สึกไม่

ปลอดภัย ถึงจะมีที่นั่งพักใกล้ๆ ก็ตาม นอกจากนี้เรื่องปัญหาเรื่องความสะอาดของพื้นที่ที่เห็นได้ชัดคือ ปัญหามูลสัตว์โดยเฉพาะมูลสุนัขที่พบได้ทั่วบริเวณวัด และมีปัญหาขยะมูลฝอยส่งกลิ่นเหม็นทำลายบรรยากาศของวัดเป็นอย่างมาก

จากการศึกษาพืชพรรณที่พบในวัดม่วงพบว่า ส่วนใหญ่เลือกใช้ไม้ยืนต้น เช่น โปธิ์ มะขาม สาละลังกา มะม่วง ข่อย ลีลาวดี และมีการใช้ไม้พุ่มในสวนพักผ่อน เช่น ชาฮกเกี้ยน ชาทอง มะลิ

ภาพที่ 4.11 ทางวัดเน้นความสวยงามของสถาปัตยกรรมเป็นหลัก
ทำให้บริเวณวัดขาดความร่มรื่นเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 4.12 สภาพสวนพักผ่อนที่ถูกปล่อยรกร้างทรุดโทรมและ
มีคนจรจัดเข้าไปนอนพักในสวน

ภาพที่ 4.13 ทำนํ้าหน้าวัดบางสวนยังขาดร่มเงาและที่นั่งพักที่ร่มรื่น

ภาพที่ 4.14 สภาพปัญหาขยะมูลฝอย

ภาพที่ 4.15 สภาพปัญหามูลสัตว์ที่มาจากสัตว์เลี้ยงจำนวนมากที่มีอยู่ในวัด

5) เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร

ป้ายและสัญลักษณ์

จากการสำรวจการใช้ป้ายและสัญลักษณ์ภายในพื้นที่วัดพบว่า ทางวัดไม่มีป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด ไม่พบเครื่องหมายแสดงทางไปสู่อุโบสถหรือสิ่งอำนวยความสะดวก มีเพียงป้ายแสดงทางไปสุขาเท่านั้น

โต๊ะและม้านั่ง

จากการสำรวจพบว่า มีโต๊ะและม้านั่งอยู่บริเวณพื้นที่ริมหน้าหน้าวัด ได้แก่ โต๊ะสนาม ม้านั่งหินขัด ซึ่งม้านั่งมีความสูง 40 ซม. มีพนักพิงรองรับหลัง ส่วนโต๊ะมีความสูง 70 ซม. อีกทั้งยังมีเก้าอี้สนามแบบมีพนักพิงของ กทม. วางยาวตลอดแนวทำหน้าหน้าวัด ส่วนในบริเวณอื่นของวัดไม่มีโต๊ะและม้านั่งจัดไว้ให้

ถังขยะ

จากการสำรวจพบว่า มีถังขยะพลาสติกวางไว้ตามจุดต่างๆ ทั่วบริเวณวัดแต่ยังไม่เพียงพอเนื่องจากการใช้พื้นที่วัดเพื่อเป็นตลาดนัดในวันจันทร์ ซึ่งทำให้เกิดขยะจำนวนมาก

4.1.4 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารวัด

จากการสัมภาษณ์พระสมุห์จันทร์ สิริจันโท ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดม่วง สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1) ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดในปัจจุบันสำหรับผู้สูงอายุ

มีความคิดเห็นสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดในปัจจุบันยังไม่มีเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ทางวัดต้องมีการปรับปรุงอีกหลายอย่าง เช่น ปลูกต้นไม้ให้เกิดความร่มรื่น เย็นสบาย เวลาญาติโยมมาวัดจะได้รู้สึกสบายใจ ไม่ร้อน จิตใจสงบ และปรับปรุงเรื่องความสะดวก ซึ่งทางวัดมีปัญหาเรื่องการทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง และยังมีปัญหามูลสุนัขที่พบได้ทั่วบริเวณวัดเป็นสิ่งที่ทางวัดยังจัดการไม่เรียบร้อย

ความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

มีความคิดเห็นว่ายังต้องมีโครงการอีกหลายอย่างเพื่อบริการแก่ผู้สูงอายุ เช่น การปรับพื้นที่ถนนที่ลาดชันให้เป็นทางเรียบเพื่อความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ ส่วนบริเวณลานจอดรถของทางวัดยังไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชนเวลาปฏิบัติงานสำคัญทางศาสนา ส่วนเรื่องห้องน้ำ ทางวัดมีโครงการสร้างห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ

นโยบายและแผนงานด้านการพัฒนาพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

ทางวัดไม่มีนโยบายโดยเฉพาะ ซึ่งตอนนี้เน้นไปที่โครงการก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ให้แล้วเสร็จก่อนที่จะมีงานฝังลูกนิมิตปลายปี 2557 นี้ ส่วนโครงการอื่นๆ ต้องรอให้มีงบประมาณเสียก่อนจึงจะสามารถดำเนินการได้

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ทางวัดต้องการให้ผู้ที่มาใช้พื้นที่วัดเข้ามาแล้วมีความสบายใจ บรรยากาศร่มรื่น สะอาด สะอาด และต้องการสร้างห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่วัดจำนวนมากในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

4.1.5 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่วัดม่วงจำนวน 25 คน สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไป

เพศและช่วงอายุ

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ เป็นเพศหญิง 16 คน คิดเป็นร้อยละ 64 เป็นเพศชาย 9 คน คิดเป็นร้อยละ 36 โดยผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปีมีจำนวนมากที่สุดคือ 13 คน คิดเป็นร้อยละ 52 รองลงมาคือผู้สูงอายุในช่วงอายุ 70-79 ปีมีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40 และผู้สูงอายุในช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไปมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8

ตารางที่ 4.1 ช่วงอายุและเพศ

ช่วงอายุ	เพศ					
	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
60-69 ปี	5	20	8	32	13	52
70-79 ปี	3	12	7	28	10	40
80 ปีขึ้นไป	1	4	1	4	2	8
รวม	9	36	16	64	25	100

ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม

มีผู้สูงอายุที่แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ 7 คน คิดเป็นร้อยละ 28 มีผู้สูงอายุที่เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 64 และมีผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8

ตารางที่ 4.2 ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม

ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม	จำนวน	ร้อยละ
เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้	16	64
ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง	2	8
รวม	25	100

ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย

มีผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย 9 คน คิดเป็นร้อยละ 36 มีปัญหาในการได้ยิน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 12 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือหูตึง 2 คน (ร้อยละ 8) และหูได้ยินเป็นครั้งคราว 1 คน (ร้อยละ 4) มีปัญหาในการมองเห็น 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือตามัว 1 คน (ร้อยละ 4) มองเห็นไม่ชัด 2 คน (ร้อยละ 8) และตาเป็นต้อ 1 คน (ร้อยละ 4) และมีปัญหาในการเคลื่อนไหว 9 คน คิดเป็นร้อยละ 36 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือ การเดิน 3 คน (ร้อยละ 12) การลุก 5 คน (ร้อยละ 20) และท่าเดินผิดปกติ 1 คน (ร้อยละ 4)

ตารางที่ 4.3 ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย

ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย	จำนวน	ร้อยละ	ลักษณะที่เกิดขึ้น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีปัญหา	9	36			
ปัญหาในการได้ยิน	3	12	หูตึง	2	8
			หูไม่ได้ยินเป็นครั้งคราว	1	4
ปัญหาในการมองเห็น	4	16	ตามัว	1	4
			มองเห็นไม่ชัด	2	8
			ตาเป็นต้อ	1	4
ปัญหาในการเคลื่อนไหว	9	36	การเดิน	3	12
			การลุก	5	20
			ท่าเดินผิดปกติ	1	4
รวม	25	100			

สภาพจิตใจในปัจจุบัน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุขดีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 56 รู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์ 8 คน คิดเป็นร้อยละ 32 และมีความทุกข์ทางใจ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 12 ซึ่งมีสาเหตุเพราะรู้สึกเหงา 1 คน (ร้อยละ 4) และรู้สึกไม่สบายใจจากเรื่องครอบครัว/ลูกหลาน 2 คน (ร้อยละ 8)

ตารางที่ 4.4 สภาพจิตใจในปัจจุบัน

สภาพจิตใจในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ	สาเหตุ	จำนวน	ร้อยละ
มีความสุขดี	14	56			
รู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์	8	32			
มีความทุกข์ทางใจ	3	12	รู้สึกเหงา	1	4
			รู้สึกไม่สบายใจจากเรื่องครอบครัว/ลูกหลาน	2	8
รวม	25	100			

เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพจิตใจที่ดีขึ้นหลังมาใช้พื้นที่วัดจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และมีสภาพจิตใจเหมือนเดิม 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40

ตารางที่ 4.5 เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด

เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
ดีขึ้น	15	60
เหมือนเดิม	10	40
รวม	25	100

2) ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการใช้พื้นที่วัด

วิธีการเดินทางมาที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางมาเองจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ซึ่งมาด้วยการเดิน 22 คน (ร้อยละ 88) ด้วยรถจักรยานยนต์ 2 คน (ร้อยละ 8) และมีผู้สูงอายุที่มีคนพามา 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4 ซึ่งมาด้วยรถยนต์ 1 คน (ร้อยละ 4)

ตารางที่ 4.6 วิธีการเดินทางมาที่วัด

วิธีการเดินทางมาที่วัด	จำนวน	ร้อยละ	มาด้วย	จำนวน	ร้อยละ
มาเอง	24	96	การเดิน	22	88
			รถจักรยานยนต์	2	8
มีคนพามา	1	4	รถยนต์	1	4
รวม	25	100			

อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ

ผู้สูงอายุทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุภายนอกอาคาร

ตารางที่ 4.7 อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ

อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุ	25	100
รวม	25	100

3) ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพอใจต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอยู่แล้วจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และมีผู้สูงอายุที่ยังไม่มีความพอใจจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40

ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
มีความพอใจ	15	60
ไม่มีความพอใจ	10	40
รวม	25	100

ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันอยู่แล้วจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 64 และมีผู้สูงอายุที่ยังไม่มีความพอใจจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 36

ตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
มีความพอใจ	16	64
ไม่มีความพอใจ	9	36
รวม	25	100

กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีความคิดเห็นจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 92 มีผู้สูงอายุที่อยากให้จัดชมรมผู้สูงอายุไว้ที่วัดจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4 และมีผู้สูงอายุที่อยากให้มีพื้นที่ออกกำลังกายในวัดจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4

ตารางที่ 4.10 กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
อยากให้จัดชมรมผู้สูงอายุไว้ที่วัด	1	4
อยากให้มีพื้นที่ออกกำลังกายในวัด	1	4
ไม่มีความคิดเห็น	23	92
รวม	25	100

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องของต้นไม้ให้ร่มเงา มีน้อย คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมาคือ จำนวนห้องน้ำไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 25 ไม่มีจุดร่มรีนให้นั่งพักผ่อน คิดเป็นร้อยละ 12.5 ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 12.5 พื้นผิวห้องน้ำลื่น คิดเป็นร้อยละ 12.5 และแสงสว่างไม่เพียงพอบริเวณทางเข้าออกวัดในช่วงเวลากลางคืน คิดเป็นร้อยละ 12.5

ตารางที่ 4.11 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
ต้นไม้ให้ร่มเงา มีน้อย	2	25
ไม่มีจุดร่มรีนให้นั่งพักผ่อน	1	12.5
จำนวนห้องน้ำไม่เพียงพอ	2	25
ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	1	12.5
พื้นผิวห้องน้ำลื่น	1	12.5
แสงสว่างไม่เพียงพอบริเวณทางเข้าออกวัดในช่วงเวลากลางคืน	1	12.5
รวม	8	100

สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้เพิ่มต้นไม้ให้ร่มเงา คิดเป็นร้อยละ 45.45 รองลงมาคือ เพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 22.73 เพิ่มจำนวนห้องน้ำให้เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 18.18 เพิ่มที่นั่งใต้ต้นไม้ คิดเป็นร้อยละ 4.55 ปรับปรุงพื้นผิวห้องน้ำให้ลื่น คิดเป็นร้อยละ 4.55 และเพิ่มแสงสว่างให้เพียงพอบริเวณทางเข้าออกวัดในช่วงเวลากลางคืน คิดเป็นร้อยละ 4.55

ตารางที่ 4.12 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องสิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
เพิ่มต้นไม้ให้ร่มเงา	10	45.45
เพิ่มที่นั่งใต้ต้นไม้	1	4.55
เพิ่มจำนวนห้องน้ำให้เพียงพอ	4	18.18
เพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	5	22.73
ปรับปรุงพื้นผิวห้องน้ำให้ลื่น	1	4.55
เพิ่มแสงสว่างให้เพียงพอบริเวณทางเข้าออกวัดในช่วงเวลากลางคืน	1	4.55
รวม	22	100

4.2 กรณีตัวอย่างวัดเวฬุวนาราม (วัดไผ่เขียว)

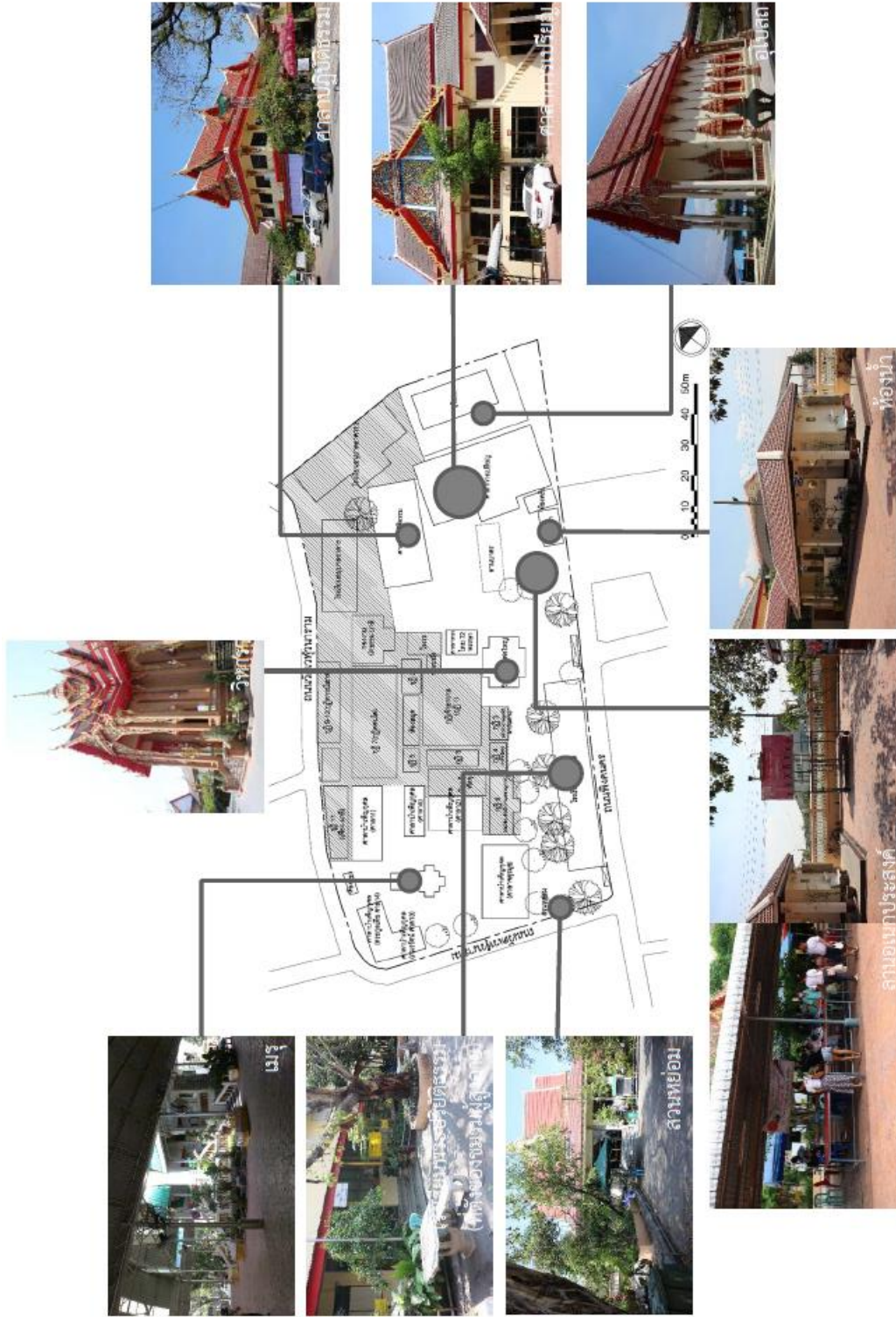
4.2.1 ข้อมูลทั่วไป

- 1) ชื่อวัด วัดเวฬุวนาราม (วัดไผ่เขียว)
- 2) ที่ตั้ง เลขที่ 449 ถนนวัดเวฬุวนาราม แขวงดอนเมือง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร
- 3) ขนาด เนื้อที่ 9 ไร่ 3 งานเศษ
- 4) อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดชุมชนวัดเวฬุวนาราม
ทิศใต้	ติดถนนวัดเวฬุวนารามและถนนพินนคร
ทิศตะวันออก	ติดโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม (ประถม)
ทิศตะวันตก	ติดถนนวัดเวฬุวนาราม
- 5) ผังแสดงที่ตั้งวัด

ภาพที่ 4.16 ผังที่ตั้งวัดเวฬุวนาราม

ภาพที่ 4.19 บรรยากาศบริเวณพื้นที่วัดเวฬุวนาราม

7)	จำนวนผู้ที่มาวัดเฉลี่ยต่อวัน	
	วันธรรมดา	จำนวน 300 คน
	วันพระ	จำนวน 500 คน
	วันเสาร์-อาทิตย์	จำนวน 600 คน
	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	จำนวน 1,500 คน
8)	ในวันที่มีจำนวนผู้ที่มาวัดมากที่สุด	จำนวน 2,500 คน
9)	จำนวนผู้สูงอายุที่มาวัดเฉลี่ยต่อวัน	
	วันธรรมดา	จำนวน 100 คน
	วันพระ	จำนวน 150 คน
	วันเสาร์-อาทิตย์	จำนวน 150 คน
	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	จำนวน 200 คน
10)	ในวันที่มีจำนวนผู้สูงอายุที่มาวัดมากที่สุด	จำนวน 500 คน
11)	อุบัติเหตุภายนอกอาคารที่เคยเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	
	- ลื่นล้มบริเวณห้องน้ำใกล้ลานอเนกประสงค์	
12)	กิจกรรมหรือโครงการในอนาคตที่รองรับการใช้งานของผู้สูงอายุ	
	- ศาลาปฏิบัติกรรมฐาน	
	- พิพิธภัณฑ	
	- สถานที่พักผ่อน	

4.2.2 ข้อมูลลักษณะการใช้พื้นที่วัดของผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ทำในวันธรรมดา

- 1) กิจกรรม : ออกกำลังกายท่าคลายเครียด ท่าซึกง ท่าแอโรบิคโมเดิร์นดิสโก้
ท่าไม้พลอง และศิลปะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค
ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 05.45-07.00 น.
พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ลานอเนกประสงค์
- 2) กิจกรรม : ขบวนแห่ (แห่นาค กฐิน ผ้าป่า)
ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-12.00 น.
พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : อุโบสถ
- 3) กิจกรรม : งานศพ
ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 13.00-17.00 น.
พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาบำเพ็ญกุศล, เมรุ
- 4) กิจกรรม : ทำดอกไม้ประดิษฐ์ ดอกไม้จันทร์
ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 09.00-16.00 น.
พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : โรงเรียนพระปริยัติธรรม

กิจกรรมที่ทำในวันพระ

- 1) กิจกรรม : ทำบุญตักบาตร
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-9.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ลานอเนกประสงค์
- 2) กิจกรรม : ฟังเทศน์ ฟังธรรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 09.00-10.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ
- 3) กิจกรรม : ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 17.00-19.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาปฏิบัติธรรม

กิจกรรมที่ทำในวันเสาร์-อาทิตย์

- 1) กิจกรรม : ออกกำลังกายท่าคลายเครียด ท่าซึกง ท่าแอโรบิกโมเดิร์นดิสโก้
 ท่าไม้พลอง และศิลปะนาฏศิลป์พื้นบ้าน 4 ภาค
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 06.00-07.15 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ลานอเนกประสงค์
- 2) กิจกรรม : ฟังเทศน์ ฟังธรรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 09.00-10.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ
- 3) กิจกรรม : ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 17.00-19.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาปฏิบัติธรรม
- 4) กิจกรรม : ขบวนแห่ (แห่นาค กลุ๊น ผ้าป่า)
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-12.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : อุโบสถ

กิจกรรมที่ทำในวันสำคัญทางศาสนาและประเพณี

- 1) กิจกรรม : ทำบุญตักบาตร
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-9.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ลานอเนกประสงค์
- 2) กิจกรรม : ฟังเทศน์ ฟังธรรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 09.00-10.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ
- 3) กิจกรรม : ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 17.00-19.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาปฏิบัติธรรม

4) กิจกรรม : เวียนเทียน

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 19.00-21.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : อุโบสถ

พื้นที่หรือสถานที่ที่มีการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุจำนวนมากและบ่อยครั้ง คือ บริเวณลานอเนกประสงค์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม และศาลาการเปรียญ ตามลำดับ

4.2.3 ข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด

จากการสังเกตและสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัดเวฬุวนาราม โดยเฉพาะในบริเวณที่มีการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุจำนวนมากและบ่อยครั้ง สามารถสรุปรายละเอียดแต่ละหมวดหมู่ได้ดังต่อไปนี้

1) ทางสัญจรและที่จอดรถ

ถนน

จากการสำรวจพบว่า ถนนมีระบบการสัญจรเป็นระบบเดินรถสองทาง ทางเข้าออกใช้ประตูเดียวกัน พื้นผิวถนนเป็นพื้นลาดยางมะตอยสลับกับพื้นคอนกรีตพิมพ์ลาย พื้นผิวถนนบางจุดมีสภาพขรุขระเนื่องจากมีต้นไม้ที่รากต้นขนาดใหญ่โผล่พื้นผิวถนน และไม่มีสิ่งกีดขวางที่เป็นอันตราย

ทางเดิน

จากการสำรวจพบว่า มีการใช้พื้นผิวถนนเป็นทางเดินเท้า พื้นผิวทางเดินส่วนใหญ่เป็นพื้นลาดยางมะตอยสลับกับพื้นคอนกรีตพิมพ์ลาย ซึ่งพบปัญหาว่ามีต้นไม้ที่รากต้นขนาดใหญ่โผล่พื้นผิวทางเดินทำให้ผิวทางเดินไม่เรียบ พื้นผิวทางเดินบางจุดมีรางระบายน้ำที่ไม่มีฝาปิด ส่วนรางระบายน้ำที่มีฝาปิดเป็นตะแกรงมีซี่หรือรูขนาดกว้างเกินไป

ภาพที่ 4.20 พื้นผิวทางเดินไม่เรียบเนื่องจากต้นไม้ที่รากต้นขนาดใหญ่โผล่พื้นผิวทางเดิน

ที่จอดรถ

จากการสำรวจพบว่า ทางวัดไม่มีการตีช่องจอดรถไว้ชัดเจน และจากการสังเกตพบว่าผู้นำรถมามักจะจอดรถไว้บริเวณหน้าวัดติดกับลานอเนกประสงค์ และบริเวณที่มีหลังคาคลุมหรือมีต้นไม้ร่มเงา

2) อาคารและสิ่งก่อสร้าง

ห้องน้ำ

จากการสำรวจพบว่า บริเวณลานอเนกประสงค์มีห้องน้ำสำหรับบุคคลทั่วไป เป็นห้องเรียงแถวจำนวน 8 ห้อง แยกหญิง-ชาย โดยมีทั้งโถ้วมชนิดนั่งยองราดน้ำและแบบชักโครก ใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้องที่ลื่นและมีสภาพค่อนข้างสกปรก

ภาพที่ 4.21 ห้องน้ำสำหรับบุคคลทั่วไป

บันไดและทางลาด

จากการสำรวจพบว่า บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชัน แต่มีราวจับช่วยพยุงตัว และใช้วัสดุพื้นผิวเป็นหินขัดไม่มีจุกบันไดกันลื่น และบันไดบางจุดไม่มีจุกบันไดกันลื่นและไม่มีราวจับช่วยพยุงตัว และไม่พบทางลาดบริเวณที่มีการเปลี่ยนระดับของพื้นที่

ภาพที่ 4.22 บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชัน

จากการสังเกตพบว่า ผู้สูงอายุมาปฏิบัติธรรมอยู่บริเวณชั้นล่างของศาลาการเปรียญ และทางวัดยังจัดเก้าอี้ไว้ให้บริการแก่ผู้สูงอายุอีกด้วย

ภาพที่ 4.23 ผู้สูงอายุมาปฏิบัติธรรมบริเวณชั้นล่างของศาลาการเปรียญ

3) งานระบบ

ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง

จากการสำรวจพบว่า มีการให้แสงสว่างภายนอกอาคารเพียงพอในช่วงเวลากลางคืน

ระบบระบายน้ำ

จากการสำรวจพบว่า รางระบายน้ำที่มีฝาปิดมีแนวของรางขวางกับแนวทางเดินแต่มีฝาปิดเป็นตะแกรงมีซี่หรือรูขนาดกว้างเกินไป

4) พืชพรรณ

จากการสำรวจสวนและสภาพแวดล้อม รวมถึงบรรยากาศภายในวัดพบว่า มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความร่มรื่นจากต้นไม้ใหญ่ มีสวนหย่อมพบได้ตามจุดต่างๆ ภายในวัด นอกจากนี้ยังมีสวนสมุนไพรที่ทางวัดจัดไว้เพื่อให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชนที่เข้ามาในวัดอีกด้วย

แต่ในบริเวณด้านหน้าวัดยังขาดความร่มรื่น ทำให้มีสภาพอากาศที่ร้อนและไม่สบายในการใช้งานพื้นที่

จากการศึกษาพืชพรรณที่พบในวัดเวฬุวนารามพบว่า ส่วนใหญ่เลือกใช้ไม้ยืนต้น เช่น โพธิ์ ไทร สาละลังกา พญาสัตบรรณ มีการใช้ไม้พุ่มในสวนหย่อม เช่น ชาฮกเกี้ยน โมก ลั่นมังกกร สาวนัวย ประแพ่ง และมีใช้ไม้เลื้อยคือ การเวก ปลูกคลุมขึ้นไปบนโครงสร้างเพื่อให้ร่มเงา

ภาพที่ 4.24 (ซ้าย) สวนหย่อมที่พบในวัด (ขวา) บรรยากาศร่มรื่นจากต้นไม้ใหญ่

ภาพที่ 4.25 บริเวณด้านหน้าวัดชาตความร่มรื่น

5) เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร

ป้ายและสัญลักษณ์

จากการสำรวจการใช้ป้ายและสัญลักษณ์ภายในพื้นที่วัดพบว่า มีป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด โดยวางไว้ในตำแหน่งหน้าวัดที่มองเห็นชัดเจน มีป้ายคำสอนต่างๆ ติดตั้งอยู่ทั่วบริเวณวัด แต่ไม่พบเครื่องหมายแสดงทางไปสู่อุปัชฌาย์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก มีเพียงป้ายแสดงทิศทางไปยังอาคารต่างๆ และทางไปห้องน้ำเท่านั้น

ภาพที่ 4.26 (ซ้าย) ป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด (ขวา) ป้ายแสดงทิศทางไปยังอาคารต่างๆ

โต๊ะและม้านั่ง

จากการสำรวจพบว่า มีโต๊ะสนาม ม้านั่งหินขัดทั้งแบบมีพนักพิงและไม่มีพนักพิง ซึ่งม้านั่งมีความสูง 40 ซม. มีพนักพิงรองรับหลัง ส่วนโต๊ะสนามมีความสูง 70 ซม. ซึ่งสภาพของโต๊ะสนาม ม้านั่งหินขัดที่มีอยู่มีทั้งสภาพสมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ทำให้ไม่สามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ และยังพบว่าม้านั่งบางส่วนวางไว้ตามด้านข้างอาคารต่างๆ ซึ่งขาดร่มเงา ทำให้ไม่มีคนใช้งาน

ภาพที่ 4.27 (ซ้าย) โต๊ะและม้านั่งมีสภาพไม่สมบูรณ์ (ขวา) ตำแหน่งที่จัดม้านั่งไว้ขาดร่มเงา

ถึงขยะ

จากการสำรวจพบว่า มีถึงขยะพลาสติกวางไว้ตามจุดต่างๆ ทั่วบริเวณวัดอย่างเพียงพอ ทำให้บริเวณวัดมีความสะอาด ไม่มีปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย

4.2.4 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารวัด

จากการสัมภาษณ์พระครูวิจิตรธรรมานุสิฐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเวฬุวนาราม สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1) ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดในปัจจุบันสำหรับผู้สูงอายุ

มีความคิดเห็นสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดในปัจจุบันมีความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุอยู่แล้วเนื่องจากวัดนี้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง จึงมีการพัฒนาวัดให้มีบรรยากาศที่สงบและร่มรื่น

ความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

มีความคิดเห็นว่สิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่สมบูรณ์ดีนัก ยังขาดห้องน้ำไว้อำนวยความสะดวกแก่สำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

นโยบายและแผนงานด้านการพัฒนาพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

ทางวัดไม่มีนโยบายโดยเฉพาะ มีเพียงนโยบายที่จะทำห้องน้ำเพิ่ม ปรับปรุงทางเดินภายในวัดให้เรียบไม่ขรุขระ และทำสวนธรรมะ ซึ่งทางวัดจะเน้นการให้บริการแก่ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ทางวัดต้องการให้วัดเป็นที่พึ่งทางใจให้กับทุกคน ให้การสงเคราะห์แก่สาธุชนทั้งคนชรา เด็กและผู้ใหญ่ซึ่งไร้ที่พึ่งพิง

4.2.5 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่วัดเวฬุวนารามจำนวน 25 คน สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไป

เพศและช่วงอายุ

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ เป็นเพศหญิง 16 คน คิดเป็นร้อยละ 64 เป็นเพศชาย 9 คน คิดเป็นร้อยละ 36 โดยผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปีมีจำนวนมากที่สุดคือ 21 คน คิดเป็นร้อยละ 84 รองลงมาคือผู้สูงอายุในช่วงอายุ 70-79 ปีมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 12 และผู้สูงอายุในช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไปมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4

ตารางที่ 4.13 เพศและช่วงอายุ

ช่วงอายุ	เพศ					
	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
60-69 ปี	9	36	12	48	21	84
70-79 ปี	0	0	3	12	3	12
80 ปีขึ้นไป	0	0	1	4	1	4
รวม	9	36	16	64	25	100

ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม

มีผู้สูงอายุที่แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24 มีผู้สูงอายุที่เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ 19 คน คิดเป็นร้อยละ 76

ตารางที่ 4.14 ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม

ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม	จำนวน	ร้อยละ
แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้	6	24
เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้	19	76
รวม	25	100

ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย

มีผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาในการทำงานของร่างกาย 17 คน คิดเป็นร้อยละ 68 มีปัญหาในการมองเห็น 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือ ตามัว 1 คน (ร้อยละ 4) และมองเห็นไม่ชัด 1 คน (ร้อยละ 4) มีปัญหาในการเคลื่อนไหว 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือ ปัญหาการลุก 2 คน (ร้อยละ 8) และมีปัญหาในการขับถ่าย 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือ กลั้นปัสสาวะไม่อยู่ 1 คน (ร้อยละ 4) ท้องเสียบ่อย 1 คน (ร้อยละ 4) ท้องผูก 1 คน (ร้อยละ 4) และปัสสาวะเล็ด 1 คน (ร้อยละ 4)

ตารางที่ 4.15 ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย

ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย	จำนวน	ร้อยละ	ลักษณะที่เกิดขึ้น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีปัญหา	17	68			
ปัญหาในการมองเห็น	2	8	ตามัว	1	4
			มองเห็นไม่ชัด	1	4
ปัญหาในการเคลื่อนไหว	2	8	การลุก	2	8
ปัญหาในการขยับถ่าย	4	16	การกลืนปัสสาวะหรืออุจจาระไม่อยู่	1	4
			ท้องเสียบ่อยๆ	1	4
			ท้องผูก	1	4
			ปัสสาวะเล็ด	1	4
รวม	25	100			

สภาพจิตใจในปัจจุบัน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุขดีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40 รู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์ 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48 และมีความสุขทางใจ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 12 ซึ่งมีสาเหตุเพราะรู้สึกเหงา 1 คน (ร้อยละ 4) และรู้สึกไม่สบายใจจากเรื่องครอบครัว/ลูกหลาน 2 คน (ร้อยละ 8)

ตารางที่ 4.16 สภาพจิตใจในปัจจุบัน

สภาพจิตใจในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ	สาเหตุ	จำนวน	ร้อยละ
มีความสุขดี	10	40			
รู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์	12	48			
มีความสุขทางใจ	3	12	รู้สึกเหงา	1	4
			รู้สึกไม่สบายใจจากเรื่องครอบครัว/ลูกหลาน	2	8
รวม	25	100			

เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพจิตใจที่ดีขึ้นหลังมาใช้พื้นที่วัดจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24 และมีสภาพจิตใจเหมือนเดิม 19 คน คิดเป็นร้อยละ 76

ตารางที่ 4.17 เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด

เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
ดีขึ้น	6	24
เหมือนเดิม	19	76
รวม	25	100

2) ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการใช้พื้นที่วัด

วิธีการเดินทางมาที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางมาเองจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 92 ซึ่งมาด้วยการเดิน 2 คน (ร้อยละ 8) รถจักรยานยนต์ 1 คน (ร้อยละ 4) รถยนต์ 5 คน (ร้อยละ 20) รถโดยสารประจำทาง 15 คน (ร้อยละ 60) และมีผู้สูงอายุที่มีคนพามา 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8 ซึ่งมาด้วยรถยนต์ 2 คน (ร้อยละ 8)

ตารางที่ 4.18 วิธีการเดินทางมาที่วัด

วิธีการเดินทางมาที่วัด	จำนวน	ร้อยละ	มาด้วย	จำนวน	ร้อยละ
มาเอง	23	92	การเดิน	2	8
			รถจักรยานยนต์	1	4
			รถยนต์	5	20
			รถโดยสารประจำทาง	15	60
มีคนพามา	2	8	รถยนต์	2	8
รวม	25	100			

อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ

ผู้สูงอายุทั้งหมดจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุภายนอกอาคาร

ตารางที่ 4.19 อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ

อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุ	25	100
รวม	25	100

3) ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพอใจต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอยู่แล้วจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และมีผู้สูงอายุที่ยังไม่มีความพอใจจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 20

ตารางที่ 4.20 ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
มีความพอใจ	20	80
ไม่มีความพอใจ	5	20
รวม	25	100

ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่มี ความพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันอยู่แล้วจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 52 และมีผู้สูงอายุที่มีความพอใจจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48

ตารางที่ 4.21 ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
มีความพอใจ	12	48
ไม่มีความพอใจ	13	52
รวม	25	100

กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุทั้งหมดจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ไม่มีความคิดเห็น

ตารางที่ 4.22 กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีความคิดเห็น	25	100
รวม	25	100

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องของจำนวนห้องน้ำไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 38.46 รองลงมาคือ ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 23.08 ขนาดพื้นที่ไม่เพียงพอในการทำกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 23.08 และพื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 15.38 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.23 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
ขนาดพื้นที่ไม่เพียงพอในการทำกิจกรรม	3	23.08
พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ	2	15.38
จำนวนห้องน้ำไม่เพียงพอ	5	38.46
ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	3	23.08
รวม	13	100

สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้เพิ่มเพิ่มเติมต้นไม้ให้ร่มเงา คิดเป็นร้อยละ 38.46 รองลงมาคือ เพิ่มจำนวนห้องน้ำให้เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 26.92 เพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 15.38 เพิ่มที่จอดรถให้เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 11.54 และเพิ่มที่นั่งใต้ต้นไม้ คิดเป็นร้อยละ 7.69

ตารางที่ 4.24 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องสิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
เพิ่มที่จอดรถให้เพียงพอ	3	11.54
เพิ่มต้นไม้ให้ร่มเงา	10	38.46
เพิ่มที่นั่งใต้ต้นไม้	2	7.69
เพิ่มจำนวนห้องน้ำให้เพียงพอ	7	26.92
เพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	4	15.38
รวม	26	100

4.3 กรณีตัวอย่างวัดพรหมวงศาราม

4.3.1 ข้อมูลทั่วไป

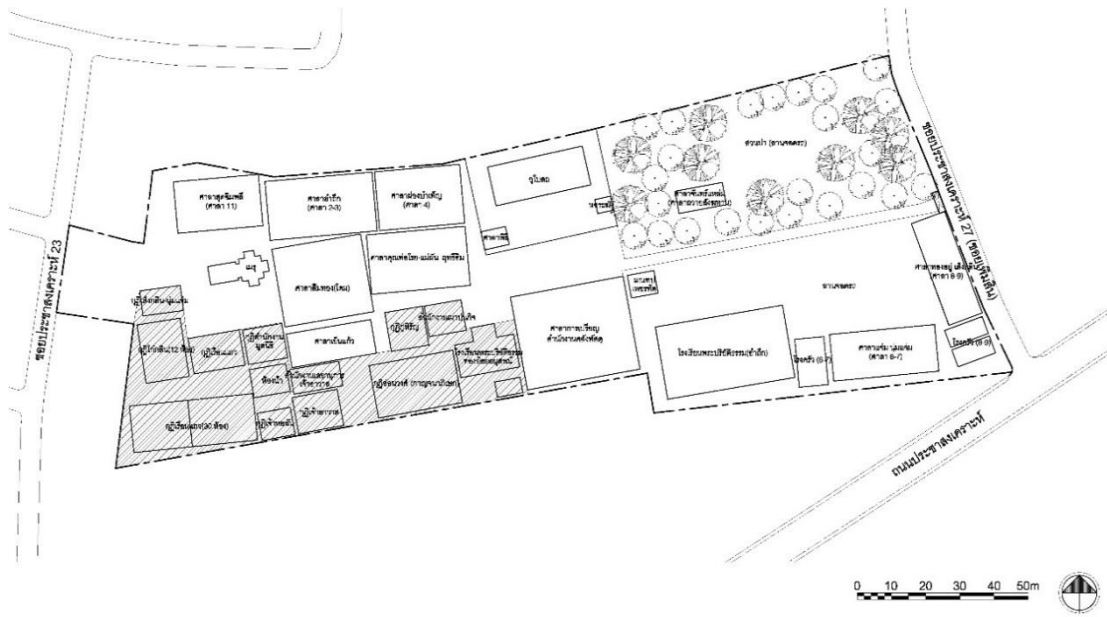
- 1) ชื่อวัด วัดพรหมวงศาราม
- 2) ที่ตั้ง เลขที่ 41 ซอย 27(เพิ่มสิน) ถนนประชาสงเคราะห์ แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร
- 3) ขนาด เนื้อที่ 12 ไร่ 3 งาน 17 ตารางวา
- 4) อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดชุมชนวัดพรหมวงศาราม
ทิศใต้	ติดชุมชนวัดพรหมวงศาราม
ทิศตะวันออก	ติดซอยประชาสงเคราะห์ 27 (ซอยเพิ่มสิน)
ทิศตะวันตก	ติดซอยประชาสงเคราะห์ 23
- 5) ผังแสดงที่ตั้งวัด

ภาพที่ 4.28 ผังที่ตั้งวัดพรหมวงศาราม

6) ผังบริเวณวัด

ภาพที่ 4.29 ผังบริเวณวัดพรหมวงศาราม

ภาพที่ 4.30 (ซ้าย) บริเวณวัดพรหมวงศาราม 1 (ขวา) บริเวณวัดพรหมวงศาราม 2

7)	จำนวนผู้ที่มาวัดเฉลี่ยต่อวัน	
	วันธรรมดา	จำนวน 200 คน
	วันพระ	จำนวน 500 คน
	วันเสาร์-อาทิตย์	จำนวน 500 คน
	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	จำนวน 1,000 คน
8)	ในวันที่มีจำนวนผู้ที่มาวัดมากที่สุด	จำนวน 2,000 คน
9)	จำนวนผู้สูงอายุที่มาวัดเฉลี่ยต่อวัน	
	วันธรรมดา	จำนวน 100 คน
	วันพระ	จำนวน 200 คน
	วันเสาร์-อาทิตย์	จำนวน 200 คน
	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	จำนวน 400 คน
10)	ในวันที่มีจำนวนผู้สูงอายุที่มาวัดมากที่สุด	จำนวน 400 คน
11)	อุบัติเหตุภายนอกอาคารที่เคยเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	
	- ลื่นล้มบริเวณห้องน้ำ และหกล้มที่ลานวัด	
12)	กิจกรรมหรือโครงการในอนาคตที่รองรับการใช้งานของผู้สูงอายุ	
	- ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ 5 ธันวาคมหาราช และ 12 สิงหาคมหาราชินี	

4.3.2 ข้อมูลลักษณะการใช้พื้นที่วัดของผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ทำในวันธรรมดา

- 1) กิจกรรม : ทำบุญ ถวายสังฆทาน
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 08.00-17.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาถวายสังฆทาน
- 1) กิจกรรม : งานศพ
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 13.00-17.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาบำเพ็ญกุศล, เมรุ

กิจกรรมที่ทำในวันพระ

- 1) กิจกรรม : ทำบุญตักบาตร
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-9.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ
- 2) กิจกรรม : ฟังเทศน์ ฟังธรรม ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 09.00-11.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ

กิจกรรมที่ทำในวันเสาร์-อาทิตย์

- 1) กิจกรรม : ทำบุญ ถวายสังฆทาน
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 08.00-17.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาถวายสังฆทาน

- 2) กิจกรรม : ฟังเทศน์ ฟังธรรม ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 09.00-11.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ
- 3) กิจกรรม : งานบวช (ไม่มีการแห่)
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-12.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : อุโบสถ
- 4) กิจกรรม : งานศพ
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 13.00-19.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาบำเพ็ญกุศล, เมรุ
- 5) กิจกรรม : ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุของ กศน.
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : ไม่แน่นอน
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : โรงเรียนพระปริยัติธรรม

กิจกรรมที่ทำในวันสำคัญทางศาสนาและประเพณี

- 1) กิจกรรม : ทำบุญตักบาตร
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-9.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ
- 3) กิจกรรม : ฟังเทศน์ ฟังธรรม ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 09.00-11.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ
- 3) กิจกรรม : เวียนเทียน
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 19.00-21.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : อุโบสถ

พื้นที่หรือสถานที่ที่มีการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุจำนวนมากและบ่อยครั้ง คือ บริเวณศาลาการเปรียญและศาลาถวายสังฆทาน ตามลำดับ

4.3.3 ข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด

จากการสังเกตและสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัดพรหมวงศาราม โดยเฉพาะในบริเวณที่มีการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุจำนวนมากและบ่อยครั้ง สามารถสรุปรายละเอียดแต่ละหมวดหมู่ได้ดังต่อไปนี้

1) ทางสัญจรและที่จอดรถ

ถนน

จากการสำรวจพบว่า ถนนมีระบบการสัญจรเป็นระบบเดินรถสองทาง ทางเข้าออกใช้ประตูเดียวกัน พื้นผิวถนนเป็นคอนกรีตปะด้วยยางมะตอยมีสภาพขรุขระ และไม่มีสิ่งกีดขวางที่เป็นอันตราย

ภาพที่ 4.32 ถนนมีสภาพขรุขระ

ทางเดิน

จากการสำรวจพบว่า มีการใช้พื้นผิวถนนเป็นทางเดินเท้า พื้นผิวทางเดินบางจุดมีความต่างระดับเสี่ยงต่อการสะดุดหกล้ม

ภาพที่ 4.33 พื้นผิวทางเดินมีความต่างระดับเสี่ยงต่อการสะดุดหกล้ม

ที่จอดรถ

จากการสำรวจพบว่า มีการตีช่องจอดรถไว้ชัดเจน จากการสังเกตพบว่า มีผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็นนั่งรถยนต์มากับลูกหลานและใช้ที่จอดรถที่เดียวกับบุคคลทั่วไป

2) อาคารและสิ่งก่อสร้าง

ห้องน้ำ

จากการสังเกตพบว่า ผู้สูงอายุมาปฏิบัติธรรมบนชั้นสองของศาลาการเปรียญ จึงเลือกใช้ห้องน้ำที่อยู่ในศาลาการเปรียญซึ่งใกล้กับบริเวณที่มีการใช้พื้นที่มากที่สุด ส่วนห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุที่ทางวัดจัดไว้ให้จำนวน 1 ห้อง มีลักษณะไม่ตรงตามเกณฑ์ทั้งเรื่องของตำแหน่งของห้องน้ำ สุขภัณฑ์ และอุปกรณ์ในห้องน้ำ การเตือนภัย โดยเฉพาะเรื่องของตำแหน่งที่อยู่ไกลประมาณ 50 เมตรจากศาลาการเปรียญจึงไม่ค่อยมีผู้สูงอายุไปใช้มากนัก

บันไดและทางลาด

จากการสำรวจพบว่า บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชัน และยังใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้อง แต่มีจุ่มกบันไดกันลื่น จากการสังเกตพบว่า ผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรมบนศาลาการเปรียญ เป็นผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองในการเดินขึ้นลงบันไดศาลาการเปรียญได้ และทางวัดยังจัดเก้าอี้ไว้ให้บริการแก่ผู้สูงอายุอีกด้วย

ภาพที่ 4.34 บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชัน

ภาพที่ 4.35 ผู้สูงอายุมาปฏิบัติธรรมบนศาลาการเปรียญ

บันไดบางจุดไม่มีจุ่มกบันไดกันลื่นและไม่มียารวจับช่วยพยุงตัว และไม่พบทางลาดบริเวณที่มีการเปลี่ยนระดับของพื้นที่

3) งานระบบ

ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง

จากการสำรวจพบว่า มีการให้แสงสว่างภายนอกอาคารเพียงพอในช่วงเวลากลางคืน

ระบบระบายน้ำ

จากการสำรวจพบว่า จากการสำรวจพบว่า มีรางระบายน้ำ คสล. แนวของรางขนานกับแนวทางเดิน มีฝาท่อทั้งที่เป็นคอนกรีตและที่เป็นตะแกรงซึ่งมีซี่หรือรูขนาดกว้างเกินไป

4) พืชพรรณ

จากการสำรวจสวนและสภาพแวดล้อม รวมถึงบรรยากาศภายในวัดพบว่า มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความร่มรื่นดี ทางวัดมีสวนพักผ่อนที่สามารถเดินเข้าไปชมสวนได้ซึ่งเป็นสวนที่เล่าถึงพุทธประวัติ อีกทั้งยังมีสระน้ำและน้ำตก ช่วยทำให้รู้สึกเย็นสบาย ผ่อนคลาย แต่มีที่นั่งพักผ่อนค่อนข้างน้อย จากการสังเกตจะพบว่า มีผู้สูงอายุมานั่งคุยกันบริเวณหน้าศาลาถวายสังฆทาน ซึ่งมีที่นั่งยาวและมีต้นไม้ให้ร่มเงา

จากการศึกษาพืชพรรณที่พบในวัดพรหมวงศารามพบว่า ส่วนใหญ่เลือกใช้ไม้ยืนต้น เช่น โพธิ์ ทุกวาง สาละลังกา พิกุล ประดู่ ราชพฤกษ์ ชมพูพันธุ์ทิพย์ ลีลาวดี และมีการใช้ไม้พุ่มตามทางแวนเดิน เช่น ชาฮกเกี้ยน และมีไม้พุ่มในสวนหย่อม เช่น โมก โกสน ลั่นกระบือ อีกทั้งยังมีการใช้ไม้เลื้อยคือ การเวก ปลูกคลุมขึ้นไปบนโครงสร้างเพื่อให้ร่มเงา

ภาพที่ 4.36 สวนพักผ่อนมีสระน้ำและน้ำตกช่วยให้รู้สึกเย็นสบายผ่อนคลาย

ภาพที่ 4.37 บรรยากาศบริเวณหน้าศาลาถวายสังฆทานที่มีที่นั่งได้ร่มไม้

5) เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร

ป้ายและสัญลักษณ์

จากการสำรวจการใช้ป้ายและสัญลักษณ์ภายในพื้นที่วัดพบว่า ทางวัดมีป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด แต่ไม่มีป้ายแสดงทิศทางไปยังอาคารและอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ มีเพียงป้ายแสดงทางไปสุขาเท่านั้น

ภาพที่ 4.38 (ซ้าย) ป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด (ขวา) ป้ายแสดงทางไปสุขา

โต๊ะและม้านั่ง

จากการสำรวจพบว่า ทางวัดไม่มีโต๊ะและม้านั่งจัดเตรียมไว้ รวมถึงไม่มีที่นั่งพักเป็นระยะตามทางเดิน ทำให้ต้องนั่งตามขอบทางเดิน

ถังขยะ

จากการสำรวจพบว่า มีถังขยะพลาสติกวางไว้ตามจุดต่างๆ ทั่วบริเวณวัดอย่างเพียงพอ ทำให้บริเวณวัดมีความสะอาด ไม่มีปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย

4.3.4 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารวัด

จากการสัมภาษณ์พระราชปริยัติกิจ (ผล ผลิตถมโม) เจ้าอาวาสวัดพรหมวงศาราม สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1) ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดในปัจจุบันสำหรับผู้สูงอายุ

มีความคิดเห็นที่เห็นว่าสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดในปัจจุบันมีความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุอยู่แล้ว มีการจัดพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนเรียบร้อยดี

ความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

มีความคิดเห็นที่เห็นว่าสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสมดีทั้งห้องสุขาและที่พักค้างคืนสำหรับผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรม

นโยบายและแผนงานด้านการพัฒนาพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

ทางวัดไม่มีนโยบายโดยเฉพาะ มีเพียงการจัดเตรียมเก้าอี้ไว้อำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรมบริเวณศาลาการเปรียญ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

อยากเพิ่มต้นไม้บริเวณรอบอุโบสถเพื่อให้เกิดความร่มรื่น และต้องการให้ทางการควรเข้ามาช่วยเหลือในด้านการอำนวยความสะดวก เช่น ให้บริการในการเดินทางไปวัดหรือกลับบ้านหลังจากเสร็จงานจากทางวัด

4.3.5 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ใช้พื้นที่วัดพรหมวงศารามจำนวน 25 คน สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไป

เพศและช่วงอายุ

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ เป็นเพศหญิง 15 คน คิดเป็นร้อยละ 60 เป็นเพศชาย 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40 โดยผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปีมีจำนวนมากที่สุดคือ 21 คน คิดเป็นร้อยละ 84 รองลงมาคือผู้สูงอายุในช่วงอายุ 70-79 ปีมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16

ตารางที่ 4.25 เพศและช่วงอายุ

ช่วงอายุ	เพศ					
	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
60-69 ปี	10	40	11	44	21	84
70-79 ปี	0	0	4	16	4	16
รวม	10	40	15	60	25	100

ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม

มีผู้สูงอายุที่แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48 มีผู้สูงอายุที่เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ 7 คน คิดเป็นร้อยละ 28 และมีผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8

ตารางที่ 4.26 ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม

ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม	จำนวน	ร้อยละ
แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้	12	48
เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้	7	28
ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง	2	8
รวม	25	100

ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย

มีผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาในการทำงานของร่างกาย 17 คน คิดเป็นร้อยละ 68 มีปัญหาในการมองเห็น 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือ มองเห็นไม่ชัด 1 คน (ร้อยละ 4) มีปัญหาในการเคลื่อนไหว 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือการเดิน 3 คน (ร้อยละ 12) การลุก 2 คน (ร้อยละ 8) และท่าเดินผิดปกติ 1 คน (ร้อยละ 4) และปัญหาในการขับถ่าย 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4 โดยมีอาการปัสสาวะเล็ด 1 คน (ร้อยละ 4)

ตารางที่ 4.27 ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย

ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย	จำนวน	ร้อยละ	ลักษณะที่เกิดขึ้น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีปัญหา	17	68			
ปัญหาในการมองเห็น	1	4	มองเห็นไม่ชัด	1	4
ปัญหาในการเคลื่อนไหว	6	24	การเดิน	3	12
			การลุก	2	8
			ท่าเดินผิดปกติ	1	4
ปัญหาในการขยับถ่าย	1	4	ปัสสาวะเล็ด	1	4
รวม	25	100			

สภาพจิตใจในปัจจุบัน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุขดีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 80 รู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16 และมีความทุกข์ทางใจ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4

ตารางที่ 4.28 สภาพจิตใจในปัจจุบัน

สภาพจิตใจในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
มีความสุขดี	20	80
รู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์	4	16
มีความทุกข์ทางใจ	1	4
รวม	25	100

เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพจิตใจที่ดีขึ้นหลังมาใช้พื้นที่วัดจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และมีสภาพจิตใจเหมือนเดิม 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40

ตารางที่ 4.29 เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด

เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
ดีขึ้น	15	60
เหมือนเดิม	10	40
รวม	25	100

2) ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการใช้พื้นที่วัด

วิธีการเดินทางมาที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางมาเองจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 88 ซึ่งมาด้วยการเดิน 12 คน (ร้อยละ 48) ด้วยรถจักรยานยนต์ 7 คน (ร้อยละ 28) และรถโดยสารประจำทาง 3 คน (ร้อยละ 12) มีผู้สูงอายุที่มีคนพามา 3 คน คิดเป็นร้อยละ 12 ซึ่งมาด้วยรถจักรยานยนต์ 2 คน (ร้อยละ 8) และรถโดยสารประจำทาง 1 คน (ร้อยละ 4)

ตารางที่ 4.30 วิธีการเดินทางมาที่วัด

วิธีการเดินทางมาที่วัด	จำนวน	ร้อยละ	มาด้วย	จำนวน	ร้อยละ
มาเอง	22	88	การเดิน	12	48
			รถจักรยานยนต์	7	28
			รถยนต์	0	0
			รถโดยสารประจำทาง	3	12
มีคนพามา	3	12	รถจักรยานยนต์	2	8
			รถยนต์	0	0
			รถโดยสารประจำทาง	1	4
รวม	25	100			

อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 92 ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุภายนอกอาคาร ส่วนผู้สูงอายุจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4 เคยลื่นล้มบริเวณห้องน้ำของวัดเนื่องจากวัสดุพื้นผิวที่ลื่น และมีผู้สูงอายุจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4 ที่เคยสะดุดหกล้มบริเวณทางเดินเนื่องจากพื้นผิวทางเดินไม่เรียบ

ตารางที่ 4.31 อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ

อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุ	23	92
หกล้มบริเวณทางเดิน	1	4
ลื่นล้มบริเวณห้องน้ำ	1	4
รวม	25	100

3) ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพอใจต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอยู่แล้วจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 64 และมีผู้สูงอายุที่ยังไม่มีความพอใจจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 36

ตารางที่ 4.32 ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
มีความพอใจ	16	64
ไม่มีความพอใจ	9	36
รวม	25	100

ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันอยู่แล้วจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 88 และมีผู้สูงอายุที่ไม่มีความพอใจจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 12

ตารางที่ 4.33 ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
มีความพอใจ	22	88
ไม่มีความพอใจ	3	12
รวม	25	100

กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีความคิดเห็นจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 84 และมีผู้สูงอายุที่อยากให้มีพื้นที่เดินจงกรมจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16

ตารางที่ 4.34 กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
อยากให้มีพื้นที่เดินจงกรม	4	16
ไม่มีความคิดเห็น	21	84
รวม	25	100

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องของขนาดพื้นที่ไม่เพียงพอในการทำกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 57.14 รองลงมาคือ พื้นผิวห้องน้ำส้วม คิดเป็นร้อยละ 28.57 และพื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 14.29

ตารางที่ 4.35 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
ขนาดพื้นที่ไม่เพียงพอในการทำกิจกรรม	4	57.14
พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ	1	14.29
พื้นผิวห้องน้ำส้วม	2	28.57
รวม	7	100

สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้ปรับปรุงพื้นผิวห้องน้ำไม่ให้ลื่น คิดเป็นร้อยละ 66.67 และเพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 33.33

ตารางที่ 4.36 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องสิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
เพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	1	33.33
ปรับปรุงพื้นผิวห้องน้ำไม่ให้ลื่น	2	66.67
รวม	3	100

4.4 กรณีตัวอย่างวัดสุวรรณประสิทธิ์

4.4.1 ข้อมูลทั่วไป

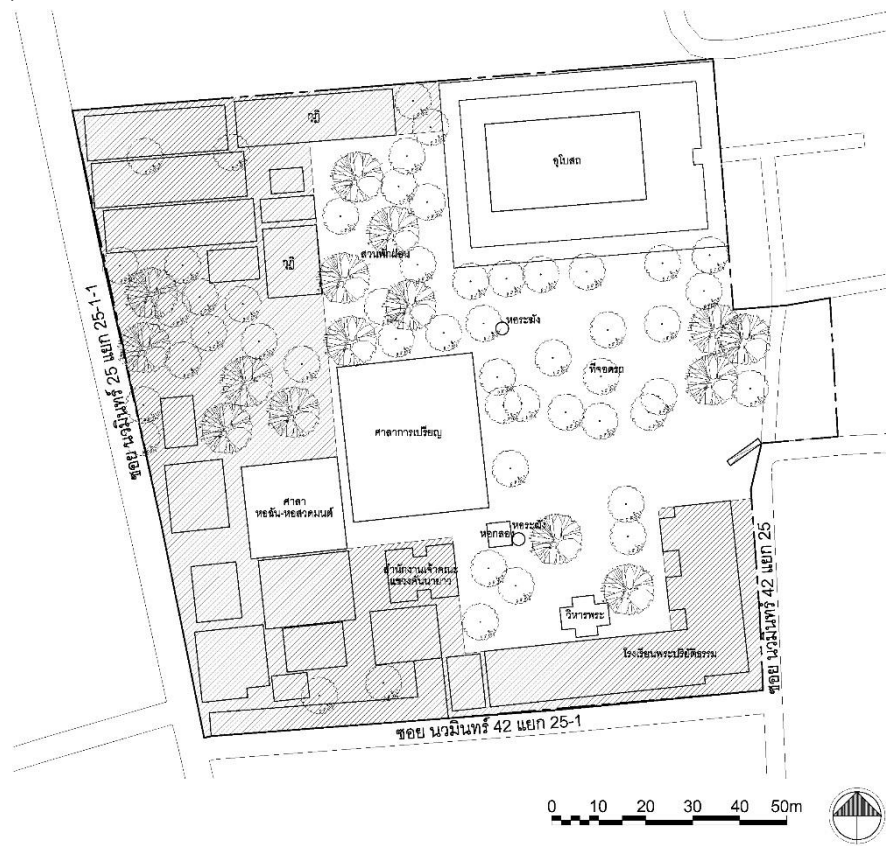
- 1) ชื่อวัด วัดสุวรรณประสิทธิ์
- 2) ที่ตั้ง เลขที่ 31/2 หมู่ 13 ซอยนวมินทร์ 42 แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร
- 3) ขนาด เนื้อที่ 12 ไร่
- 4) อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดหมู่บ้านสวนนวมินทร์
ทิศใต้	ติดซอยนวมินทร์ 42 แยก 25-1
ทิศตะวันออก	ติดชุมชนวัดสุวรรณประสิทธิ์
ทิศตะวันตก	ติดซอยนวมินทร์ 42 แยก 25-1-1
- 5) ผังแสดงที่ตั้งวัด

ภาพที่ 4.39 ผังที่ตั้งวัดสุวรรณประสิทธิ์

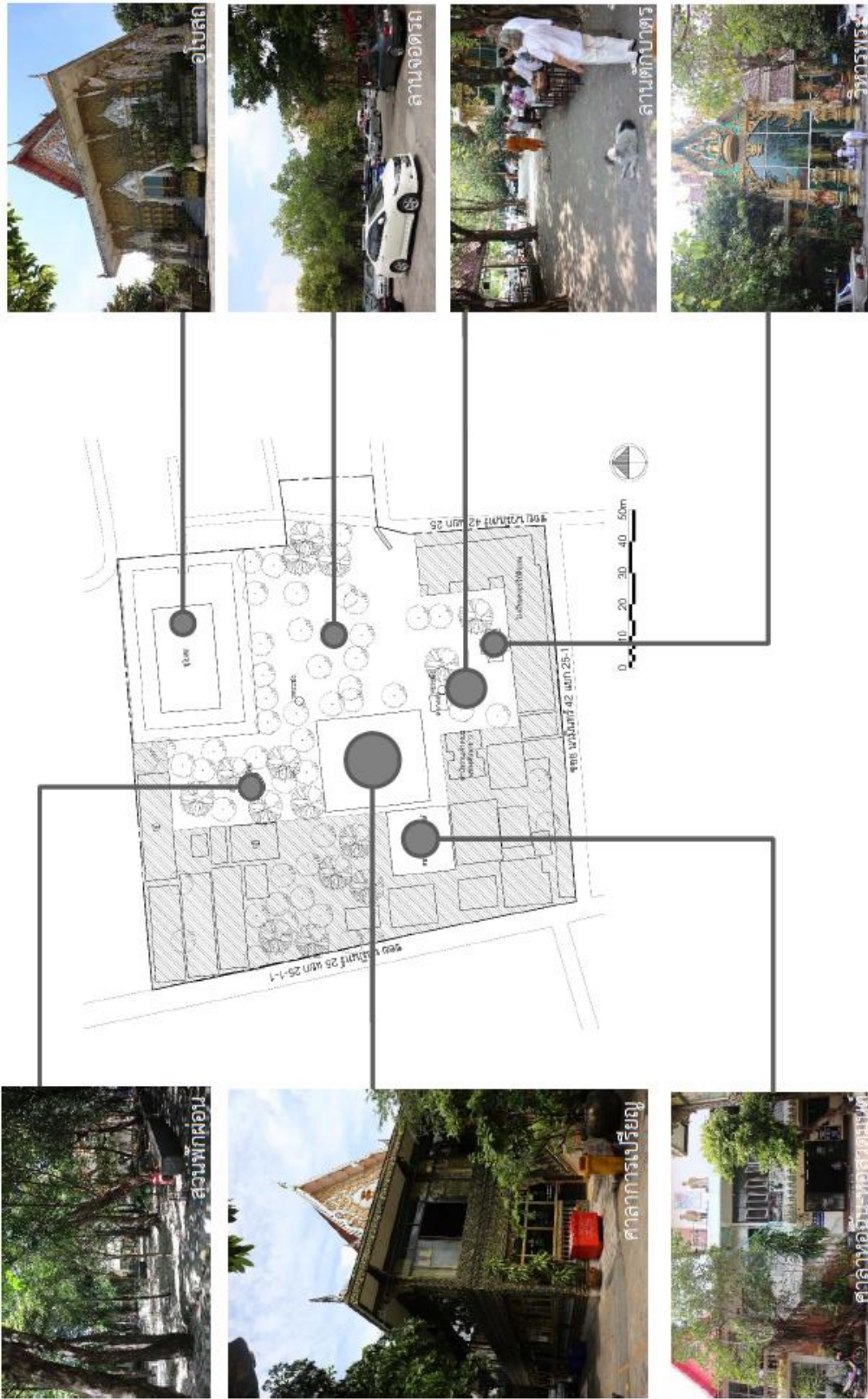
6) ผังบริเวณวัด

ภาพที่ 4.40 ผังบริเวณวัดสุวรรณประสิทธิ์

ภาพที่ 4.41 (ซ้าย) บริเวณวัดสุวรรณประสิทธิ์ 1 (ขวา) บริเวณวัดสุวรรณประสิทธิ์

ภาพที่ 4.42 บรรยากาศบริเวณพื้นที่วัดสุวารณประสิทธิ์

7)	จำนวนผู้ที่มาวัดเฉลี่ยต่อวัน	
	วันธรรมดา	จำนวน 30 คน
	วันพระ	จำนวน 100 คน
	วันเสาร์-อาทิตย์	จำนวน 50 คน
	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	จำนวน 700 คน
8)	ในวันที่มีจำนวนผู้ที่มาวัดมากที่สุด	จำนวน 1,000 คน
9)	จำนวนผู้สูงอายุที่มาวัดเฉลี่ยต่อวัน	
	วันธรรมดา	จำนวน 10 คน
	วันพระ	จำนวน 50 คน
	วันเสาร์-อาทิตย์	จำนวน 30 คน
	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	จำนวน 300 คน
10)	ในวันที่มีจำนวนผู้สูงอายุที่มาวัดมากที่สุด	จำนวน 500 คน
11)	อุบัติเหตุภายนอกอาคารที่เคยเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	
	- หกล้มบริเวณทางเดิน ลื่นล้มบริเวณห้องน้ำ	
12)	กิจกรรมหรือโครงการในอนาคตที่รองรับการใช้งานของผู้สูงอายุ	
	- สถานที่ปฏิบัติธรรม	

4.4.2 ข้อมูลลักษณะการใช้พื้นที่วัดของผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ทำในวันธรรมดา

- 1) กิจกรรม : ทำบุญตักบาตร
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-11.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ลานตักบาตร
- 2) กิจกรรม : ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 08.00-20.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ
- 3) กิจกรรม : พักค้างคืน (สำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม)
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 05.00-21.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาหอฉัน-หอสวดมนต์

กิจกรรมที่ทำในวันพระ

- 1) กิจกรรม : ทำบุญตักบาตร
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-11.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ลานตักบาตร
- 2) กิจกรรม : ฟังเทศน์ ฟังธรรม
 ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 09.00-10.00 น.
 พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ
- 3) กิจกรรม : ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 08.00-20.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ

- 4) กิจกรรม : พักค้างคืน (สำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม)

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 05.00-21.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาหอฉัน-หอสวดมนต์

กิจกรรมที่ทำในวันเสาร์-อาทิตย์

- 1) กิจกรรม : ทำบุญตักบาตร

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-11.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ลานตักบาตร

- 2) กิจกรรม : ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เติมน้ำมัน

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 08.00-20.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ

- 3) กิจกรรม : ขบวนแห่ (แห่นาค กฐิน ผ้าป่า)

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-12.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : อุโบสถ

- 4) กิจกรรม : พักค้างคืน (สำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม)

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 05.00-21.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาหอฉัน-หอสวดมนต์

กิจกรรมที่ทำในวันสำคัญทางศาสนาและประเพณี

- 1) กิจกรรม : ทำบุญตักบาตร

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 07.00-11.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ลานตักบาตร

- 2) กิจกรรม : ฟังเทศน์ ฟังธรรม

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 09.00-10.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาการเปรียญ

- 3) กิจกรรม : ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ เติมน้ำมัน

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 08.00-20.00 น.

- 4) กิจกรรม : เวียนเทียน

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 19.30-20.30 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : อุโบสถ

- 5) กิจกรรม : พักค้างคืน (สำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม)

ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม : 05.00-21.00 น.

พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม : ศาลาหอฉัน-หอสวดมนต์

พื้นที่หรือสถานที่ที่มีการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุจำนวนมากและบ่อยครั้ง คือ บริเวณศาลาการเปรียญและลานตักบาตร ตามลำดับ

4.4.3 ข้อมูลลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด

จากการสังเกตและสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัดสุวรรณประสิทธิ์ โดยเฉพาะในบริเวณที่มีการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุจำนวนมากและบ่อยครั้ง สามารถสรุปรายละเอียดแต่ละหมวดหมู่ได้ดังต่อไปนี้

1) ทางสัญจรและที่จอดรถ

ถนน

จากการสำรวจพบว่า ถนนมีระบบการสัญจรเป็นระบบเดินรถสองทาง ทางเข้าออกใช้ประตูเดียวกัน พื้นผิวถนนเป็นคอนกรีต สภาพขรุขระ

ทางเดิน

จากการสำรวจพบว่า มีการใช้พื้นผิวถนนเป็นทางเดินซึ่งเป็นพื้นผิวคอนกรีตขรุขระ และพบปัญหาว่ามีต้นไม้ที่รากต้นขนาดใหญ่โผล่พื้นผิวทางเดินทำให้ผิวทางเดินที่ปูด้วยบล็อกคอนกรีตไม่เรียบเสี่ยงต่อการสะดุดหกล้ม มีรางระบายน้ำที่มีฝาปิดเป็นตะแกรงมีซี่หรือรูขนาดกว้างเกินไป

ภาพที่ 4.43 สภาพพื้นผิวทางเดินที่มีต้นไม้รากต้นขนาดใหญ่โผล่พื้นผิวทางเดิน

ทำให้ผิวทางเดินที่ปูด้วยบล็อกคอนกรีตไม่เรียบ

ที่จอดรถ

จากการสำรวจพบว่า มีการแบ่งพื้นที่จอดรถและที่ช่องจอดรถไว้ชัดเจน จากการสังเกตพบว่ามีผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็นนั่งรถยนต์มากับลูกหลานและใช้ที่จอดรถที่เดียวกับบุคคลทั่วไป

2) อาคารและสิ่งก่อสร้าง

ห้องน้ำ

จากการสำรวจพบว่า มีห้องน้ำสำหรับบุคคลทั่วไป เป็นห้องเรียงแถวจำนวน 12 ห้อง ใช้โถส้วมชนิดนั่งราบราดน้ำ ไม่แยกหญิง-ชาย ใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้องที่ลื่นและพบปัญหาแสงสว่างในห้องน้ำไม่เพียงพอในช่วงเวลากลางวัน

ภาพที่ 4.44 ห้องน้ำใช้วัสดุพื้นผิวเป็นกระเบื้องที่ลื่น

บันไดและทางลาด

จากการสำรวจพบว่า บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชัน และใช้วัสดุพื้นผิวเป็นหินขัดมีจมูกบันไดกันลื่น

ภาพที่ 4.45 บันไดศาลาการเปรียญมีความสูงชัน

จากการสังเกตพบว่า ผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรมบนศาลาการเปรียญ เป็นผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองในการเดินขึ้นลงบันไดศาลาการเปรียญได้

ภาพที่ 4.46 บรรยากาศผู้สูงอายุมาปฏิบัติธรรมบนศาลาการเปรียญ

บันไดบางจุดไม่มีจมูกบันไดกันลื่นและไม่มีราวจับช่วยพยุงตัว และไม่พบทางลาดบริเวณที่มีการเปลี่ยนระดับของพื้นที่

3) งานระบบ

ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง

จากการสำรวจพบว่า มีการให้แสงสว่างภายนอกอาคารยังไม่เพียงพอในช่วงเวลากลางวัน ซึ่งพบปัญหาแสงสว่างไม่เพียงพอบริเวณห้องน้ำ

ระบบระบายน้ำ

จากการสำรวจพบว่า รางระบายน้ำที่มีฝาปิดมีแนวของรางขวางกับแนวทางเดินแต่มีฝาปิดเป็นตะแกรงมีซี่หรือรูขนาดกว้างเกินไป

4) พืชพรรณ

จากการสำรวจสวนและสภาพแวดล้อม รวมถึงบรรยากาศภายในวัดพบว่า มีความร่มรื่น เย็นสบาย ให้ความรู้สึกสงบ ผ่อนคลาย สบายใจ อีกทั้งมีที่นั่งพักผ่อนใต้ร่มไม้จำนวนมากจึงสร้างโอกาสในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมให้ผู้สูงอายุที่มาทำบุญได้มีโอกาสได้นั่งพูดคุยกัน

จากการสังเกตผู้สูงอายุที่มาปฏิบัติธรรมมักจะทำกิจกรรมอยู่เฉพาะบนศาลาการเปรียญ ไม่ได้ออกมาใช้พื้นที่สวนภายนอกอาคาร อาจด้วยทางวัดไม่ได้จัดเตรียมพื้นที่เพื่อที่จะประกอบกิจกรรมการปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะเป็นที่นั่งสมาธิ พื้นที่เดินจงกรม ลักษณะสวนที่จัดไว้เป็นเพียงสวนไม้ป่าให้คนเข้ามานั่งพักผ่อนใต้ร่มไม้เท่านั้น

จากการศึกษาพืชพรรณที่พบในวัดม่วงพบว่า ส่วนใหญ่เลือกใช้ไม้ยืนต้น เช่น โพธิ์ ไทร หูกวาง พิกุล มะขาม และยังมีการใช้พันธุ์ไม้ป่าที่หลากหลาย

ภาพที่ 4.47 (ซ้าย) สวนไม้ป่าในวัดสุวรรณประสิทธิ์ (ขวา) ที่นั่งพักผ่อนใต้ร่มไม้จำนวนมาก

5) เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร

ป้ายและสัญลักษณ์

จากการสำรวจการใช้ป้ายและสัญลักษณ์ภายในพื้นที่วัดพบว่า ทางวัดไม่มีป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด ไม่พบเครื่องหมายแสดงทางไปสู่อุโบสถหรือสิ่งอำนวยความสะดวก มีเพียงป้ายแสดงทางไปสุขาเท่านั้น

โต๊ะและม้านั่ง

จากการสำรวจพบว่า มีโต๊ะสนามและม้านั่งหินขัดทั้งแบบมีพนักพิงจัดไว้ตามจุดต่างๆ ทั่วบริเวณวัด ซึ่งม้านั่งมีความสูง 40 ซม. มีพนักพิงรองรับหลัง ส่วนโต๊ะสนามมีความสูง 70 ซม.

ถังขยะ

จากการสำรวจพบว่า มีถังขยะพลาสติกวางไว้ตามจุดต่างๆ ทั่วบริเวณวัดอย่างเพียงพอ ทำให้บริเวณวัดมีความสะอาด ไม่มีปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย

4.4.3 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารวัด

จากการสัมภาษณ์พระกาล รุกขิตธมโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุวรรณประสิทธิ์สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1) ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

ความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดในปัจจุบันสำหรับผู้สูงอายุ

มีความคิดเห็นว่าคุณภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดในปัจจุบันมีความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ มีบรรยากาศร่มรื่นร่มเย็น

ความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

มีความคิดเห็นว่าคุณภาพสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม ซึ่งขาดทางลาดและทางเดินที่เรียบ

นโยบายและแผนงานด้านการพัฒนาพื้นที่วัดในแง่การให้บริการแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

ทางวัดไม่มีนโยบายโดยเฉพาะ มีแนวคิดจะปรับปรุงทางเดินให้เรียบและสร้างห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุแต่ยังขาดงบประมาณในการปรับปรุง

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

การพัฒนาพื้นที่วัดให้เหมาะสมและอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุที่มาทำบุญหรือปฏิบัติธรรมที่วัดจำนวนมากเป็นแนวคิดที่ดี หากได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณก็จะดีมากเพราะทางวัดมีงบประมาณน้อยจึงยังไม่สามารถดำเนินการได้

4.4.5 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ใช้พื้นที่วัดสุวรรณประสิทธิ์จำนวน 25 คน สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไป

เพศและช่วงอายุ

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ เป็นเพศหญิง 22 คน คิดเป็นร้อยละ 88 เป็นเพศชาย 3 คน คิดเป็นร้อยละ 12 โดยผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปีมีจำนวนมากที่สุดคือ 14 คน คิดเป็นร้อยละ 56 รองลงมาคือผู้สูงอายุในช่วงอายุ 70-79 ปีมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 36 และผู้สูงอายุในช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไปมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8

ตารางที่ 4.37 เพศและช่วงอายุ

ช่วงอายุ	เพศ					
	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
60-69 ปี	1	4	13	52	14	56
70-79 ปี	2	8	7	28	9	36
80 ปีขึ้นไป	0	0	2	8	2	8
รวม	3	12	22	88	25	100

ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม

มีผู้สูงอายุที่แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48 มีผู้สูงอายุที่เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ 11 คน คิดเป็นร้อยละ 44 และมีผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8

ตารางที่ 4.38 ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม

ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม	จำนวน	ร้อยละ
เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้	11	44
ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง	2	8
รวม	25	100

ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย

มีผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย 9 คน คิดเป็นร้อยละ 36 มีปัญหาในการได้ยิน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือหูตึง 1 คน (ร้อยละ 4) มีปัญหาในการมองเห็น 7 คน คิดเป็นร้อยละ 28 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือ ตามัว 2 คน (ร้อยละ 8) มองเห็นไม่ชัด 3 คน (ร้อยละ 12) ตาเป็นต้อ 1 คน (ร้อยละ 4) และตาฟาง 1 คน (ร้อยละ 4) และมีปัญหาในการเคลื่อนไหว 8 คน คิดเป็นร้อยละ 32 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นคือ การเดิน 3 คน (ร้อยละ 12) การลุก 5 คน (ร้อยละ 20)

ตารางที่ 4.39 ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย

ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย	จำนวน	ร้อยละ	ลักษณะที่เกิดขึ้น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีปัญหา	9	36			
ปัญหาในการได้ยิน	1	4	หูตึง	1	4
ปัญหาในการมองเห็น	7	28	ตามัว	2	8
			มองเห็นไม่ชัด	3	12
			ตาเป็นต้อ	1	4
			ตาฟาง	1	4
ปัญหาในการเคลื่อนไหว	8	32	การเดิน	3	12
			การลุก	5	20
รวม	25	100			

สภาพจิตใจในปัจจุบัน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุขดีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 92 รู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8

ตารางที่ 4.40 สภาพจิตใจในปัจจุบัน

สภาพจิตใจในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
มีความสุขดี	23	92
รู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์	2	8
รวม	25	100

เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพจิตใจที่ดีขึ้นหลังมาใช้พื้นที่วัดจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 92 และมีสภาพจิตใจเหมือนเดิม 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8

ตารางที่ 4.41 เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด

เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
ดีขึ้น	23	92
เหมือนเดิม	2	8
รวม	25	100

2) ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการใช้พื้นที่วัด

วิธีการเดินทางมาที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางมาเองจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 68 ซึ่งมาด้วยการเดิน 2 คน (ร้อยละ 8) ด้วยรถยนต์ 9 คน (ร้อยละ 36) รถจักรยานยนต์ 4 คน (ร้อยละ 16) รถโดยสารประจำทาง 2 คน (ร้อยละ 8) และมีผู้สูงอายุที่มีคนพามา 8 คน คิดเป็นร้อยละ 32 ซึ่งมาด้วยรถยนต์ 7 คน (ร้อยละ 28) และรถจักรยานยนต์ 1 คน (ร้อยละ 4)

ตารางที่ 4.42 วิธีการเดินทางมาที่วัด

วิธีการเดินทางมาที่วัด	จำนวน	ร้อยละ	มาด้วย	จำนวน	ร้อยละ
มาเอง	17	68	การเดิน	2	8
			รถจักรยานยนต์	4	16
			รถยนต์	9	36
			รถโดยสารประจำทาง	2	8
มีคนพามา	8	32	รถจักรยานยนต์	1	4
			รถยนต์	7	28
รวม	25	100			

อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุภายนอกอาคาร ส่วนผู้สูงอายุจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16 เคยลื่นล้มบริเวณห้องน้ำของวัดเนื่องจากวัสดุพื้นผิวที่ลื่น และมีผู้สูงอายุจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4 ที่เคยสะดุดหกล้มบริเวณทางเดินเนื่องจากพื้นผิวทางเดินไม่เรียบ

ตารางที่ 4.43 อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ

อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุ	20	80
หกล้ม	1	4
ลื่นล้ม	4	16
รวม	25	100

3) ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพอใจต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอยู่แล้วจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 96 และมีผู้สูงอายุที่ยังไม่มีความพอใจจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4

ตารางที่ 4.44 ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
มีความพอใจ	24	96
ไม่มีความพอใจ	1	4
รวม	25	100

ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่มี ความพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดที่มีอยู่ในปัจจุบันจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และมีผู้สูงอายุที่มีความพอใจจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 40

ตารางที่ 4.45 ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด

ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
มีความพอใจ	10	40
ไม่มีความพอใจ	15	60
รวม	25	100

กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีความคิดเห็นจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 84 และมีผู้สูงอายุที่อยากให้มีพื้นที่สันทนาการจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 16

ตารางที่ 4.46 กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด	จำนวน	ร้อยละ
อยากให้มีพื้นที่สันทนาการ	4	16
ไม่มีความคิดเห็น	21	84
รวม	25	100

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องของไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 14 รองลงมาคือ พื้นผิวห้องน้ำลื่น คิดเป็นร้อยละ 16 บันไดอาคารมีความสูงชัน คิดเป็นร้อยละ 12 พื้นผิวบันไดลื่น คิดเป็นร้อยละ 8 และทางเดินไม่เรียบ คิดเป็นร้อยละ 8

ตารางที่ 4.47 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
พื้นผิวทางเดินไม่เรียบ	2	8
บันไดอาคารมีความสูงชัน	3	12
พื้นผิวบันไดลื่น	2	8
ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	14	56
พื้นผิวห้องน้ำลื่น	4	16
รวม	25	100

สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้เพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 70 รองลงมาคือปรับปรุงพื้นผิวห้องน้ำไม่ให้ลื่น คิดเป็นร้อยละ 20 และปรับปรุงพื้นผิวทางเดินให้เรียบ คิดเป็นร้อยละ 10

ตารางที่ 4.48 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องสิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
ปรับปรุงพื้นผิวทางเดินให้เรียบ	2	10
เพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	14	70
ปรับปรุงพื้นผิวห้องน้ำไม่ให้ลื่น	4	20
รวม	20	100

บทที่ 5

วิเคราะห์และสรุปผลการเก็บข้อมูล

จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้อง และผลการเก็บข้อมูลภาคสนามในบทที่ 4 สามารถนำมาวิเคราะห์และสรุปผลเพื่อนำไปสู่แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดได้ดังนี้

- 5.1 สรุปข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่วัด
- 5.2 สรุปภาพรวมจากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุ
- 5.3 สรุปภาพรวมจากการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด
- 5.4 ข้อค้นพบจากการศึกษา

5.1 สรุปข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่วัด

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่ทำการสัมภาษณ์มีจำนวนทั้งหมด 100 คน โดยสามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

5.1.1 ช่วงอายุและเพศ

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ เป็นเพศชายร้อยละ 31 เป็นเพศหญิงร้อยละ 69 โดยผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปีมีสัดส่วนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69 รองลงมาคือผู้สูงอายุในช่วงอายุ 70-79 ปี คิดเป็นร้อยละ 26 และผู้สูงอายุในช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 5

ตารางที่ 5.1 ช่วงอายุและเพศของผู้สูงอายุ

ชื่อวัด	วัดม่วง		วัดเวฬุวนาราม		วัดพรหมวงศาราม		วัดสุวรรณประสิทธิ์		ร้อยละ
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
ช่วงอายุ									
เพศ									
60-69 ปี	5	8	9	12	10	11	1	13	69
70-79 ปี	3	7	0	3	0	4	2	7	26
80 ปีขึ้นไป	1	1	0	1	0	0	0	2	5
รวม	9	16	9	16	10	15	3	22	100
	25		25		25		25		

5.1.2 ลักษณะสุขภาพโดยรวมจำแนกตามช่วงอายุ

ลักษณะสุขภาพโดยรวมของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ร้อยละ 57 มีผู้สูงอายุที่มีสุขภาพที่แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ ร้อยละ 37 และมีผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง ร้อยละ 6

ตารางที่ 5.2 ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม

ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม	ร้อยละ
แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้	37
เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้	57
ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง	6
รวม	100

เมื่อพิจารณาผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุพบว่าช่วงอายุ 60-69 ปี ส่วนใหญ่เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ร้อยละ 33 ส่วนร้อยละ 32 เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ และร้อยละ 4 เป็นผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง จากการสังเกตพบว่าผู้สูงอายุบางคนสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างคล่องแคล่ว

ส่วนผู้สูงอายุในช่วงอายุ 70-79 ปีส่วนใหญ่เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ร้อยละ 20 ส่วนร้อยละ 4 เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ และร้อยละ 2 เป็นผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีปัญหาในการเคลื่อนไหวร่างกายอันเนื่องมาจากความเสื่อมของสภาพร่างกายตามอายุที่เพิ่มขึ้น

ส่วนผู้สูงอายุในช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ร้อยละ 4 ส่วนร้อยละ 1 เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้สูงอายุบางคนยังมีสุขภาพแข็งแรง สามารถเดินมาที่วัดเองได้

ตารางที่ 5.3 ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวมจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม		
	แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้	เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้	ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง
60-69 ปี	32	33	4
70-79 ปี	4	20	2
80 ปีขึ้นไป	1	4	0
รวม	37	57	6

5.2.3 ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 52 ส่วนปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย 4 อันดับ อันดับแรกคือปัญหาในการเคลื่อนไหว ร้อยละ 25 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือปัญหาการลุก ร้อยละ 15 ปัญหาการเดิน ร้อยละ 9 และปัญหาทำเดินผิดปกติ ร้อยละ 2 อันดับรองลงมาคือปัญหาในการมองเห็น ร้อยละ 14 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือมองเห็นไม่ชัด ร้อยละ 8 รองลงมาคือ ตามัว ร้อยละ 4 ตาเป็นต้อ ร้อยละ 2 และตาฟาง ร้อยละ 1 อันดับต่อมาคือปัญหาในการขับถ่าย ร้อยละ 5 โดยมีลักษณะที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ ปัสสาวะเล็ด ร้อยละ 2 การกลั้นปัสสาวะหรืออุจจาระไม่อยู่ ร้อยละ 1 ท้องเสียบ่อยๆ ร้อยละ 1 และท้องผูก ร้อยละ 1

ตารางที่ 5.4 ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย

ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย	ร้อยละ	ลักษณะที่เกิดขึ้น	ร้อยละ
ไม่มีปัญหา	52		
ปัญหาในการได้ยิน	4	หูตึง	3
		หูไม่ได้ยินเป็นครั้งคราว	1
ปัญหาในการมองเห็น	14	ตามัว	4
		มองเห็นไม่ชัด	7
		ตาเป็นต้อ	2
		ตาฟาง	1
ปัญหาในการเคลื่อนไหว	25	การเดิน	9
		การลุก	14
		ทำเดินผิดปกติ	2
ปัญหาในการขับถ่าย	5	การกลั้นปัสสาวะหรืออุจจาระไม่อยู่	1
		ท้องเสียบ่อยๆ	1
		ท้องผูก	1
		ปัสสาวะเล็ด	2
รวม	100		

5.1.4 สภาพจิตใจในปัจจุบัน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ร้อยละ 67 มีสภาพจิตใจในปัจจุบันที่มีความสุขดี รองลงมาคือรู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์ ร้อยละ 26 และมีความทุกข์ทางใจ ร้อยละ 7 ซึ่งเนื่องมาจากรู้สึกไม่สบายใจจากเรื่องครอบครัว/ลูกหลาน ร้อยละ 5 และรู้สึกเหงา ร้อยละ 2

ตารางที่ 5.5 สภาพจิตใจในปัจจุบัน

สภาพจิตใจในปัจจุบัน	ร้อยละ	สาเหตุ	ร้อยละ
มีความสุขดี	67		
รู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์	26		
มีความทุกข์ทางใจ	7	รู้สึกเหงา	2
		รู้สึกไม่สบายใจจากเรื่องครอบครัว/ลูกหลาน	5
รวม	100		

5.1.5 เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ร้อยละ 59 มีสภาพจิตใจที่ดีขึ้นหลังมาใช้พื้นที่วัด และมีสภาพจิตใจเหมือนเดิม ร้อยละ 41

ตารางที่ 5.6 เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด

เปรียบเทียบสภาพจิตใจก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด	ร้อยละ
ดีขึ้น	59
เหมือนเดิม	41
รวม	100

5.1.6 วิธีการเดินทางมาที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 86 สามารถเดินทางมาที่วัดเองได้ และร้อยละ 14 มีคนพามา โดยผู้สูงอายุที่มาเองมาด้วยการเดินมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมาเป็นการมาด้วยรถโดยสารประจำทาง ร้อยละ 20 รถยนต์ ร้อยละ 14 และรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 14 ตามลำดับ

ในส่วนของผู้สูงอายุที่มีคนพามาด้วยรถยนต์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 10 รองลงมาเป็นการมาด้วยรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 3 และรถโดยสารประจำทาง ร้อยละ 1 ตามลำดับ

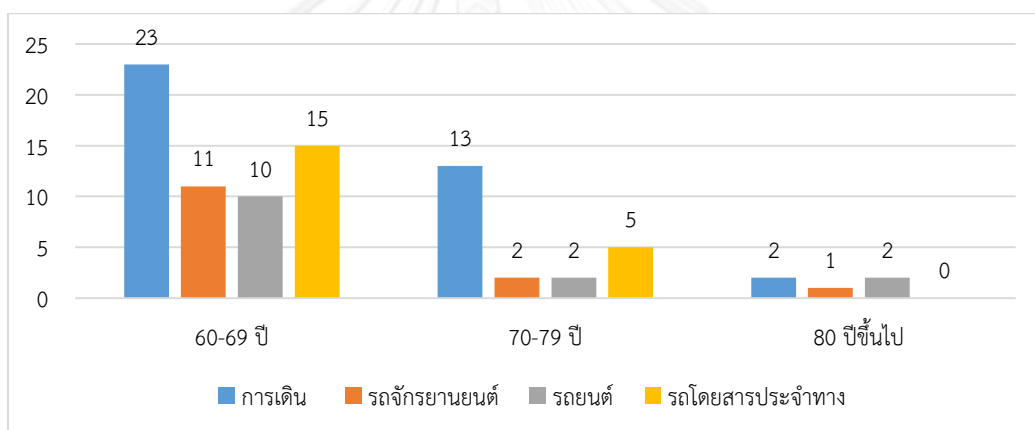
ตารางที่ 5.7 วิธีการเดินทางมาที่วัด

วิธีการเดินทางมาที่วัด	ร้อยละ	มาด้วย	ร้อยละ
มาเอง	86	การเดิน	38
		รถจักรยานยนต์	14
		รถยนต์	14
		รถโดยสารประจำทาง	20
มีคนพามา	14	รถจักรยานยนต์	3
		รถยนต์	10
		รถโดยสารประจำทาง	1
รวม	100		

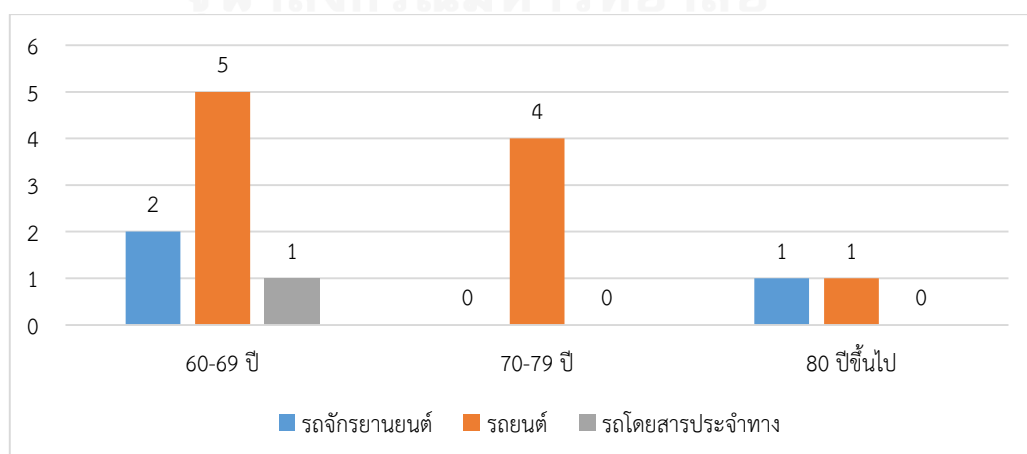
เมื่อพิจารณาผู้สูงอายุในแต่ละช่วงอายุพบว่า ผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-69 ปีที่สามารถเดินทางมาที่วัดเองได้ คิดเป็นร้อยละ 59 โดยผู้สูงอายุที่มาเองมาด้วยการเดินมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23 รองลงมาเป็นการมาด้วยรถโดยสารประจำทาง ร้อยละ 15 รถยนต์ ร้อยละ 11 และรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 10 ตามลำดับ ส่วนผู้สูงอายุที่มีคนพามาด้วยรถยนต์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8 รองลงมาเป็นการมาด้วยรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 2 และรถโดยสารประจำทาง ร้อยละ 1 ตามลำดับ

ส่วนผู้สูงอายุในช่วงอายุ 70-79 ปีที่สามารถเดินทางมาที่วัดเองได้ คิดเป็นร้อยละ 22 โดยผู้สูงอายุที่มาเองมาด้วยการเดินมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13 รองลงมาเป็นการมาด้วยรถโดยสารประจำทาง ร้อยละ 5 รถยนต์ ร้อยละ 2 และรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 2 ตามลำดับ ส่วนผู้สูงอายุที่มีคนพามาด้วยรถยนต์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4

ส่วนผู้สูงอายุในช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไปที่สามารถเดินทางมาที่วัดเองได้ คิดเป็นร้อยละ 5 โดยผู้สูงอายุที่มาเองมาด้วยการเดินคิดเป็นร้อยละ 2 รถยนต์ ร้อยละ 2 และรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 1 ตามลำดับ ส่วนผู้สูงอายุที่มีคนพามาด้วยรถยนต์ ร้อยละ 1 และรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 1

แผนภูมิที่ 5.1 จำนวนผู้สูงอายุที่เดินทางมาที่วัดโดยมาเอง แบ่งตามช่วงอายุ

แผนภูมิที่ 5.2 จำนวนผู้สูงอายุที่เดินทางมาที่วัดโดยมีคนพามา แบ่งตามช่วงอายุ

5.1.7 อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 93 ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัด ส่วนผู้สูงอายุร้อยละ 5 เคยลื่นล้มบริเวณห้องน้ำของวัดเนื่องจากวัสดุพื้นผิวที่ลื่น และอีกร้อยละ 2 ที่เคยสะดุดหกล้มบริเวณทางเดินเนื่องจากพื้นผิวทางเดินไม่เรียบ

ตารางที่ 5.8 อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ

อุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดที่เคยได้รับ	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุ	93
ลื่นล้มบริเวณห้องน้ำ	5
หกล้มบริเวณทางเดิน	2
รวม	100

5.2 สรุปภาพรวมจากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุ

ในการสรุปส่วนนี้เป็นการรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้สูงอายุ แล้วสรุปความต้องการ สภาพปัญหา และข้อจำกัดในการใช้บริเวณพื้นที่วัดของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกันของทุกวัดกรณีตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1 กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 90 และมีผู้สูงอายุที่อยากให้มีพื้นที่เดินจงกรม คิดเป็นร้อยละ 4 อยากให้มีพื้นที่สันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 4 อยากให้จัดชมรมผู้สูงอายุไว้ที่วัด คิดเป็นร้อยละ 1 และอยากให้มีพื้นที่ออกกำลังกายในวัด คิดเป็นร้อยละ 1

ตารางที่ 5.9 กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด	ร้อยละ
อยากให้จัดชมรมผู้สูงอายุไว้ที่วัด	1
อยากให้มีพื้นที่ออกกำลังกายในวัด	1
อยากให้มีพื้นที่เดินจงกรม	4
อยากให้มีพื้นที่สันทนาการ	4
ไม่มีความคิดเห็น	90
รวม	100

5.2.2 ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องของไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 33.96 รองลงมาคือ ขนาดพื้นที่ไม่เพียงพอในการทำกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 13.21 จำนวนห้องน้ำไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 13.21 พื้นผิวห้องน้ำลื่น คิดเป็นร้อยละ 13.21 พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ

5.66 บันไดอาคารมีความสูงชันตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 5.66 ต้นไม้ให้ร่มเงามีน้อย คิดเป็นร้อยละ 3.77 ทางเดินไม่เรียบ คิดเป็นร้อยละ 3.77 พื้นผิวบันไดลื่น คิดเป็นร้อยละ 3.77 ไม่มีจุดร่มรืนให้นั่งพักผ่อน คิดเป็นร้อยละ 1.89 และแสงสว่างไม่เพียงพอบริเวณทางเข้าออกวัดในช่วงเวลากลางคืน คิดเป็นร้อยละ 1.89

ตารางที่ 5.10 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
ขนาดพื้นที่ไม่เพียงพอในการทำกิจกรรม	7	13.21
พื้นที่จอดรถไม่เพียงพอ	3	5.66
ต้นไม้ให้ร่มเงามีน้อย	2	3.77
ไม่มีจุดร่มรืนให้นั่งพักผ่อน	1	1.89
ทางเดินไม่เรียบ	2	3.77
บันไดอาคารมีความสูงชัน	3	5.66
พื้นผิวบันไดลื่น	2	3.77
จำนวนห้องน้ำไม่เพียงพอ	7	13.21
ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	18	33.96
พื้นผิวห้องน้ำลื่น	7	13.21
แสงสว่างไม่เพียงพอบริเวณทางเข้าออกวัดในช่วงเวลากลางคืน	1	1.89
รวม	53	100

5.2.3 สิ่งที่ทำนอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้เพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 38.98 รองลงมาคือเพิ่มต้นไม้ให้ร่มเงา คิดเป็นร้อยละ 20.34 เพิ่มจำนวนห้องน้ำให้เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 15.25 ปรับปรุงพื้นผิวห้องน้ำให้ลื่น คิดเป็นร้อยละ 11.86 เพิ่มที่จอดรถให้เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 3.39 ปรับปรุงพื้นผิวทางเดินให้เรียบ คิดเป็นร้อยละ 3.39 เพิ่มที่นั่งใต้ต้นไม้ คิดเป็นร้อยละ 3.39 ขยายพื้นที่วัดบางส่วน คิดเป็นร้อยละ 1.69 และเพิ่มแสงสว่างให้เพียงพอบริเวณทางเข้าออกวัดในช่วงเวลากลางคืน คิดเป็นร้อยละ 1.69

ตารางที่ 5.11 ร้อยละของจำนวนคำตอบจำแนกตามความคิดเห็นเรื่องสิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยาก
ให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ	จำนวน คำตอบ	ร้อยละ
ขยายพื้นที่วัดบางส่วน	1	1.69
เพิ่มที่จอดรถให้เพียงพอ	2	3.39
ปรับปรุงพื้นผิวทางเดินให้เรียบ	2	3.39
เพิ่มต้นไม้ให้ร่มเงา	12	20.34
เพิ่มที่นั่งใต้ต้นไม้	2	3.39
เพิ่มจำนวนห้องน้ำให้เพียงพอ	9	15.25
เพิ่มห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	23	38.98
ปรับปรุงพื้นผิวห้องน้ำให้ลื่น	7	11.86
เพิ่มแสงสว่างให้เพียงพอบริเวณทางเข้าออกวัดในช่วงเวลากลางคืน	1	1.69
รวม	59	100

5.3 สรุปภาพรวมจากการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด

ในการสรุปส่วนนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด แล้วสรุปปัญหาในพื้นที่วัดที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกันของทุกวัดกรณีตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.12 สรุปปัญหาในพื้นที่วัดที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ

ปัญหา	วัดม่วง	วัดเวฬุ วนาราม	วัดพรหม วงศาราม	วัดสุวรรณ ประสิทธิ์
5.3.1 ทางสัญจรและที่จอดรถ				
การใช้พื้นผิวถนนเป็นทางเดินเท้า	●	●	●	●
ทางสัญจรมีสภาพขรุขระ		●	●	●
ทางสัญจรมีสภาพไม่เรียบเสมอกัน เนื่องจากมีการปลูก ต้นไม้บริเวณทางสัญจร และรากต้นไม้เงัดหรือโคนต้นไม้ พื้น		●		●
มีเสาไฟฟ้า ซึ่งเป็นสิ่งกีดขวางที่เป็นอันตรายอยู่บนทาง สัญจร	●			
ทางสัญจรมีความลาดชันเกินไป	●			
ทางเดินบางจุดมีรางระบายน้ำที่มีฝาปิดเป็นตะแกรงมีซี่ หรือรูขนาดกว้างเกินไป	●	●	●	●
ลานจอดรถไม่มีร่มเงา ทำให้เกิดความร้อนสูง	●	●	●	
ไม่มีที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็น	●	●	●	●
5.3.2 อาคารและสิ่งก่อสร้าง				
ศาลาพักผ่อน ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีพื้นที่ลาดชันเป็น บริเวณกว้าง จึงทำให้ผู้สูงอายุที่มานั่งรู้สึกร้อน ไม่สบาย ตัว	●			
ห้องน้ำจำนวนไม่เพียงพอ	●	●		
ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	●	●		●
มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในตำแหน่งไม่เหมาะสม			●	
ห้องน้ำใช้วัสดุพื้นผิวที่ลื่น	●	●	●	●
บันไดอาคาร เช่น ศาลาการเปรียญ มีความสูงชัน ทำให้ ผู้สูงอายุที่เดินขึ้นลงรู้สึกเมื่อยและเหนื่อยได้ง่าย	●	●	●	●
บันไดอาคารมีลูกตั้งที่สูงเกินไป	●	●	●	●
บันไดอาคารใช้วัสดุพื้นผิวที่ลื่นและบางจุดก็ไม่มีมุก บันไดกันลื่น	●	●	●	●
ไม่มีราวจับ ราวกันตกหรือผนังกันตกในจุดที่เสี่ยง อันตราย	●			

ตารางที่ 5.12 (ต่อ) สรุปปัญหาในพื้นที่วัดที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ

ปัญหา	วัดม่วง	วัดเวฬุ วนาราม	วัดพรหม วงศาราม	วัดสุวรรณ ประสิทธิ์
5.3.3 งานระบบ				
แสงสว่างไม่เพียงพอบริเวณทางเข้าออกวัดในช่วงเวลา กลางวัน	●			
แสงสว่างไม่เพียงพอบริเวณห้องน้ำในช่วงเวลากลางวัน				●
วางระบายน้ำที่มีฝาปิดเป็นตะแกรงมีซี่หรือรูขนาดกว้าง เกินไป	●	●	●	●
5.3.4 พืชพรรณ				
ไม่มีความร่มรื่นในบางบริเวณของพื้นที่วัด ทำให้วัดมี สภาพอากาศที่ร้อน ไม่สบายในการใช้งานพื้นที่	●	●	●	
สวนพักผ่อนภายในวัดมีสภาพรกร้าง ทрудโทรม เนื่องจากขาดการดูแลรักษา	●			
5.3.5 เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร				
ไม่มีป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด	●			●
ไม่มีป้ายแสดงทิศทางไปยังอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกสำหรับผู้สูงอายุ	●		●	●
บางบริเวณ เช่น สวนพักผ่อน ไม่มีที่นั่งที่สบาย จึงไม่มี ผู้สูงอายุเข้าไปใช้งาน	●	●	●	
ไม่มีที่นั่งพักเป็นระยะตามทางเดิน	●	●	●	
โต๊ะและเก้าอี้มีไม่เพียงพอ	●	●	●	
ไม่มีที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุในบริเวณที่มีการปฏิบัติธรรม		●	●	

5.4 ข้อค้นพบจากการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผลการเก็บข้อมูลภาคสนามสามารถสรุปประเด็นที่เป็นข้อค้นพบได้ดังต่อไปนี้

- ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ แต่มักจะมีปัญหาในการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะเรื่องการลุกนั่ง ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงการออกแบบให้ผู้สูงอายุต้องลุกนั่งน้อยที่สุดหรือไม่ต้องลุกนั่งเลย อาจจะทำให้ผู้สูงอายุนั่งเก้าอี้แทนการนั่งพื้น
- ทางวัดมักจัดกิจกรรมผู้สูงอายุไว้ชั้นบนของอาคาร แต่ผู้สูงอายุมีปัญหาในการเดินขึ้นลงบันไดที่มีความชันสูง ดังนั้นจึงควรจัดพื้นที่กิจกรรมผู้สูงอายุอยู่ชั้นล่าง เพื่อความสะดวกในการเข้าสู่พื้นที่กิจกรรม
- ผู้สูงอายุต้องการทำกิจกรรมที่มีความหลากหลายในพื้นที่วัด ทั้งเพื่อปฏิบัติธรรม เพื่อออกกำลังกาย เพื่อรวมกลุ่มทางสังคม ดังนั้นจึงต้องการพื้นที่เพื่อกิจกรรมเหล่านี้ด้วย
- บทบาทของวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนจึงมีความต้องการใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมที่หลากหลาย ดังนั้นควรออกแบบพื้นที่ให้มีความยืดหยุ่นของการใช้งานที่หลากหลาย เช่น พื้นที่ลานเพื่อปฏิบัติธรรม เพื่อเดินจงกรม เพื่อพักผ่อน เพื่อออกกำลังกาย ไม่จำเป็นต้องแยกพื้นที่

จากการวิเคราะห์และสรุปผลการเก็บข้อมูล รวมถึงข้อค้นพบจากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถนำไปพิจารณาพร้อมกับข้อมูลทางเอกสาร เพื่อเสนอแนะแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัดให้มีเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารและเก็บข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างของวัดพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 วัด ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด โดยแยกเป็นหมวดหมู่ได้ดังต่อไปนี้

- 6.1 ทางสัญจรและที่จอดรถ
 - 6.2 อาคารและสิ่งก่อสร้าง
 - 6.3 งานระบบ
 - 6.4 พืชพรรณ
 - 6.5 เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร
 - 6.6 รายละเอียดภายในพื้นที่กิจกรรม
 - 6.7 ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้
- โดยมีรายละเอียดในแต่ละหมวดหมู่ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (ทางสัญจรและที่จอดรถ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
6.1 ทางสัญจรและที่จอดรถ	
การใช้พื้นผิวถนนเป็นทางเดินเท้า	<ul style="list-style-type: none"> - ควรมีการแยกระหว่างถนนและทางเดินเท้าให้ชัดเจน - หากจำเป็นต้องใช้ร่วมกัน ควรใช้วัสดุที่มีพื้นผิวหรือสีเส้นที่ต่างไปจากพื้นผิวถนนและทางเดินเท้าเดิม - ใช้เสาหิน (bollard) <p>(ที่มา : http://www.outdoorstructures.com)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใช้กระบะต้นไม้ <p>(ที่มา : http://thetorontoblog.com)</p>
ทางสัญจรมีสภาพขรุขระ	<ul style="list-style-type: none"> - ควรซ่อมแซมทางสัญจรให้เรียบ มีความแข็งแรง - ควรใช้วัสดุที่ไม่ลื่น เช่น คอนกรีต หรือยางมะตอย

ตารางที่ 6.1 (ต่อ) แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (ทางสัญจรและที่จอดรถ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
<p>6.1 ทางสัญจรและที่จอดรถ (ต่อ)</p> <p>ทางสัญจรมีสภาพไม่เรียบเสมอกัน เนื่องจากมีการปลูกต้นไม้บริเวณทางสัญจร และรากต้นไม้งัดหรือโคนต้นดันพื้น</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ควรเลือกใช้ต้นไม้ที่มีระบบรากลึกเพื่อไม่ให้รากไปทำลายพื้นผิวทางสัญจร - ควรหลีกเลี่ยงการใช้ต้นไม้ที่มีรากพุ่ม เช่น หูกวาง โพธิ์ - ควรมีอุปกรณ์ล้อมรอบต้นไม้ในบริเวณทางสัญจรนั้น เพื่อให้มีพื้นผิวเรียบเสมอกับบริเวณโดยรอบหรือมีระดับต่างกันไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร - ใช้ตะแกรงเหล็กล้อมรอบโคนต้นไม้ <p>(ที่มา : http://www.landscapeonline.com)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใช้แผ่นหินปูโคนต้นไม้ <p>(ที่มา : http://img.archiexpo.com)</p> <ul style="list-style-type: none"> - หากพื้นที่ทางสัญจรกว้างมากพออาจทำขอบกระเบื้องรอบโคนต้นไม้ให้เห็นชัดเจน <p>(ที่มา : http://earleyphotography.photoshelter.com)</p>

ตารางที่ 6.1 (ต่อ) แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (ทางสัญจรและที่จอดรถ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
6.1 ทางสัญจรและที่จอดรถ (ต่อ)	
มีเสาไฟฟ้า ซึ่งเป็นสิ่งกีดขวางที่เป็นอันตรายอยู่บนทางสัญจร	<ul style="list-style-type: none"> - ควรย้ายตำแหน่งเสาไฟฟ้าไปไว้ในบริเวณที่ไม่กีดขวางทางสัญจร และอยู่ในแนวเดียวกัน หรือย้ายไปติดกับอาคาร - ควรติดป้ายเตือนในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน เพื่อให้ผู้สูงอายุระมัดระวังในการใช้ทางสัญจร - ควรมีไฟแสงสว่างติดที่กำแพงหรือรั้ว
ทางสัญจรมีความลาดชันเกินไป	<ul style="list-style-type: none"> - ควรปรับทางสัญจรให้มีความลาดชันไม่เกิน 1:12 - ปรับขอบถนน (curb) ให้เป็นทางลาด <p>(ที่มา : www.seattle.govtransportationcurbramps.htm)</p>
ทางเดินบางจุดมีรางระบายน้ำที่มีฝาปิดเป็นตะแกรงมีซี่หรือรูขนาดเล็ก กว้างเกินไป	<ul style="list-style-type: none"> - ควรปรับเปลี่ยนฝาปิดที่เป็นตะแกรงให้มีซี่หรือรูเล็กขนาด กว้างไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร เพื่อป้องกันไม่ให้ไม้เท้า ไม้ค้ำยัน หรืออุปกรณ์ช่วยเดินอื่นๆ หรือล้อรถเข็นผู้สูงอายุ เข้าไปได้ - ควรปรับเปลี่ยนฝาปิดรางระบายน้ำเป็นแบบที่ไม่มีซี่หรือรู กว้างเกินไป <p>(ที่มา : http://www.lunagrate.com และ http://www.sankamphaeng.com)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทำท่อลอด - เปลี่ยนแนวท่อระบายน้ำ

ตารางที่ 6.1 (ต่อ) แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (ทางสัญจรและที่จอดรถ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
6.1 ทางสัญจรและที่จอดรถ (ต่อ)	
ลานจอดรถไม่มีร่มเงา ทำให้เกิด ความร้อนสูง	- ควรเพิ่มร่มเงาให้กับลานจอดรถ โดยการแทรกช่องปลูก ต้นไม้ลงในระหว่างช่องจอดรถ เช่น มีช่องปลูกต้นไม้ทุกๆ ระยะช่องจอด 5 คัน เป็นต้น
ไม่มีที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้ รถเข็น	- ควรเพิ่มพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็น โดยมี ลักษณะไม่ขนานกับทางเดินรถ มีพื้นผิวเรียบและมีระดับ เสมอกับที่จอดรถ โดยจัดไว้ในตำแหน่งที่ใกล้ทางเข้าออก บริเวณพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุมาใช้บ่อยครั้งให้มากที่สุด เช่น ศาลาการเปรียญ เป็นต้น

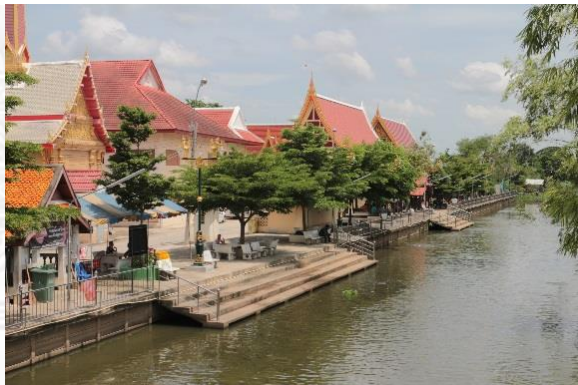
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ควรปลูกต้นไม้ให้โคนต้นห่างจากขอบทางสัญจร เช่น อย่างน้อย 2.00 เมตร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิด
ต้นไม้
- ควรเว้นพื้นที่ลาดเชิงรอบโคนต้นไม้กว้างอย่างน้อย 2.00x2.00 เมตร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดต้นไม้
- ควรเชื่อมอาคารที่มีการใช้สอยมากด้วยทางเดินมีหลังคาคลุมหรือมีต้นไม้ให้ร่มเงาเพื่อกันแดดกัน
ฝน ทางเดินควรมีความกว้างไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร

ตารางที่ 6.2 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (อาคารและสิ่งก่อสร้าง)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
6.2 อาคารและสิ่งก่อสร้าง	
ศาลาพักผ่อน ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีพื้นที่ลาดชันเป็นบริเวณกว้าง จึงทำให้ผู้สูงอายุที่มานั่งรู้สึกร้อน ไม่สบายตัว	- ควรเพิ่มงานพืชพรรณในบริเวณที่ตั้งศาลาพักผ่อน เช่น ปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงา เพื่อช่วยลดความร้อนของบริเวณ และสร้างสภาวะน่าสบายในการนั่งพักผ่อน
ห้องน้ำจำนวนไม่เพียงพอ	- ควรเพิ่มจำนวนห้องน้ำให้เพียงพอต่อการใช้งาน โดยเพิ่มในตำแหน่งที่มีการใช้งานของผู้สูงอายุและพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก
ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	- ควรปรับปรุงห้องน้ำที่มีอยู่เดิมให้เป็นห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ - ควรสร้างห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุขึ้นมาใหม่ - หากมีพื้นที่ให้สร้างแยกออกมาอยู่บริเวณเดียวกันกับห้องน้ำเดิม - หากไม่มีพื้นที่ให้สร้างอยู่ในระยะเดินไม่เกิน 30 เมตร
มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในตำแหน่งไม่เหมาะสม	- ควรสร้างห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุไว้ในบริเวณที่มีการใช้งานของผู้สูงอายุจำนวนมากและบ่อยครั้ง เช่น ศาลาการเปรียญ เป็นต้น โดยอยู่ในระยะเดินไม่เกิน 30 เมตร
ห้องน้ำใช้วัสดุพื้นผิวที่ลื่น	- ควรเปลี่ยนวัสดุพื้นผิวห้องน้ำให้เป็นวัสดุที่ไม่ลื่น เช่น กระเบื้องผิวหยาบเพื่อเพิ่มความฝืดให้พื้นผิว - ควรติดตั้งแผ่นปูพื้นกันลื่น - ควรมีการทำความสะอาดและกวาดถูให้พื้นแห้ง
บันไดอาคาร เช่น ศาลาการเปรียญ มีความสูงชัน ทำให้ผู้สูงอายุที่เดินขึ้นลงรู้สึกเมื่อยและเหนื่อยได้ง่าย	- ควรเปลี่ยนพื้นที่ทำกิจกรรมของผู้สูงอายุจากชั้นบนของอาคารให้มาอยู่ชั้นล่าง เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าถึงอย่างสะดวก - ควรทำทางลาดพร้อมราวจับช่วยพยุงตัว ช่วยในการขึ้นลงอาคาร - ควรจัดพื้นที่สำหรับติดตั้งลิฟต์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการขึ้นลงอาคาร

ตารางที่ 6.2 (ต่อ) แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (อาคารและสิ่งก่อสร้าง)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
6.2 อาคารและสิ่งก่อสร้าง (ต่อ)	
บันไดอาคารมีลูกตั้งที่สูงเกินไป	<ul style="list-style-type: none"> - ควรปรับแก้ขั้นบันไดให้มีลูกตั้งสูงไม่เกิน 15 เซนติเมตร - ควรเพิ่มทางลาดพร้อมราวจับช่วยพยุงตัว
บันไดอาคารใช้วัสดุพื้นผิวที่ลื่นและบางจุดก็ไม่มีจุกบันไดกันลื่น	<ul style="list-style-type: none"> - ควรเปลี่ยนวัสดุพื้นผิวบันไดให้เป็นวัสดุที่ไม่ลื่น เช่น กระเบื้องผิวหยาบเพื่อเพิ่มความฝืดให้พื้นผิว - ควรปูทับด้วยแผ่นยางกันลื่น - ควรติดตั้งแผ่นกันลื่นบริเวณจุกบันได - ควรติดตั้งราวจับช่วยพยุงตัว
ไม่มีราวจับ ราวกันตกหรือผนังกันตกในจุดที่เสี่ยงอันตราย	<ul style="list-style-type: none"> - ควรติดตั้งราวจับ ราวกันตกหรือผนังกันตกที่ทำด้วยวัสดุที่มีความทนทาน มั่นคงและแข็งแรงไม่เป็นอันตรายในจุดที่เสี่ยงอันตราย เช่น ทำน้ำ ทำเรือ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ควรจัดกิจกรรมผู้สูงอายุอยู่ชั้นล่าง
- ควรให้ผู้สูงอายุนั่งเก้าอี้แทนการนั่งพื้น
- ควรมีการเปลี่ยนระดับพื้นอาคารให้น้อยหรือไม่มีเลย
- ควรใช้ทางลาดเมื่อมีการเปลี่ยนระดับพื้น

ตารางที่ 6.3 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (งานระบบ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
6.3 งานระบบ	
แสงสว่างไม่เพียงพอบริเวณทางเข้าออกวัดในช่วงเวลากลางคืน	<ul style="list-style-type: none"> - ควรเพิ่มดวงโคมส่องสว่างให้เพียงพอในบริเวณทางเข้าออกวัดซึ่งเป็นจุดที่เสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุในช่วงเวลากลางคืน
แสงสว่างไม่เพียงพอบริเวณห้องน้ำในช่วงเวลากลางวัน	<ul style="list-style-type: none"> - ควรเปลี่ยนดวงโคมที่ให้แสงสว่างเพียงพอและเหมาะสมในการใช้งาน - ควรเพิ่มช่องแสงเพื่อรับแสงแดดจากภายนอก ช่วยเพิ่มแสงสว่างและลดความอับชื้นในห้องน้ำ - ควรปรับเปลี่ยนหลังคาห้องน้ำที่ทึบให้เป็นหลังคาโปร่งแสงเพื่อรับแสงสว่างจากภายนอก <div data-bbox="869 981 1198 1290" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="740 1301 1370 1339">(ที่มา : http://www.the-than.com/health1142.htm)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรปรับเปลี่ยนผนังห้องน้ำที่ทึบให้เป็นบล็อกแก้วเพื่อให้แสงภายนอกส่องลอดเข้ามา <div data-bbox="874 1489 1241 1756" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="740 1767 1377 1805">(ที่มา : http://macroart.net/201307/wat-boonyawad)</p>

ตารางที่ 6.3 (ต่อ) แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (งานระบบ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
6.3 งานระบบ (ต่อ)	
แสงสว่างไม่เพียงพอบริเวณห้องน้ำ ในช่วงเวลากลางวัน (ต่อ)	- ควรปรับเปลี่ยนผนังห้องน้ำที่ทึบให้เป็นผนังโปร่งที่แสง และลมเข้าได้ เช่น กระจกเกร็ด ตะแกรงเหล็ก
วางระบายน้ำที่มีฝาปิดเป็นตะแกรง มีซี่หรือรูขนาดกว้างเกินไป	- ควรปรับเปลี่ยนฝาปิดที่เป็นตะแกรงให้มีซี่หรือรูขนาด กว้างไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร เพื่อป้องกันไม่ให้ไม้เท้า ไม้ ค้ำยัน หรืออุปกรณ์ช่วยเดินอื่นๆ หรือล้อรถเข็นผู้สูงอายุ เข้าไปได้ - ระบายน้ำโดยทำท่อลอด

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ควรคำนึงถึงแสงสว่างและการระบายอากาศในห้องน้ำ

ตารางที่ 6.4 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (พืชพรรณ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
6.4 พืชพรรณ	
<p>ไม่มีความร่มรื่นในบางบริเวณของพื้นที่วัด ทำให้วัดมีสภาพอากาศที่ร้อน ไม่สบายในการใช้งานพื้นที่</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ควรเพิ่มการปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาในบริเวณวัด เพื่อให้เกิดความร่มรื่น ร่มเย็น สำหรับการเลือกต้นไม้ที่ทำให้เกิดร่มเงาได้ดึ้นนั้น ควรเป็นต้นไม้ที่มีใบหนาทึบ มีใบตลอดทั้งปี มีพุ่มใบที่แผ่กว้าง เพื่อให้ร่มเงาเป็นบริเวณกว้าง มีพุ่มใบในระดับที่สูง เพื่อให้ใช้งานพื้นที่ด้านล่างได้ เช่น หูกระจง <ul style="list-style-type: none"> - ใช้ไม้เลื้อยปลูกคลุมขึ้นไปบนโครงสร้าง เช่น การเวก <ul style="list-style-type: none"> - ในการกำหนดตำแหน่งต้นไม้ให้ร่มเงา ควรวางไว้ทางด้านทิศใต้ และทิศตะวันตก เพื่อช่วยกรองและลดแสงแดดในตอนบ่าย ถ้าต้องการให้เกิดร่มเงาในช่วงเช้าควรวางตำแหน่งต้นไม้ไว้ทางทิศตะวันออก - ใช้โครงสร้างช่วยให้ร่มเงา เช่น หลังคาระแนงไม้ <p>(ที่มา : http://www.hflight.netforumstopic และ http://www.topicstock.pantip.com)</p>
<p>สวนพักผ่อนภายในวัดมีสภาพกรัง ทrudโทรม เนื่องจากขาดการดูแลรักษา</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ควรเลือกใช้พันธุ์ไม้ที่ดูแลรักษาง่าย ทนต่อสภาพแวดล้อม มีใบหรือดอกร่วงน้อยบนพื้นที่ที่เป็นทางเดินหรือลาน และควรหลีกเลี่ยงการใช้พันธุ์ไม้ที่เป็นอันตรายหรือเป็นพิษ เช่น มีหนาม มียาง

ตารางที่ 6.5 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
6.5 เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร	
ไม่มีป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด	<ul style="list-style-type: none"> - ควรติดตั้งป้ายแสดงแผนผังบริเวณวัด โดยวางไว้ในตำแหน่งหน้าวัดที่มองเห็นชัดเจน
ไม่มีป้ายแสดงทิศทางไปยังอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ	<ul style="list-style-type: none"> - ควรติดตั้งป้ายแสดงทิศทางไปยังอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุที่มีความชัดเจน มองเห็นได้ง่าย ในตำแหน่งที่มองเห็นได้ชัดเจน และไม่ทำให้เกิดความสับสน
บางบริเวณ เช่น สวนพักผ่อน ไม่มีที่นั่งที่สบาย จึงไม่มีผู้สูงอายุเข้าไปใช้งาน	<ul style="list-style-type: none"> - ควรจัดให้มีเก้าอี้ที่มีพนักพิงและมีที่วางแขนทั้งสองข้าง เพื่ออำนวยความสะดวกและนั่งของผู้สูงอายุ - ควรวางตำแหน่งที่นั่งที่มีพนักพิงและที่วางแขนตั้งไว้บริเวณทางเข้าเพื่อช่วยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม <p>ขนาดเก้าอี้ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ (ที่มา : Time-Saver Standards for Landscape Architecture)</p>

ตารางที่ 6.5 (ต่อ) แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
<p>6.5 เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร (ต่อ)</p>	
<p>ไม่มีที่นั่งพักเป็นระยะตามทางเดิน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ควรจัดให้มีที่นั่งทุกๆ 30 เมตร และมีความยาวอย่างน้อย 1.50 เมตรขึ้นไป ทำให้สามารถนั่งได้อย่างน้อย 2 คน ช่วยเปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม <p>(ที่มา : http://image.dek-d.com)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มที่นั่งแบบ seat wall หรือขอบกระเบื้องต้นไม้ตามทางเดิน <p>ขนาด seat wall ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ (ที่มา : Time-Saver Standards for Landscape Architecture)</p>
<p>โตะและเก้าอี้มีไม่เพียงพอ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ควรเพิ่มจำนวนโตะและเก้าอี้ให้มากขึ้นในบริเวณที่มีร่มเงาเพื่อให้ผู้สูงอายุได้นั่งอย่างสบายโดยจัดเก้าอี้หันหน้าชนกัน การใช้โตะกลมมากกว่าโตะเหลี่ยมต่างมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุมีการสนทนา พูดคุยกับผู้อื่นได้มากขึ้น⁴³

⁴³ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544: 28

ตารางที่ 6.5 (ต่อ) แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
6.5 เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร (ต่อ)	
โต๊ะและเก้าอี้มีไม่เพียงพอ	<ul style="list-style-type: none"> - ควรเพิ่มจำนวนโต๊ะและเก้าอี้ให้มากขึ้นในบริเวณที่มีร่มเงาเพื่อให้ผู้สูงอายุได้นั่งอย่างสบายโดยจัดเก้าอี้หันหน้าชนกัน และใช้โต๊ะกลมเนื่องจากมีผลต่อจิตใจของผู้สูงอายุมากกว่าโต๊ะเหลี่ยม เพราะมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุมีการสนทนา พูดคุยกับผู้อื่นได้มากขึ้น
ไม่มีที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุในบริเวณที่มีการปฏิบัติธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ควรเพิ่มที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุมีสองแบบใหญ่ๆ คือ ที่นั่งแบบอยู่กับที่และที่นั่งแบบลอยตัว โดยที่นั่งแบบอยู่กับที่จะมีความทนทานต่อการใช้งานภายนอกอาคาร ส่วนที่นั่งแบบลอยตัวจะมีความสะดวกในการเคลื่อนย้ายและสามารถจัดพื้นที่ใช้สอยไปทำกิจกรรมอื่นได้ <div data-bbox="730 1104 1385 1339" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="916 1339 1198 1384">ตัวอย่างที่นั่งแบบอยู่กับที่</p> <p data-bbox="802 1391 1310 1480">(ที่มา : www.bansuanporpeang.com และ http://pantip.com)</p> <div data-bbox="762 1541 1310 1877" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="916 1877 1193 1921">ตัวอย่างที่นั่งแบบลอยตัว</p> <p data-bbox="852 1928 1262 2018">(ที่มา : http://img.tarad.com และ http://www.ntsmart.com)</p>

ตารางที่ 6.6 แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (รายละเอียดภายในพื้นที่กิจกรรม)

พื้นที่กิจกรรม	ข้อเสนอแนะ
6.6 รายละเอียดภายในพื้นที่กิจกรรม	
พื้นที่สนทนาธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ควรมีความสะอาด เงียบสงบ ร่มรื่น ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก - ควรมีที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุได้นั่งอย่างสบาย - ควรมีต้นไม้ปลูกอยู่ในพื้นที่เพื่อให้เกิดความร่มรื่น และส่งเสริมบรรยากาศที่ดีในการสนทนาธรรม <p>(ที่มา : www.watphramahajanaka.orgwebpage)</p>
พื้นที่เดินจงกรม	<ul style="list-style-type: none"> - ควรเป็นพื้นดินแข็ง เรียบ ไม่ขรุขระ <p>(ที่มา : http://www.bansawangjai.com)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรเป็นพื้นที่หญ้าที่มีการระบายน้ำได้ดีไม่มีน้ำขัง <p>(ที่มา : http://t2.gstatic.com)</p>

ตารางที่ 6.6 (ต่อ) แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (รายละเอียดภายในพื้นที่กิจกรรม)

พื้นที่กิจกรรม	ข้อเสนอแนะ
6.6 รายละเอียดภายในพื้นที่กิจกรรม (ต่อ)	
พื้นที่เดินจงกรม (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - หากเป็นพื้นลาดแข็งควรเป็นพื้นที่เรียบ แต่ไม่ลื่น ไม่ขรุขระ ไม่สะท้อนแสงจ้า <p>(ที่มา : http://www.dhammadajak.net)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรมีต้นไม้ปลูกอยู่ในพื้นที่เพื่อให้เกิดความร่มรื่น และส่งเสริมบรรยากาศที่ดีในการเดินจงกรม - ควรเลือกพันธุ์ไม้ที่มีใบหรือดอกกรังน้อยบนพื้นที่เป็นทางเดินหรือลาน
พื้นที่ลานออกกำลังกาย	<ul style="list-style-type: none"> - ควรวางตำแหน่งพื้นที่ลานออกกำลังกายให้อยู่ในแนวเหนือ-ใต้ เพื่อป้องกันปัญหาจากแสงอาทิตย์ไม่ให้ส่องปะทะตัวหรือใบหน้าของผู้ประกอบกิจกรรมโดยตรง <p>(ที่มา : http://www.synotrip.com)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรเป็นพื้นที่ราบเรียบ มีความแข็งแรง - ควรใช้วัสดุพื้นผิวที่ไม่ลื่น และไม่สะท้อนแสง เช่น พื้นคอนกรีต พื้นลาดยางมะตอย หรือพื้นทรายล้าง - ควรมีต้นไม้ปลูกอยู่ในพื้นที่เพื่อให้เกิดร่มเงา และส่งเสริมบรรยากาศที่ดีในการออกกำลังกาย - ควรเลือกพันธุ์ไม้ที่มีใบหรือดอกกรังน้อยบนพื้นที่เป็นทางเดินหรือลาน - ควรมีที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุได้นั่งพักอย่างสบาย

หมายเหตุ พื้นที่กิจกรรมในวัดนอกจากจะใช้เพื่อกิจกรรมทางศาสนาแล้วอาจต้องมีความยืดหยุ่นเพื่อทำกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ ด้วย เช่น ฝึกอาชีพทำงานฝีมือ ร่วมกลุ่มประชุม หรือพบปะพูดคุยกัน ดังนั้น จึงควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอ และสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่มีความหลากหลาย

6.7 ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถกำหนดเป็นข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยหรือการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปในประเด็นสำคัญต่อไปนี้

1) การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาการออกแบบและแนวทางปรับปรุงพื้นที่วัดให้มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเท่านั้น ซึ่งความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อาจเป็นแนวทางสำหรับปรับใช้กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เฉพาะกรณีศึกษาเท่านั้น ดังนั้นควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมกับกลุ่มเป้าหมายและวัดในพื้นที่อื่นๆ ที่มีบริบทและความแตกต่างกันออกไป เพื่อการสรุปรูปแบบ และความชัดเจนร่วมกันในการกำหนดแนวทางและวิธีปฏิบัติของการออกแบบปรับปรุงสภาพพื้นที่ศาสนสถาน และสิ่งอำนวยความสะดวกของวัดสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยต่อไป

2) ควรมีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลการศึกษาวิจัยให้เป็นที่รู้จักของสังคมโดยทั่วไป และเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์สำหรับการพัฒนาวัดแห่งอื่นและส่งผลต่อกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์ภายในวัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ รวมถึงคนทั่วไปก็ได้รับความสะดวกและปลอดภัยด้วย

3) สิ่งที่ค้นพบ คือ ผู้สูงอายุไม่ได้มาวัดเพื่อปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่มาเพื่อออกกำลังกาย เพื่อมาพบปะพูดคุย เพื่อประกอบอาชีพ เพื่อรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางสังคม ดังนั้นจึงต้องการพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมเหล่านี้ด้วย บทบาทของวัดจึงจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้มากขึ้นซึ่งเป็นสิ่งที่ดี

4) ผลสรุปที่ได้ นอกจากจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุแล้ว ยังเป็นประโยชน์สำหรับผู้มาวัดทั่วไปด้วย อีกทั้งเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบใหม่ โดยมีข้อควรคำนึงเช่น การเชื่อมอาคารด้วยทางเดินมีหลังคาคลุมหรือมีต้นไม้ให้ร่มเงา ควรจัดกิจกรรมผู้สูงอายุอยู่ชั้นล่าง ควรให้ผู้สูงอายุนั่งเก้าอี้แทนการนั่งพื้น มีการเปลี่ยนระดับพื้นอาคารให้น้อยหรือไม่มีเลย ใช้ทางลาดเมื่อมีการเปลี่ยนระดับพื้น ควรออกแบบพื้นที่ให้มีความยืดหยุ่นของการทำงานที่หลากหลาย เช่น พื้นที่ลานเพื่อปฏิบัติธรรม เพื่อเดินจงกรม เพื่อพักผ่อน เพื่อออกกำลังกาย ไม่จำเป็นต้องแยกพื้นที่ และนอกจากการออกแบบปรับปรุงแล้ว ยังต้องการการดูแลรักษาที่ดีด้วย เพื่อให้สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้ออกแบบปรับปรุงไว้สามารถใช้งานได้อย่างยาวนานและเต็มประสิทธิภาพ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฎกระทรวงกำหนดลักษณะหรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2555. ราชกิจจานุเบกษา 130 (16 มกราคม 2556): 1-4.
- กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548. ราชกิจจานุเบกษา 122 (2 กรกฎาคม 2548): 4-19.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ สำนักงานส่งเสริมศักยภาพและสิทธิ. 2554. คู่มือการออกแบบสภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการ และคนทุพพลภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ชุมเขต แสวงเจริญ. 2549. แนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมภายนอกภายในและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุของสถานบริการสาธารณสุข ระดับปฐมภูมิ ในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. 2548. มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นพวรรณ จงวัฒนา และคณะ. 2541. แบบแผนการเจ็บป่วย และนโยบายเกี่ยวกับสวัสดิการ การรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนตรนภิศ นาควัชระ และคณะ. 2525. วัดในกรุงเทพฯ: การเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี (พ.ศ.2325-2525). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวิช ศรีละมุล. 2552. แนวทางการกำหนดพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในสวนสาธารณะระดับชุมชนเพื่อใช้เป็นข้อพิจารณาในการออกแบบ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล เทพวงศ์ศิริรัตน์. 2554. สวนสาธารณะในเมืองกรุงเทพมหานครกับความเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ: การศึกษาประเด็นของประสิทธิภาพ ความคาดหวัง และความพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุในอนาคต. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ภาวิณี วรประดิษฐ์. 2556. ผู้สูงอายุและภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://trat.nfe.go.th/trat/topic5_old.php?page=10 [6 ตุลาคม 2556]
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง และคณะ. 2552. การสำรวจข้อมูลพื้นที่ในชุมชนเพื่อเตรียมการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ (เทศบาลตำบลแม่เหียะ). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ.

- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2544. สวัสดิการผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด จิระทัศน์กุล. 2554. รู้เรื่อง วัด วิหาร โบสถ์ เจดีย์: พุทธสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: มิวเซียมเพรส.
- สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร กองนโยบายและแผนงาน. 2555. รายงานการศึกษาศาสนสถานประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2555. กรุงเทพมหานคร: กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. 2552. สู่สังคมไม่ทอดทิ้งกันบนเส้นทางสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ
- สิริพงศ์ กุลสุขรังสรรค์ และคณะ. 2556. การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.prorehab2home.com [6 ตุลาคม 2556]
- สุทธชัย จิตะพันธ์กุล. 2544. หลักสำคัญของเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณ ศิริจานุสรณ์. 2555. “การบริหารจัดการออกแบบและพัฒนาการสถาบันศาสนา” วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยรัตนนคร 3, 1 (เมษายน-กันยายน 2555): 1-14.

ภาษาอังกฤษ

Carstens, Diane Y. 1993. Site Planning and Design for the Elderly: Issues, Guidelines, and Alternatives. New York: Van Nostrand Reinhold.

Charles Harris and Nicholas Dines. 1998. Time-Saver Standards for Landscape Architecture. United States: McGraw-Hill.

Clare Cooper Marcus and Carolyn Francis. 1990. People Places : Design Guidelines for Urban Open Space. New York: Van Nostrand Reinhold.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตัวอย่างแบบสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด

แบบสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด

ประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด
 โดย นางสาวภัทรนิษฐ์ จันทพล นิสิตปริญญาโท ภาควิชาภูมิสถาปัตย์กรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 สถานที่.....วันที่สำรวจ.....เวลา.....น.

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อวัด วัดพรหมวงศาราม

ที่ตั้ง เลขที่ 41 ซอย 27(เพิ่มสิน) ถนนประชาสงเคราะห์ แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

ขนาด เนื้อที่ 12 ไร่ 3 งาน 17 ตารางวา

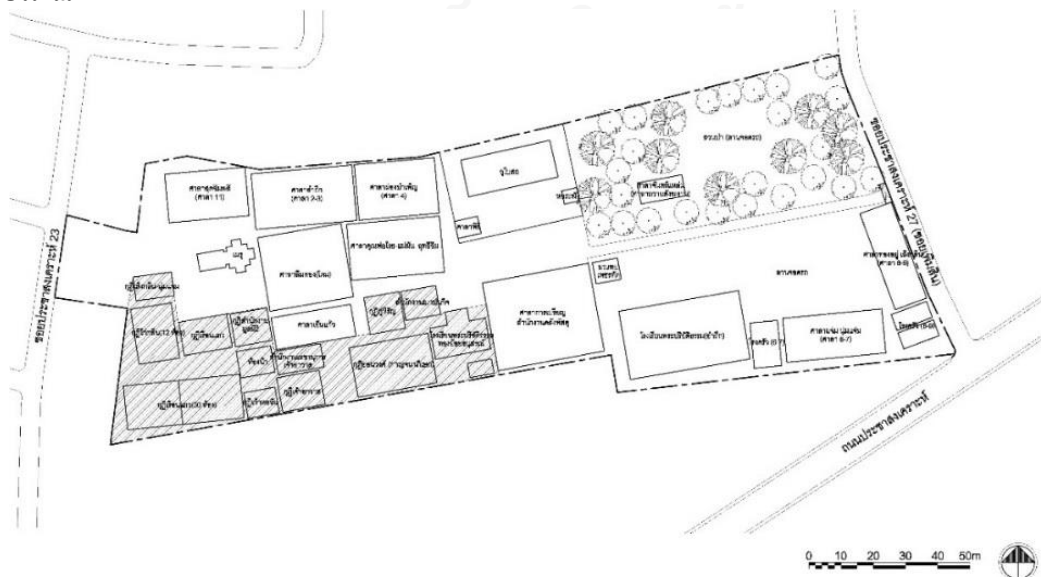
อาณาเขตติดต่อ

- ทิศเหนือ ติดกับ.....
- ทิศใต้ ติดกับ.....
- ทิศตะวันออก ติดกับ.....
- ทิศตะวันตก ติดกับ.....

ผังแสดงที่ตั้งวัด

ผังบริเวณ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลลักษณะทางกายภาพภายนอกอาคาร

1. ถนน/ทางเข้าออก

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
ระบบการสัญจร				
<ul style="list-style-type: none"> เดินทางทางเดียว 				
ลักษณะทั่วไป				
<ul style="list-style-type: none"> มีความสะดวก - ระยะทางเข้าไม่ไกลเกินไป 				ระยะทางจากทางเข้าสู่ประตูเข้าอาคาร (ไปรถระบุ).....ระยะ.....เมตร
<ul style="list-style-type: none"> มีความสะดวก - ไม่มีสิ่งกีดขวาง 				
<ul style="list-style-type: none"> มีความสะดวก - ความลาดชันไม่เกิน 1:12 				
พื้นผิว				
<ul style="list-style-type: none"> มีผิวพื้นถนนในสภาพดี ไม่ขรุขระ 				วัสดุที่ใช้

2. ที่จอดรถ

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
จำนวนที่จอดรถ				
<ul style="list-style-type: none"> ต้องจัดให้มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา อย่างน้อยตามอัตราส่วน ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> จำนวนที่จอดรถตั้งแต่ 10-50 คัน มีอย่างน้อย 1 คัน จำนวนที่จอดรถตั้งแต่ 51-100 คัน มีอย่างน้อย 2 คัน จำนวนที่จอดรถที่เพิ่มขึ้นทุก 100 คัน ให้มีเพิ่มขึ้นอีก 1 คัน โดยเพิ่มต่อจาก 100 คันแรก 				
ตำแหน่งและลักษณะทั่วไป				
<ul style="list-style-type: none"> ให้จัดไว้ใกล้ทางเข้าออกอาคารให้มากที่สุด 				ระยะทางจากที่จอดรถไปยังทางเข้าออกอาคาร (ไปรถระบุ).....ระยะ.....เมตร
<ul style="list-style-type: none"> มีลักษณะไม่ขนานกับทางเดินรถ 				
<ul style="list-style-type: none"> มีพื้นผิวเรียบ มีระดับเสมอกัน 				
ขนาดและที่ว่างข้างที่จอดรถ				
<ul style="list-style-type: none"> ต้องเป็นพื้นที่ที่เปลี่ยนพื้นผิว มีความกว้างไม่น้อยกว่า 2.40 เมตร และยาวไม่น้อยกว่า 6.00 เมตร 				
<ul style="list-style-type: none"> ต้องจัดให้มีที่ว่างข้างที่จอดรถกว้างไม่น้อยกว่า 1.00 เมตร ตลอดความยาวของที่จอดรถ โดยที่ว่างดังกล่าวต้องมีลักษณะพื้นผิวเรียบและมีระดับเสมอกับที่จอดรถ 				
การใช้ป้ายและสัญลักษณ์				
<ul style="list-style-type: none"> มีสัญลักษณ์รูปผู้พิการนั่งเก้าอี้ล้ออยู่บนพื้นของที่จอดรถ ด้านที่ติดกับทางเดินรถ มีขนาดไม่น้อยกว่า 90x90 เซนติเมตร 				

<ul style="list-style-type: none"> มีป้ายขนาดไม่น้อยกว่า 30x30 เซนติเมตร ติดอยู่สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 2.00 เมตร ในตำแหน่งที่เห็นได้ชัดเจน 				
--	--	--	--	--

3. ทางลาด

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
ความลาดชัน				
<ul style="list-style-type: none"> หากระดับพื้นภายในอาคาร หรือระดับพื้นภายในอาคารกับภายนอกอาคาร หรือระดับพื้นทางเดินภายนอกอาคาร มีความต่างระดับกันไม่เกิน 2 เซนติเมตร ต้องปาดมุมพื้นส่วนที่ต่างระดับกันไม่เกิน 45 องศา (อัตราส่วนความลาดเอียงเท่ากับ 1:1) ทางลาดต้องมีความลาดชันไม่เกิน 1:12 (4.7 องศา) 				
ความกว้าง ความยาว				
<ul style="list-style-type: none"> หากระดับพื้นภายในอาคาร หรือระดับพื้นภายในอาคารกับภายนอกอาคาร หรือระดับพื้นทางเดินภายนอกอาคาร มีความต่างระดับกันเกิน 2 เซนติเมตร ให้มีทางลาดระหว่างพื้นที่ต่างระดับกัน โดยมีขนาดดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> ทางลาดมีความยาวไม่เกิน 6.00 เมตร มีความกว้างมากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 เมตร ทางลาดมีความยาวเกิน 6.00 เมตร มีความกว้างมากกว่าหรือเท่ากับ 1.50 เมตร 				
ชานพักและพื้นที่ว่างหน้าทางลาด				
<ul style="list-style-type: none"> ในกรณีที่ทางลาดยาวเกิน 6.00 เมตร ต้องจัดให้มีชานพักยาวไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร คั่นระหว่างแต่ละช่วงของทางลาด มีพื้นที่หน้าทางลาดเป็นที่ยาวไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร 				
พื้นผิว				
<ul style="list-style-type: none"> พื้นผิวทางลาดต้องเป็นวัสดุที่ป้องกันการลื่นไถล พื้นผิวของจุดต่อเนื่องระหว่างพื้นกับทางลาดต้องเรียบไม่สะดุด มีพื้นผิวที่มีผิวสัมผัสและสีซึ่งมีความแตกต่างไปจากพื้นผิวและสีในบริเวณข้างเคียงที่พื้น และบริเวณพื้นที่ต่างระดับ 				
ขอบทาง ราวจับ รวกันตก				
<ul style="list-style-type: none"> ทางลาดด้านที่ไม่มีผนังกันให้ยกขอบสูงจากพื้นผิวของทางลาดไม่น้อยกว่า 5 เซนติเมตร และมีราวกันตก ทางลาดที่มีความยาวตั้งแต่ 2.50 เมตร ขึ้นไป ต้องมีราวจับทั้งสองด้าน 				
การใช้ป้ายและสัญลักษณ์				
<ul style="list-style-type: none"> มีป้ายแสดงทิศทาง ตำแหน่ง หรือหมายเลขชั้นของอาคารที่คนพิการทางการมองเห็น และคนชราสามารถทราบความหมายได้ ตั้งอยู่บริเวณทางขึ้นและทางลงของทางลาดที่เชื่อมระหว่างชั้นของอาคาร 				

<ul style="list-style-type: none"> ให้มีสัญลักษณ์รูปผู้พิการติดไว้ในบริเวณทางลาดที่จัดไว้ให้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา 				
--	--	--	--	--

4. ทางเดิน/ทางสัญจร

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
ความกว้าง				
<ul style="list-style-type: none"> มีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร 				
พื้นผิว				
<ul style="list-style-type: none"> ต้องเรียบ ไม่ลื่น ไม่มีสิ่งกีดขวาง หรือส่วนของอาคารยื่นล้ำออกมาเป็นอุปสรรคหรืออาจทำให้เกิดอันตรายต่อผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา 				
<ul style="list-style-type: none"> ไม่ใช่ผิวจราจรเป็นทางสัญจร 				
การเปลี่ยนระดับ				
<ul style="list-style-type: none"> ในกรณีที่พื้นทางเดินกับพื้นถนนมีระดับต่างกัน ให้มีพื้นลาดที่มีความลาดชันไม่เกิน 1:10 				
การเตือน				
<ul style="list-style-type: none"> มีพื้นผิวต่างสัมผัสบริเวณที่มีสิ่งกีดขวาง บริเวณจุดรับและส่ง บริเวณอันตราย บริเวณที่มีการหักมุม บริเวณที่มีทางแยกทางเลี้ยว หรือบริเวณทางต่างระดับ 				
<ul style="list-style-type: none"> ในกรณีที่มีสิ่งกีดขวางที่จำเป็นบนทางเดิน ต้องจัดให้อยู่ในแนวเดียวกัน โดยไม่กีดขวางทางเดิน 				
<ul style="list-style-type: none"> จัดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสหรือมีการกันเพื่อให้ทราบก่อนถึงสิ่งกีดขวาง และอยู่ห่างสิ่งกีดขวางไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร 				
อุปกรณ์กันตกและอุปกรณ์ล้อมรอบต้นไม้				
<ul style="list-style-type: none"> ทางเชื่อมระหว่างอาคาร ต้องมีผนังหรือราวกันตกทั้งสองด้าน โดยมีราวจับซึ่งมีลักษณะตามกฎกระทรวงฯ ที่ผนังหรือราวกันตกนั้น 				
<ul style="list-style-type: none"> ติดตั้งอุปกรณ์กันตกในทางสัญจรที่มีการยกระดับหรือมีการตัดผ่านพื้นที่อันตราย 				
<ul style="list-style-type: none"> อุปกรณ์ล้อมรอบต้นไม้ในบริเวณทางสัญจร ให้มีพื้นผิวเรียบเสมอกับบริเวณโดยรอบหรือมีระดับต่างกันไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร 				
<ul style="list-style-type: none"> ในกรณีที่เป็นตะแกรงต้องมีซี่หรือรูเล็ก ขนาดกว้างไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร เพื่อป้องกันมิให้ไม้เท้า ไม้ค้ำยัน หรืออุปกรณ์ช่วยเดินอื่นๆ หรือล้อรถเข็นคนพิการเข้าไปได้ 				
<ul style="list-style-type: none"> ร่องตะแกรงควรตั้งฉากกับทางสัญจร 				
<ul style="list-style-type: none"> ในกรณีที่เป็นทางสัญจรสองทิศทาง ร่องตะแกรงควรเป็นแบบตาราง โดยมีซี่หรือรูเล็กขนาดกว้างไม่เกิน 1.30x1.30 เซนติเมตร 				
การใช้ป้ายและสัญลักษณ์				

<ul style="list-style-type: none"> • ป้ายหรือสิ่งอื่นใดที่แขวนอยู่เหนือทางเดิน ต้องมีความสูงจากพื้นทางเดินไม่น้อยกว่า 2.00 เมตร 				
อื่นๆ				
<ul style="list-style-type: none"> • ในกรณีที่มีอาคารหลายอาคารอยู่ภายในบริเวณเดียวกันที่มีการใช้อาคารร่วมกัน จะมีรั้วล้อมหรือไม่ก็ตาม ต้องจัดให้มีทางเดินระหว่างอาคารนั้น และจากอาคารแต่ละอาคารนั้นไปสู่ทางสาธารณะ ลานจอดรถหรืออาคารที่จอดรถ 				
<ul style="list-style-type: none"> • ทางเชื่อมระหว่างอาคาร ต้องมีหลังคาคลุมหรือมีต้นไม้ให้ร่มเงา 				☐ มีหลังคาคลุม ☐ มีต้นไม้ให้ร่มเงา
<ul style="list-style-type: none"> • มีบริเวณจุดพักสำหรับรถเข็นคนพิการในระหว่างทางสัญจร โดยสามารถจอดรถเข็นคนพิการได้อย่างปลอดภัยและไม่กีดขวางทางสัญจร 				

5. บันได

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
ความกว้าง ลูกตั้ง ลูกนอน				
<ul style="list-style-type: none"> • มีความกว้างสุทธิไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร • ลูกตั้งสูงไม่เกิน 15 เซนติเมตร • ลูกตั้งบันไดห้ามเปิดเป็นช่องโล่ง • ลูกนอนเมื่อหักส่วนที่ขึ้นบันไดเหลื่อมกันออกแล้วเหลือความกว้างไม่น้อยกว่า 28 เซนติเมตร • มีขนาดสม่ำเสมอตลอดช่วงบันได • ในกรณีที่ขึ้นบันไดเหลื่อมกันหรือมีจุกบันไดให้มีระยะเหลื่อมกันได้ไม่เกิน 2 เซนติเมตร 				
ชานพัก				
<ul style="list-style-type: none"> • มีชานพักทุกระยะในแนวตั้งไม่เกิน 2.00 เมตร 				
พื้นผิว				
<ul style="list-style-type: none"> • พื้นผิวต้องใช้วัสดุที่ไม่ลื่น 				วัสดุที่ใช้

6. ราวจับ

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
ตำแหน่งและลักษณะทั่วไป				
<ul style="list-style-type: none"> • มีความมั่นคงแข็งแรง ไม่เป็นอันตรายในการจับ • ราวจับมีลักษณะกลม โดยมีเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 3 เซนติเมตร แต่ไม่เกิน 4 เซนติเมตร • ราวจับสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร แต่ไม่เกิน 90 เซนติเมตร 				

<ul style="list-style-type: none"> • ราวจับด้านที่อยู่ติดผนังให้มีระยะห่างจากผนังไม่น้อยกว่า 5 เซนติเมตร มีความสูงจากจุดยึดไม่น้อยกว่า 12 เซนติเมตรและผนังบริเวณราวจับต้องเป็นผนังเรียบ 				
<ul style="list-style-type: none"> • ราวจับต้องยาวต่อเนื่อง และส่วนที่ยึดติดกับผนังจะต้องไม่กีดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้ของคนพิการทางการมองเห็น 				
<ul style="list-style-type: none"> • ปลายของราวจับให้ยื่นเลยจากจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของทางลาดไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร 				
วัสดุ				
<ul style="list-style-type: none"> • ทำด้วยวัสดุเรียบ ไม่ลื่น 				วัสดุที่ใช้

7. ราวกันตก/ผนังกันตก

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
ตำแหน่งและลักษณะทั่วไป				
<ul style="list-style-type: none"> • สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 1.10 เมตร 				
<ul style="list-style-type: none"> • ราวกันตกควรติดตั้งต่อเนื่องกันไปโดยไม่มีช่องว่าง 				
<ul style="list-style-type: none"> • ในกรณีที่มีช่องว่างระหว่างราวกันตกระยะห่างของช่องว่างต้องมีความกว้างสุทธิ 10 ถึง 15 เซนติเมตร 				
<ul style="list-style-type: none"> • ในกรณีที่ผนังกันตกทำเป็นลูกกรงต้องเป็นลูกกรงในแนวตั้ง โดยระยะห่างของช่องว่างระหว่างลูกกรงต้องมีความกว้างสุทธิ 10 ถึง 15 เซนติเมตร 				
วัสดุ				
<ul style="list-style-type: none"> • ทำด้วยวัสดุที่มีความมั่นคง แข็งแรง และไม่เป็นอันตราย 				วัสดุที่ใช้

8. ป้ายและสัญลักษณ์

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
ลักษณะทั่วไป				
<ul style="list-style-type: none"> • สัญลักษณ์รูปคนพิการ 				
<ul style="list-style-type: none"> • เครื่องหมายแสดงทางไปสู่อุปกรณ์ หรือสิ่งอำนวยความสะดวก 				
<ul style="list-style-type: none"> • สัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก 				
<ul style="list-style-type: none"> • สัญลักษณ์มีสีขาวและพื้นป้ายเป็นสีน้ำเงิน หรือมีสีน้ำเงินและพื้นป้ายเป็นสีขาว 				
<ul style="list-style-type: none"> • ป้ายควรเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส โดยมีความชัดเจนมองเห็นได้ง่าย 				
ตำแหน่ง				
<ul style="list-style-type: none"> • มองเห็นได้ง่าย 				
<ul style="list-style-type: none"> • ติดอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ทำให้สับสน 				
การให้แสงสว่าง				

<ul style="list-style-type: none"> • ต้องจัดให้มีแสงส่องสว่างเป็นพิเศษทั้งกลางวันและกลางคืน 				
9. ห้องน้ำ				
เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
ตำแหน่ง				
<ul style="list-style-type: none"> • ต้องจัดให้มีห้องส้วมสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราเข้าใช้ได้อย่างน้อย 1 ห้องในห้องส้วมนั้นหรือจะจัดแยกออกมาอยู่ในบริเวณเดียวกันกับห้องส้วมสำหรับบุคคลทั่วไป 				
<ul style="list-style-type: none"> • อยู่ในตำแหน่งที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก 				
ขนาดพื้นที่ว่างภายใน				
<ul style="list-style-type: none"> • มีพื้นที่ว่างภายในห้องส้วมเพื่อให้เก้าอี้ล้อสามารถหมุนตัวกลับได้ซึ่งมีเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร 				
การเปลี่ยนระดับและความลาดชัน				
<ul style="list-style-type: none"> • มีทางลาดในกรณีที่มีพื้นที่ภายในห้องน้ำมีความต่างระดับกับพื้นที่ภายนอก 				
<ul style="list-style-type: none"> • พื้นห้องส้วมต้องมีความลาดเอียงเพียงพอไปยังช่องระบายน้ำทิ้งเพื่อที่จะไม่ให้มีน้ำขังบนพื้น 				
พื้นผิว				
<ul style="list-style-type: none"> • พื้นห้องน้ำเป็นวัสดุที่พื้นผิวไม่ลื่น 				วัสดุที่ใช้
ประตู				
<ul style="list-style-type: none"> • ประตูของห้องที่ตั้งโถส้วมเป็นแบบบานเปิดออกสู่ภายนอก โดยต้องเปิดค้างได้ไม่น้อยกว่า 90 องศา หรือเป็นแบบบานเลื่อน 				
<ul style="list-style-type: none"> • มีสัญลักษณ์รูปผู้พิการติดไว้ที่ประตูด้านหน้าห้องส้วม 				
สุขภัณฑ์และอุปกรณ์				
<ul style="list-style-type: none"> • สุขภัณฑ์และอุปกรณ์ในห้องน้ำควรมีลักษณะที่เหมาะสม 				
ราวจับ				
<ul style="list-style-type: none"> • มีราวจับทำด้วยวัสดุที่มีความมั่นคงและแข็งแรง 				
การเตือนภัย				
<ul style="list-style-type: none"> • มีสัญญาณเสียงและสัญญาณไฟขอความช่วยเหลือ 				
<ul style="list-style-type: none"> • มีสัญญาณเตือนภัยทั้งภายนอกและภายในห้องน้ำ 				
<ul style="list-style-type: none"> • มีปุ่มกดหรือปุ่มสัมผัสให้สัญญาณทำงานซึ่งติดตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราสามารถใช้งานได้สะดวก 				

10. เฟอร์นิเจอร์ภายนอกอาคาร

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
ม้านั่ง				
<ul style="list-style-type: none"> ม้านั่ง ควรมีน้ำหนักเบา และเคลื่อนย้ายได้สะดวก ม้านั่งมีพนักพิงรองรับหลัง และมีที่วางแขน 				
<ul style="list-style-type: none"> ที่วางแขน ควรทำจากวัสดุที่อ่อนนุ่มหรือไม้ และไม่ใช้วัสดุที่ทำให้ร้อนหรือเย็นจัดตามอุณหภูมิที่เปลี่ยนไป 				
<ul style="list-style-type: none"> ม้านั่ง ควรมีความสูงไม่เกิน 17 นิ้ว พนักพิงไม่ควรเอียงมากเกินไป 				
โต๊ะ				
<ul style="list-style-type: none"> โต๊ะไม่ควรสูงเกิน 30 นิ้ว เพื่อความสะดวกแก่วีลแชร์ และม้านั่ง 				
<ul style="list-style-type: none"> โต๊ะควรมีน้ำหนักเบา เคลื่อนย้ายได้สะดวก และมีขนาดต่างๆให้เลือก 				
<ul style="list-style-type: none"> ขาโต๊ะ ควรมีความมั่นคงแข็งแรง ตรงแน่นกับพื้นโต๊ะ และไม่ยื่นออกมาเหนือหรือเกินพื้นโต๊ะ 				

11. ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
<ul style="list-style-type: none"> มีไฟส่องสว่างเพียงพอ 				
<ul style="list-style-type: none"> มีไฟส่องสว่างเป็นพิเศษที่ป้ายสัญลักษณ์ทั้งกลางวันและกลางคืน 				

12. ระบบระบายน้ำ

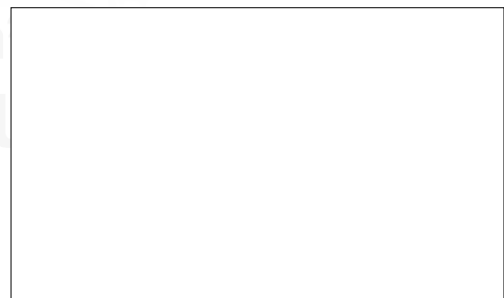
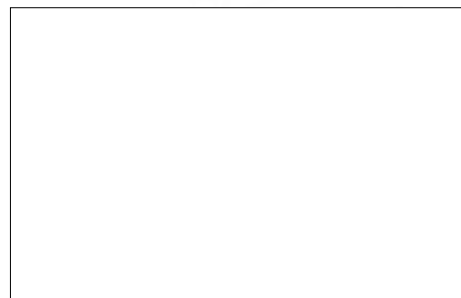
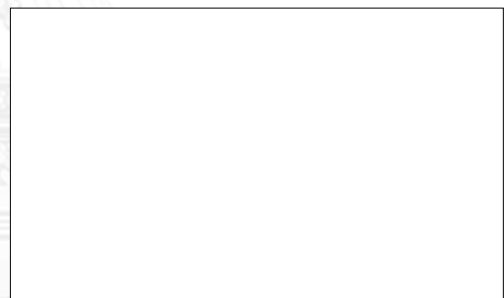
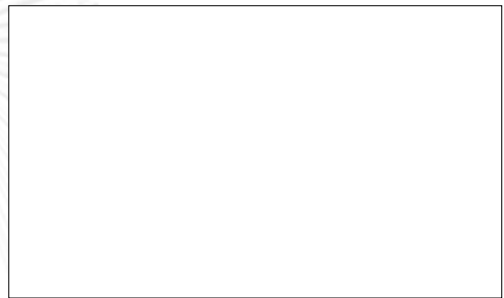
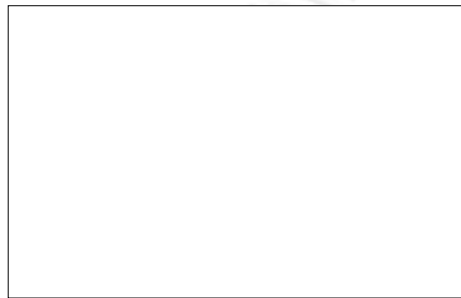
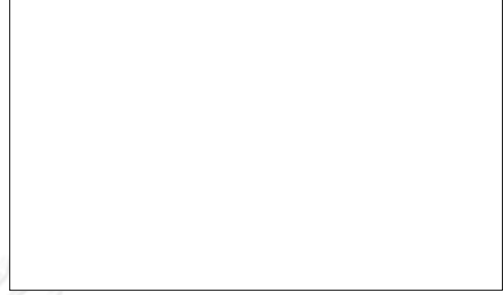
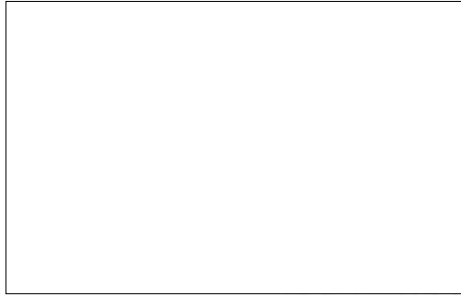
เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตามเกณฑ์	มี และตรงหรือดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
<ul style="list-style-type: none"> หากมีท่อระบายน้ำหรือรางระบายน้ำบนพื้นต้องมีฝาปิดสนิท โดยมีพื้นผิวเรียบเสมอกับพื้นบริเวณโดยรอบ 				
<ul style="list-style-type: none"> ในกรณีที่ต่างระดับควรไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร 				
<ul style="list-style-type: none"> ในกรณีที่ฝาปิดเป็นตะแกรงต้องมีซี่หรือรูเล็กขนาดกว้างไม่เกิน 1.30 เซนติเมตร เพื่อป้องกันมิให้ไม้เท้า ไม้ค้ำยัน หรืออุปกรณ์ช่วยเดินอื่นๆ หรือล้อรถเข็นคนพิการตกลงไป 				
<ul style="list-style-type: none"> แนวร่องหรือแนวของรางจะต้องขวางกับแนวทางเดิน 				

13. สวนและสภาพแวดล้อม

เกณฑ์	ไม่มี	มี แต่ไม่ตรงตาม เกณฑ์	มี และตรงหรือ ดีกว่าเกณฑ์	รายละเอียดเพิ่มเติม
สวนสามารถเข้าถึงได้				
สวนมีการใช้ประโยชน์				(โปรดระบุ).....
มีความร่มรื่น				
มีความสวยงาม				
ไม่มีพันธุ์ไม้ที่เป็นอันตรายหรือเป็นพิษ เช่น มีหนาม มียาง				
ไม่มีต้นไม้มัที่รากต้นขนาดใหญ่ไหลลงพื้นผิวดิน				
คล้ายบ้าน				
มีความเป็นส่วนตัว				
กระตุ้นจิตใจให้ตื่นตัว				
โอกาสการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม				
ครอบครัวสามารถใช้พบปะกัน				
ใหญ่เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรม				
ให้ความรู้สึกสบาย มีที่นั่งสบาย				
ให้ความรู้สึกปลอดภัย				
ผู้พิการเข้าถึงได้				

ส่วนที่ 3 รายละเอียดพร้อมภาพประกอบ

สิ่งที่พบโดยทั่วไปในพื้นที่

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารวัด

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารวัด		
ประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด โดย นางสาวภัทรนิษฐ์ จันทพล นิสิตปริญญาโท ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถานที่.....วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....น.		

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- ชื่อ/นามผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....
- จำนวนผู้ที่มาวัดเฉลี่ยต่อวัน

วันธรรมดา	จำนวน.....คน
วันพระ	จำนวน.....คน
วันเสาร์-อาทิตย์	จำนวน.....คน
วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	จำนวน.....คน
- ในวันที่มีจำนวนผู้ที่มาวัดมากที่สุด จำนวน.....คน
- จำนวนผู้สูงอายุที่มาวัดเฉลี่ยต่อวัน

วันธรรมดา	จำนวน.....คน
วันพระ	จำนวน.....คน
วันเสาร์-อาทิตย์	จำนวน.....คน
วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	จำนวน.....คน
- ในวันที่มีจำนวนผู้สูงอายุที่มาวัดมากที่สุด จำนวน.....คน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลลักษณะการใช้พื้นที่วัดของผู้สูงอายุ

1. กิจกรรมที่ผู้สูงอายุทำในวัด

กิจกรรม	วันที่ทำกิจกรรม				ช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม	จำนวนผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรม	พื้นที่/สถานที่ทำกิจกรรม
	วันธรรมดา	วันพระ	วันเสาร์-อาทิตย์	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี			
[] ทำบุญตักบาตร							
[] ฟังเทศน์ ฟังธรรม							
[] ทำวัตรสวดมนต์							
[] นั่งสมาธิ							
[] เดินจงกรม							
[] เวียนเทียน							
[] ขบวนแห่ (แห่นาค กฐิน ผ้าป่า)							
[] งานศพ							
[] บูชา/เช่าเครื่องรางของขลัง							
[] ออกกำลังกาย (โปรดระบุ).....							
[] พักค้างคืน (สำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม)							
[]							
[]							

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สูงอายุ

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้สูงอายุ

ประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด โดย นางสาวภัทรนิษฐ์ จันทพล นิสิตปริญญาโท ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถานที่.....วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....น.

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ-สกุล.....อายุ.....ปี
2. เพศ ชาย หญิง
3. สถานภาพสมรส
 โสด สมรส หม้าย หย่า แยกกันอยู่
4. ระดับการศึกษา
 ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา
 ไม่ได้เรียน แต่ () อ่านและเขียนได้ () อ่านได้ แต่เขียนไม่ได้ () อ่านและเขียนไม่ได้
5. อาชีพเดิม
 ไม่มีอาชีพ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท
 ค้าขาย รับจ้าง เกษตรกร
 ธุรกิจส่วนตัว อื่นๆ (โปรดระบุ).....
7. อาชีพปัจจุบัน
 ไม่มีอาชีพ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท
 ค้าขาย รับจ้าง เกษตรกร
 ธุรกิจส่วนตัว อื่นๆ (โปรดระบุ).....
8. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
 ไม่มีรายได้ จำนวนเงิน.....บาท/เดือน
9. ลักษณะของสุขภาพร่างกายโดยรวม
 แข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้
 เริ่มมีปัญหาสุขภาพ แต่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โรคประจำตัว (โปรดระบุ).....
 ไม่ค่อยแข็งแรง ต้องการการดูแลบ้าง โรคประจำตัว (โปรดระบุ).....
 อ่อนแอ ต้องการการดูแลมาก โรคประจำตัว (โปรดระบุ).....
11. ปัญหาด้านการทำงานของร่างกาย (ล้อมรอบลักษณะที่เกิดขึ้นจริง)
 ไม่มีปัญหา
 ปัญหาในการได้ยิน : หูตึง/ประสานหูเสื่อม/หูไม่ได้ยินเป็นครั้งคราว/ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการได้ยิน
 ปัญหาในการมองเห็น : ตามัว/มองเห็นไม่ชัด/ตาเป็นต้อ/ตาฟาง/ตาบอด/ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการมองเห็น
 ปัญหาในการเคลื่อนไหว : การเดิน/การลุก/ทำเดินผิดปกติ
 ปัญหาในการขับถ่าย : การกลั้นปัสสาวะหรืออุจจาระไม่อยู่/ท้องเสียบ่อยๆ/ท้องผูก/ปัสสาวะเล็ด
12. สภาพจิตใจของท่านในปัจจุบันเป็นอย่างไร
 มีความสุขดี รู้สึกปกติ ไม่สุขไม่ทุกข์
 มีความทุกข์ทางใจ เพราะ รู้สึกเหงา รู้สึกไม่สบายใจจากเรื่องครอบครัว/ลูกหลาน
 รู้สึกเครียดจากการทำงาน อื่นๆ (โปรดระบุ)
13. เปรียบเทียบสภาพจิตใจของท่านก่อนและหลังมาใช้พื้นที่วัด
 ดีขึ้น แย่ลง เหมือนเดิม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการใช้พื้นที่วัด

1. ระยะทางจากที่พักมายังวัด.....
2. วิธีการเดินทางมาที่วัด

☐ มาเอง	ด้วย ☐ การเดิน	☐ จักรยาน
	☐ รถยนต์	☐ รถจักรยานยนต์
	☐ รถโดยสารประจำทาง	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....
☐ มีคนพามา	ด้วย ☐ การเดิน	☐ จักรยาน
	☐ รถยนต์	☐ รถจักรยานยนต์
	☐ รถโดยสารประจำทาง	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....
3. กิจกรรมที่ท่านทำในวัด (เรียงลำดับความถี่ในการมาทำกิจกรรมจากมากไปหาน้อย)
 - ก. 1) กิจกรรม.....
 - 2) ความถี่ในการมาทำกิจกรรมที่วัด

☐ ทุกวัน/เกือบทุกวัน	☐ ทุกสัปดาห์	☐ ทุกเดือน
☐ ทุก 2 เดือน	☐ นานๆ ครั้ง	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....
 - 3) วันที่มาทำกิจกรรม

☐ วันธรรมดา	☐ วันพระ	☐ วันเสาร์-อาทิตย์
☐ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	
 - 4) ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม.....
 - 5) พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม.....
 - ข. 1) กิจกรรม.....
 - 2) ความถี่ในการมาทำกิจกรรมที่วัด

☐ ทุกวัน/เกือบทุกวัน	☐ ทุกสัปดาห์	☐ ทุกเดือน
☐ ทุก 2 เดือน	☐ นานๆ ครั้ง	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....
 - 3) วันที่มาทำกิจกรรม

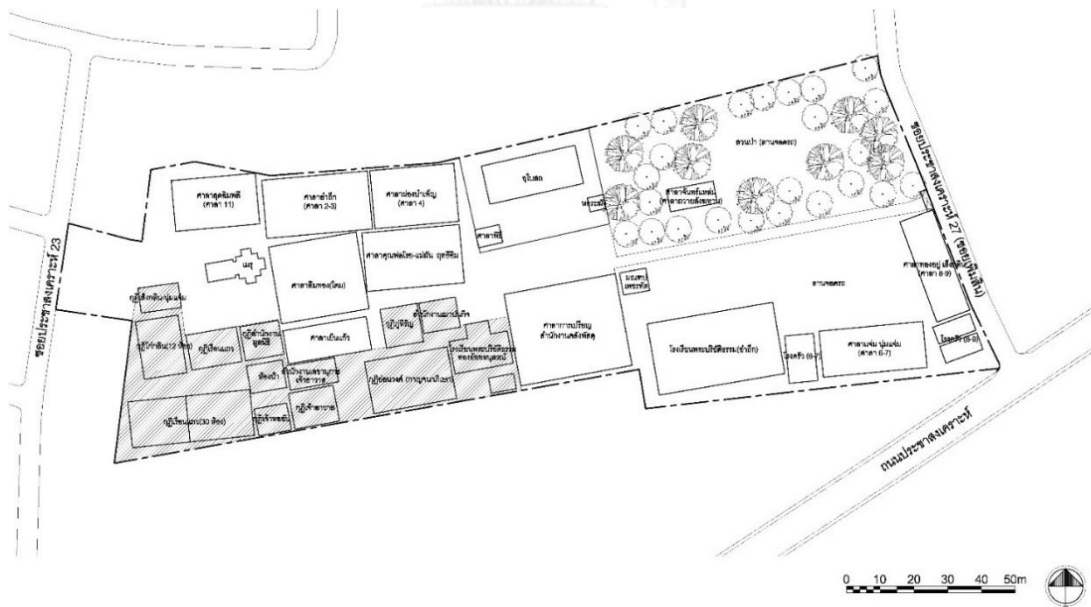
☐ วันธรรมดา	☐ วันพระ	☐ วันเสาร์-อาทิตย์
☐ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	
 - 4) ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม.....
 - 5) พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม.....
 - ค. 1) กิจกรรม.....
 - 2) ความถี่ในการมาทำกิจกรรมที่วัด

☐ ทุกวัน/เกือบทุกวัน	☐ ทุกสัปดาห์	☐ ทุกเดือน
☐ ทุก 2 เดือน	☐ นานๆ ครั้ง	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....
 - 3) วันที่มาทำกิจกรรม

☐ วันธรรมดา	☐ วันพระ	☐ วันเสาร์-อาทิตย์
☐ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี	☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....	
 - 4) ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม.....
 - 5) พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม.....

- ง. 1) กิจกรรม.....
- 2) ความถี่ในการมาทำกิจกรรมที่วัด
 ทุกวัน/เกือบทุกวัน ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน
 ทุก 2 เดือน นานๆ ครั้ง อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- 3) วันที่มาทำกิจกรรม
 วันธรรมดา วันพระ วันเสาร์-อาทิตย์
 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- 4) ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม.....
- 5) พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม.....
- จ. 1) กิจกรรม.....
- 2) ความถี่ในการมาทำกิจกรรมที่วัด
 ทุกวัน/เกือบทุกวัน ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน
 ทุก 2 เดือน นานๆ ครั้ง อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- 3) วันที่มาทำกิจกรรม
 วันธรรมดา วันพระ วันเสาร์-อาทิตย์
 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและประเพณี อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- 4) ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรม.....
- 5) พื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม.....

4. ตำแหน่งพื้นที่หรือสถานที่ทำกิจกรรม

5. ท่านเคยได้รับอุบัติเหตุภายนอกอาคารในพื้นที่วัดหรือไม่ และอะไรบ้าง
- [] ไม่เคยได้รับอุบัติเหตุ [] หกล้ม [] ตกบันได
- [] จากยานพาหนะ..... [] อื่นๆ (โปรดระบุ).....
6. พื้นที่หรือสถานที่ใดที่ท่านได้รับอุบัติเหตุตามข้อ 5
- [] ถนน [] ทางเดิน [] ที่จอดรถ
- [] ลานวัด [] สวนพักผ่อน [] ฌาปนสถาน
- [] วิหาร [] อุโบสถ [] ศาลาการเปรียญ
- [] ห้องน้ำ [] อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อลักษณะทางกายภาพในพื้นที่วัด

1. ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่วัด (ทัศนคติ ความพึงพอใจ ความคาดหวัง)

.....

.....

.....

2. ความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่วัด (ทัศนคติ ความพึงพอใจ ความคาดหวัง)

.....

.....

.....

3. กิจกรรมที่ท่านอยากทำหรืออยากให้มีเพิ่มเติมในพื้นที่วัด

.....

.....

.....

4. ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดที่พบจากการใช้พื้นที่วัดในการทำกิจกรรม (เช่น ขนาดพื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ)

.....

.....

.....

5. สิ่งที่ท่านอยากให้มี/สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงหรือออกแบบให้ดีขึ้น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวภัทรนิษฐ์ จันทพล เกิดเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2528 ที่จังหวัดแพร่ สำเร็จการศึกษาปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวิถาลัยนเรศวร ในปีการศึกษา 2551 จากนั้นจึงเข้าทำงานที่บริษัท สเคป อาร์คิเต็ค จำกัด ตั้งแต่ปี 2552-2554 รวมเป็นเวลา 2 ปี และเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2555

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY